

Νιάουστα

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
ΕΤΟΣ 21ο - ΤΟΜΟΣ Ι' - ΙΟΥΛΙΟΣ, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1997 - ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 80 - ΑΡΙΘ. ISSN 1106 - 2118

**Η γεννοκτονία
των Ελλήνων του Πόντου**

**Οι Λαναράδες και η προσφορά τους
στη Νάουσα**

Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Όλα τα τεύχη της "ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ" καθώς και
"Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ", "ΜΝΗΜΗ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΟΥ"
"ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ" - Αγγ. Βαλταδώρου, για όσους θέλουν να τα
αποκτήσουν, υπάρχουν στα γραφεία του Συλλόγου.

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
"ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ"

ΙΟΥΛΙΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1997
Έτος 20ο - Τόμος Ι' - Τεύχος 80
Αριθμός ISSN 1106 2118

ΙΔΡΥΤΑΙ:
Σύλλογος Αποφοίτων Νάουσας, Οδυσσεύς Νεϊφιόπουλος †

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:
Ελένη Μήτσιαλα - Ζεγκίνη, Λευκή Σαμαρά
Χρήστος Μπατατζής, Αλέξανδρος Οικονόμου

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας
Διον. Σολωμού 3 Τ.Κ. 59200 ΝΑΟΥΣΑ
Τηλ. 0332/24102 & 22575

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:
Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος τηλ. 60331

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Ακίς Θωμαΐδης - τηλ. 22345
Ο περίβολος της Παναγίας Σουμελά το 1902

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ:
Παναγιωτίδης Χρήστος - Ζαφειράκη 24 - ΝΑΟΥΣΑ
τηλ. (0332) 29409

Περιεχόμενα ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΘΩΜΑΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ: Στην Μινινθαδινή Γαλατίαν από τη Μιέζα. σελ.4

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥΣΙΜΗ: Μακεδονικός Αγώνας σελ.8

ΚΩΣΤΑΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ: Η Γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού μέσα από Τουρκικές πηγές. σελ.20

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ-ΣΥΓΧΡΟΝΑ - ΠΟΙΚΙΛΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΕΛΕΝΗΣ ΜΗΤΣΙΑΛΑ-ΖΕΓΚΙΝΗ: Τρεις Νεράιδες της Μακεδονίας (Νάουσα, Εδεσσα, Καστοριά) σελ.13

ΛΕΥΚΗΣ ΣΑΜΑΡΑ: Η δημιουργία των εργοστασίων Λαναρά και η κοινωνική προσφορά της οικογένειάς. σελ.17

ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΡΤΣΗ: Τα παραδοσιακά μας τραγούδια και οι χοροί στη Νάουσα. σελ. 30

Σιακάδες σελ. 36

ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΡΤΣΗ: Ο ρόλος των οπωροκηπευτικών στο "ΕΥ ΖΕΙΝ" του ανθρώπου. σελ. 40

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

ΑΙΤΕΛΟΥ ΒΑΛΤΑΔΩΡΟΥ: Γρηγόριος Σιοϊγγαρης Η-μέρες του 1945-46. σελ.15

ΛΕΥΚΗΣ ΣΑΜΑΡΑ: "Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα" (Βιβλιοπαρουσίαση) σελ.16

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: "Οι βιομηχανίες του χθες" (Βιβλιοπαρουσίαση) σελ.29

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Πολιτιστικό Κέντρο Νάουσας - Ένας σύντομος απολογισμός για το 1996-97. σελ.37

ΙΩΑΝΝΗ ΧΑΤΖΗΧΑΡΙΣΗ: Ινστιτούτο Φυλλοβύλων Δέντρων - Από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα. σελ. 42

Το σημείωμα της σύνταξης

Αγαπητοί μας Φίλοι

Καλό χειμώνα

Με ενδιαφέρουσα ύλη και το Φθινοπωρινό μας τεύχος.

Ένα άρθρο του ιστορικού κ. Κώστα Φωτιάδη για την γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού με στοιχεία που γίνονται γνωστά για πρώτη φορά, όπου ομολογούν οι ίδιοι οι Τούρκοι για τις θηριωδίες τους εις βάρος των Ελλήνων, ένα άρθρο ντοκουμέντο που πρέπει να διαβαστεί με ευλάβεια από τον καθένα μας και να μην ξεχαστεί ποτέ.

Επίσης παραθέτουμε την ιστορία και την προσφορά των Λαναράδων στην πόλη μας, την διαδρομή του Ινστιτούτου Φυλλοβύλων Δένδρων από την ίδρυση μέχρι σήμερα, την συνέχεια του Μακεδονικού αγώνα και πάρα πολλά άλλα κείμενα που θα τα βρείτε, πιστεύουμε πολύ σημαντικά.

Το τεύχος αυτό εκδίδεται με την ευγενική χορηγία της Κας Τασούλας Σιοϊγγαρη-Δούδου στη μνήμη του πατέρα της Γρηγορη Σιοϊγγαρη που στις 22 του Νοέμβρη συμπληρώνονται οκτώ χρόνια από τον θάνατό του.

Η συντακτική επιτροπή της ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ την ευχαριστεί θερμά.

Διακίνηση περιοδικών
Εμβάσματα - συνδρομές
Λογιστικό Γραφείο
Βαγγελίτσας Δεληχρήστοι
Παναγιούλη 14 - τηλ. (0332) 25.278
(δίπλα στο ταχυδρομείο)

Τιμή τεύχους	1.000
Ετήσια συνδρομή	3.500
Δήμοι - κοινότητες - Συν/σμοί	6.000
Εξωτερικοί δολларίον	50

ΣΤΗΝ ΜΙΝΥΝΘΑΔΙΗΝ ΓΑΛΑΤΙΑΝ ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΕΖΑ

Του Θωμά Γαβριηλίδη
Φιλολόγου-συγγραφέα

Η κατά λέξη μετάφραση

1. Από αίμα ενάρετο (καταγόμενη εγώ) η ολιγόζωη Γαλατία
2. - Από μητέρα την Ειγένεια και τον Ελπίδιο γεννήτορα -
3. μέσα στο δεύτερο έτος της ζωής μου άφησα το φως σαν τριαντάφυλλο
4. που αμέσως , μόλις άνθισε, μαράθηκε μαζί με τα νεοκομμένα μπουμπούκια του.

Η ελεύθερη απόδοση

1. Η αρχοντοπούλα είμ' εδώ θαμμένη η Γαλατία
2. - Ειγένεια λεν την μάνα μου κι Ελπίδιο το γονιό μου -
3. μέσα στο γλυκοχάραμα τοί' δεύτερού μου χρόνου
4. έφυγα κι άφησα το φως του ήλιου , κοπελούδα ,
5. σαν μια μικρή τριανταφυλιά π' αμέσως μαραζώνει
6. μαζί με τα μπουμπούκια της τα νεοτρινημένα.

ΝΟΗΜΑ - ΣΧΟΛΙΑ

Τι να πει και τι να γράφει αλήθεια κάποιος για ένα πλάσματάκι που πεθαίνει πριν καλά αποκοπεί από το γάλα της μάνας του , όπως η ηρωίδα του επιγράμματος που μας απασχολεί, η “μινυνθαδή Γαλατία”;

Και όμως ο άγνωστος ημαθιώτης επιγραμματοποιός κατόρθωσε μέσα σε τέσσερις στίχους να μας δώσει την παραστατική εικόνα της άμοιρης μικρούλας, που σβήνει πριν γίνει δύο χρόνων σαν μια μικρή τριανταφυλιά μόλις πρωτανθισμένη, που μαραίνεται μαζί με τα πρόωρα κομμένα μπουμπούκια της.

Η μετάφραση της λέξης ρόδον (= τριαντάφυλλο) συνεκδοχικά ως τριανταφυλιά (ροδέα-ροδή) κρίθηκε αναγκαία, γιατί, κατά τη γνώμη του γράφοντος, με την

Φωτογραφία της επιτύμβιας πλάκας

1. ΑΙΜΑΤΟΣ ΕΞ ΑΓΑΘΟΙΟ ΜΙΝΥΝΘΑΔΙΗ ΓΑΛΑΤΙΑ
2. ΜΕΤΕΡΟΣ ΕΥΓΕΝΕΙΗΣ ΗΔ ΕΛΠΙΔΙΟΙΟ ΤΟΚΗΟΣ
3. ΔΕΥΤΕΡΩ ΕΝ ΛΥΚΑΒΑΝΤΙ ΦΑΟΣ ΛΙΠΟΝ ΗΥΤΕ ΡΟΔΟΝ
4. ΑΡΤΙΘΑΛΕΣ ΚΑΛΥΚΕΣΙ ΝΕΟΔΡΕΠΤΟΙΣΙ ΜΑΡΑΝΘΕΝ

κατά λέξη μετάφραση η παρομοίωση γίνεται αινιγματική, εφόσον ένα τριαντάφυλλο, όταν κοπούν τα μπουμπούκια, που το περιβάλλουν, όχι μόνο δε μαραίνεται αλλά δυναμώνει, ενώ μία μικρή τριανταφυλλιά, κινδυνεύει να μαραθεί, αν κατά το δρέψιμο των μπουμπούκιών παραταρακυνηθεί.

Με την παρομοίωση της κοπελούδας ως τριανταφυλλιάς ο αναγνώστης του επιγράμματος ξεγελιέται στην πρώτη ανάγνωση και νομίζει πως του δόθηκε και κάποια εξήγηση για τον πρόωρο θάνατό της άγουρης Γαλατίας, που, αν και από μεγάλη γενιά πέθανε μικρή. Ίσως αυτό το ξεγέλισμα της τέχνης να ήταν ως ένα σημείο και μέσα στις προθέσεις του ποιητή. Ίσως να ήθελε να δώσει την ευκαιρία να ξεγελαστούν όσοι θα ήθελαν να παρηγορηθούν με απτόν τον τρόπο, γιατί για τους άλλους, που δεν ειχαριστιούνται με τις "μισές", αλήθειες παραμένει το ερώτημα: Γιατί να πεθαίνει τόσο πρόωρα ένα βλαστάρι, που κατάγεται από δυνατό αίμα (αίματος εξ αγαθοίς) και από γονείς ιγυείς και επιφανείς, όπως φαίνεται ότι ήταν η Ευγένεια και ο Ελπίδιος, οι γονείς της Γαλατίας (από τη Μιέζα (:).

Βαίω ερωτηματικό στην καταγωγή της ηρωίδας, αν και πιστεύω ότι, εφόσον το επίγραμμα βρέθηκε στην περιοχή της αρχαίας Μιέζας, η Γαλατία ήταν Μιεζαία, γιατί, αν καταγόταν από άλλη περιοχή, κατά πάσα πιθανότητα ο επιγραμματοποιός θα το σημείωνε. Την πίστη μου αυτή μου την ενισχύει η παρατήρηση ότι σε αρκετά επιγράμματα και επιγραφές της Ημαθίας αναφέρεται η καταγωγή από άλλα μέρη (π.χ. από την Εφεσο, τη Νικόπολη, την Άμαστρο του Πόντου κλπ, ενώ μόνο σε μια περίπτωση ο μακαρίτης λέει ότι είναι από τη Βέροια), επίσης η ολοφάνερη προσπάθεια του επιγραμματοποιού της Γαλατίας να είναι ακριβής.

Κάθε λέξη ή φράση του επιγράμματος έχει το δικό της βάρος. Ο επιγραμματοποιός, που σέβεται την τέχνη του, δεν έχει περιθώρια για φλυαρίες. Η Γαλατία εγκατέλειψε το φθός (απαραίτητος ευφημισμός) μέσα στο αρχινισμα του δεύτερου χρόνου της ζωής της, ήταν πράγματι λιγόζωη, αν και ήταν πολλή η δύναμη της γεννιάς της ...

Μέσα στα πλαίσια της ακριβολογίας δεν μπορούμε παρά να παρατηρήσουμε τις διαφορετικές λέξεις που χρησιμοποιεί ο επιγραμματοποιός για να προσδιορίσει τους γονείς της Γαλατίας. "*Μητέρας Ευγενείης...Ελπίδιοιο τοκήος* ..". Η Ευγένεια ήταν η μητέρα της και ο Ελπίδιος, όχι, όπως θα περιμέναμε, απλά ο

πατέρας της, αλλά ο τοκείς, ο γεννήτοράς της !

Μπορεί βέβαια ο επιγραμματοποιός να χρησιμοποίησε τον τύπο *τοκήος* (= τοκέως) χάριν μόνο του μέτρου, γιατί έτσι γίνεται πιο σπουδαιό, αν και δεν θα μπορούσαμε και να τον ψάξουμε, αν χρησιμοποιούσε τον τύπο "*πατέρος* .. μπορεί όμως, και αυτό είναι πράγματι πολύ ενδιαφέρον, να ήθελε να υπενθυμίσει στους εκλεκτούς αναγνώστες του επιγράμματός του όσα σχετικά με τη σημασία του ρόλου της μητέρας και του πατέρα αναφέρει ο μεγάλος δραματουργός Αισχύλος στην περίφημη τραγωδία "ΕΥΜΕΝΙΔΕΣ", από την τριλογία της "Ορέστειας .. του:

*" Ουκ έστι μήτηρ η κεκλιμένη τέκνον
τοκείς, τροφός δε κίματος νεοσπόρου
τίκτει δ' ο θρώσκων.....
Αισχύλου Ευμενίδες στίχοι 658-660*

(= Δεν είναι η μάνα που γεννάει αυτό που λένε παιδί της θρέφει μονάχα το νέο σπέρμα
ο άντρας που σπέρνει, αυτός γεννά)

Αν η παραπάνω υπόθεσή μας ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, τότε η σημασία του επιγράμματος της Μιεζαίας Γαλατίας παίρνει άλλες διαστάσεις, εφόσον χάρη σ' αυτό έχουμε μία, έμμεση έστω, μαρτυρία ότι κάποτε στο (αρχαίο) θέατρο της Μιέζας διδάχθηκε η τριλογία του Αισχύλου "Ορέστεια .. και ανάμεσα στους θεατές βρισκόταν και ο άγνωστος ημιαγώνης επιγραμματοποιός και οι γονείς της άμοιρης Γαλατίας, η Ευγένεια και ο Ελπίδιος.

Το ενδεχόμενο να χρησιμοποίησε ο επιγραμματοποιός τη λέξη *τοκείς* αντί της λέξης *πατήρ* για να επισημάνει απλώς τις ανδροκρατικές αντιλήψεις της κοινωνίας, μέσα στην οποία, έζησε για λίγο η Γαλατία, δεν νομίζω ότι αναιρεί εντελώς τα σχετικά με το έργο του Αισχύλου, που προαναφέρθηκε. Γιατί κανένας αρχαίος Έλληνας υπέρμαχος της "ανωτερότητας" των ανδρών δεν πιστεύω ότι θα αγνοούσε τα όσα περιέχονται γι' αυτήν στην μοναδική σωζόμενη από την αρχαιότητα τριλογία της "Ορέστειας ...

ΣΥΝΤΑΞΗ ΓΛΩΣΣΑ - ΜΕΤΡΟ

Η σύνταξη του επιγράμματος είναι πολύ απλή. Ολόκληρο το επίγραμμα είναι μια πρόταση με ρήμα το *λίπω* (έλιπον= εγκατέλειψα, άφησα), πρώτο πρόσω-

πο ενικ. αριθ. οριστ. β' Α αορίστου του λείπω, και υποκείμενο το όνομα *Γαλατία* (ονομαστική ενικ.). Το εύρημα να μιλάει ο νεκρός είναι γνωστό και σινηθισμένο στα επιτύμβια επιγράμματα, γιατί δίνει κύρος στα λεγόμενα, εφόσον κανένας δεν επιτρέπεται να αμφιβάλλει για την ειλικρίνεια ενός ανθρώπου που έφυγε από τη ζωή.

Αλλά και η γλώσσα είναι απλή και κατανοητή, αφού κατά θαυμαστό τρόπο τα περισσότερα θέματα, αν και το λεξιλόγιο είναι πραγματικά ομηρικό, είναι σινηθισμένα και στη νεοελληνική γλώσσα εκτός από ελάχιστα εξαιρέσεις, όπως είναι π.χ. οι λέξεις *μινυνθαδή* = ολιγόζωη - βραχύβια, *ηδέ* = και, *ηύτε* = σαν και *λυκάβας* = έτος. Η τελειπνία θεωρείται λέξη αρκαδική και αποτελεί ακόμη μια μαρτυρία της ιδιαίτερης σιγγένειας των Μακεδόνων με τους Αρκάδες.

Το επίγραμμα αποτελείται από τέσσερις δακτυλικούς εξαμέτρους στίχους, έχει κατά κάποιο τρόπο κι' αυτό αρχαϊκή μορφή, όπως και το άλλο επίγραμμα, το οποίο ήταν ως τώρα το μοναδικό γνωστό ως προερχόμενο από την περιουχή της αρχαίας Μιέζας, αφιερωμένο επίσης σε μια νεαρή κόρη, ανώνυμη, που παρομοιάζεται " *ρόδον εαρινόν*.. (= σαν ανοιξιτικό τριαντάφυλλο). Το επίγραμμα του " *εαρινού ρόδου* " αποτελείται από τρεις δακτυλικούς εξαμέτρους στίχους.

Το γιατί ο ποιητής των επιγραμμάτων αυτών της περιουχής της αρχαίας Μιέζας (σημ. Νάουσας) δεν χρησιμοποιεί το ελεγειακό μέτρο, το οποίο αποτελείται από ένα δακτυλικό εξαμέτρο και έναν δακτυλικό πεντάμετρο στίχο, που μπορεί να επαναλαμβάνονται στα επιγράμματα ως πέντε περίπου φορές, είναι δικό του πρόβλημα! Πάντως φαίνεται ότι ξέρει να μετράει σωστά τους στίχους τηρώντας πιστά τους κανόνες του δακτυλικού εξαμέτρου.

ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Αν όμως δεν μας προβληματίζουν ούτε η σύνταξη ούτε το λεξιλόγιο ούτε το μέτρο, δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο και για τα ονόματα της ηρωίδας και του πατέρα της, τα ονόματα *Γαλατία* και *Ελπίδιος*, που, όπως φαίνεται από το σίγγραμμα της κ. Αργυρώς Τατάκη " *Ancient Beroea prosopography and society*., K.E.P.A., Athens 1988", ως το 1988 δεν είχαν καταγραφεί.

Και για το όνομα του πατέρα της *Γαλατίας* το " *Ελπίδιος* " μπορούμε να πούμε ότι σίγουρα παράγεται από την αρχαία ελληνική λέξη " *η ελπίς* ", γεν. της ελπίδος, όπως και το αντίστοιχό του θηλυκό " *η Ελπιδία* ", που ήταν επίσης γνωστό στην αρχαία Ημαθία τον δεύτερο μετά Χριστόν αιώνα.

Όμως το όνομα της ολιγόζωης Μιέζαιας *Γαλατίας*, που ως τώρα μας ήταν άγνωστο, μας προβληματίζει. Δεν θα είχαμε κανένα πρόβλημα, αν το όνομα της ηρωίδας μας ήταν προπαροξύτονο και γραφόταν στην παρλήγουσα με - ει -, γιατί το όνομα *Γαλάτεια* είναι πασίγνωστο ως όνομα, μιας από τις αρχαίες νηριδές, ενώ το όνομα *Γαλατία* (παροξύτονο και με γιώτα στην παρλήγουσα) μας ήταν ως τώρα γνωστό σαν όνομα χώρας της Μ. Ασίας και τμήματος της Ευρώπης.

Για ορθογραφικό λάθος ή για άγνοια, δεν μπορεί να γίνει λόγος γιατί το επίγραμμα εκτός από καθαρογραμμένο και ορθογραφημένο και στο δεύτερο στίχο του υπάρχει το όνομα της μητέρας της *Γαλατίας*, τόσονομα *Ειγγένεια*, γνωστό στην αρχαία Ημαθία και από άλλη επιγραφή. Και ο ποιητής λοιπόν και ο χαράκτης χρησιμοποίησαν " *εν γνώσει* ", τους το όνομα *Γαλατία*, γιατί έτσι ονομαζόταν η ηρωίδα. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το μέτρο, στο οποίο χωρούν και τα δύο ονόματα και το *Γαλατία* και το *Γαλάτεια* και δεν υπήρχε συνεπώς ιδιαίτερος λόγος προτίμησης του ενός αντί του άλλου.

Ο γράφων πάντως έχει τη γνώμη ότι το όνομα *Γαλατία* είναι παροξύτονος τύπος του ονόματος *Γαλάτεια* (κατά το Αμάθεια - Αμαθία, *Ειγγένεια* - *Ειγγενία* κλπ) χωρίς να αποκλείει και μεσολάβηση αρσενικού ονόματος *Γαλάτιος*. Η ομοιότητα με το όνομα της χώρας των *Γαλατιών*, δηλ. της *Γαλατίας*, πρέπει να είναι τυχαία.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι και το επίγραμμα αυτό της Ημαθίας είναι αξιόλογη μαρτυρία για το υψηλό επίπεδο πολιτισμού της αρχαίας Μακεδονίας και κατά τα χρόνια της Ρωμαϊκής αυτοκρατίας στα οποία φίνεται ότι " *εποική*.. από κάποιο Ημαθιώτη επιγραμματοποιό που δυστυχώς, λιπτός στην παράδοση των επιτύμβιων επιγραμμάτων, δεν μας άφησε το όνομά του.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το επίγραμμα της ΜΙΝΥΝΘΑΔΙΗΣ ΓΑΛΑΤΙΑΣ

έχει μια μικρή ιστορία. Κάποιος το είδε κάποι και το φωτογράφησε. Μια φωτογραφία, έπεσε στα χέρια του παλμού μου μαθητή, του αρχιτέκτονα κ. Αλέξανδρου Οικονόμου, ο οποίος έσπειρε, ήταν τόσο 1987, να ενημερώσει σχετικά κάποιον αρχαιολόγο.

Επειδή από τότε δεν έτυχε να μάθει τίποτε για την πύλη του ευρήματος, ο κ. Α.Οικονόμου μου έδωσε πρόσφατα τη φωτογραφία με την παράκληση να την μελετήσω.

Ανταποκρίθηκα με ευχαρίστηση στην παράκληση, επειδή οι επιγραφές από την περιοχή της Μιέζας-Νάουσας, που έχω υπόψη μου, είναι πολύ λίγες και επειδή το κείμενο που μας απασχολεί δεν είναι μια απλή πεζή επιγραφή αλλά ένα ποίημα, ένα αρχαίο επίγραμμα. Αν το σημείωμα αυτό γίνει αιτία να μάθουμε περισσότερα για την πύλη της επιτύμβιας πλάκας της "αιωνθαδής Γαλατίας", θα είμαστε πολύ ευτυχείς.

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΜΙΕΖΑ ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΣΟ ΚΑΙ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΒΕΡΟΙΑ

Με την ευκαιρία του σχολιασμού των επιγραμμάτων της αρχαίας Μιέζας-Γαλατίας, της κοροούλας των Ελπίδιου και της Ευγένειας, πρέπει να σημειώσω ότι με άφησε εμβρόντητο η ασύφραση κάποιων αρμόδιων στην Αθήνα να μην επιτρέψουν να ονομαστεί ΜΙΕΖΑ ο Δήμος που πρόκειται να ιδρυθεί στην περιοχή του Κοπανού Νάουσας- περιοχή της αρχαίας Μιέζας, όπου αντικαλύφθηκε και αρχαίο θέατρο - με το αιτιολογικό ότι το όνομα αυτό δεν είναι Ελληνικό !!! (Σε τέτοιες περιπτώσεις χρειάζονται αλήθεια πολλά θανμαστικά).

Θέλω να πιστεύω ότι έγινε κάποιο λάθος, ότι το δημοσίευμα που είδα σε τοπική εφημερίδα ήταν αποκόνημα "του δαίμονα του τυπογραφείου", και ότι, αν δε διαφυσίστηκε, θα διαφυσωθεί σύντομα. Γιατί δεν μπορού να δεχτώ ότι αυτοί που ασχολούνται υπειθίνα μετά τα τοπωνύμια αγνοούν την ιστορία, τους μύθους και τις παραδόσεις που θέλουν τη Μιέζα αδελφή της Βέροιας και του Ολγανού, κόρη του Βέρητα του γιού του Μακεδόνα και δισέγγονη του Ολύμπιου Δία.

Τα ονόματα αυτά είναι προγονική μας κληρονομιά όσο και ο τόπος μας. Είναι ελληνικά εδώ και πάνω από εικοσιεπτά αιώνες, περισσότερο δηλαδή από δύο χιλιάδες επτακόσια χρόνια. Γιατί, αν είναι "Προελληνικά", όπως αρκετά άλλα τοπωνύμια της Αρχαίας Ελ-

λάδας, τότε είναι ακόμα πιο αρχαία και επομένως ακόμη πιο σεβαστά.

Κανέναν ποτέ ως τώρα δεν νομίζω ότι διανοήθηκε να διαγράψει από τους χάρτες της Αρχαίας Ελλάδας τα προελληνικά τοπωνύμια ούτε φυσικά να τα χρεώσει στους Σλάβους, που ήρθαν στον ελληνικό χώρο γύρω στον έβδομο μετά Χριστόν αιώνα ούτε στους Τούρκους, που εμφανίστηκαν πολύ αργότερα, ούτε σε κανέναν άλλο λαό, απ'όσους ζήλευσαν τον τόπο αυτό και θέλησαν να τον κύνουν δικό τους στα κατοπινά χρόνια.

Ο εξοβελισμός του ονόματος της Μιέζας από την προγονική μας κληρονομιά, αν γίνει τώρα, δεν θα προσβάλει μόνο τον ενδοξότιτο στρατηγό του Μεγάλου Αλεξάνδρου, τον Πενθέστα το Μιέζαιο αλλά και τους πρωτοκορυφαίους Έλληνες-Μικεδόνες Φίλιππο, Μ.Αλεξάνδρο και Αριστοτέλη, οι οποίοι σπινέδεσαν τα ονόματά τους με τη Σχολή που λειτούργησε "περί την Μιέζαν Νιμφαίων", στα μέσα του τέταρτου προχριστιανικού αιώνα.

Αν και έχω ασχοληθεί στο παρελθόν με την ετυμολογία του ονόματος "Μιέζα" και πιστεύω ότι και αυτό, όπως και το όνομα Βέροια, είναι ελληνικό δε θα ασχοληθώ τώρα με το θέμα αυτό και για να μη μακρυγορήσω και επειδή νομίζω ότι δεν είναι και εντελώς απαραίτητο, εφόσον, και αν ακόμη το θεωρήσουμε προελληνικό, δεν μπορούμε, σύμφωνα και με όσα προσημειώθηκαν, να μην το θεωρούμε ελληνική κληρονομιά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Argyro B. Tataki: Ancient heroea prosopography and society, εκδ. Κ.Ε.Ρ.Α. Αθήνα 1988.

2. Θ.Ι.Γαβριηλίδη : α) Το ροδόδι εαρινόν από τη Μιέζα εφ. Βέροια, 29.5.1992, β) Τα επιτύμβια επιγράμματα της Ημαθίας περ. ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τ. 58,59 / 1992.

3. Οι τραγωδίες του Αισχύλου, μετάφραση Ι.Ν.Γρυπάρη, εκδ. Εστίας.

4. Γ.Χ.Χιονίδη : Ιστορία της Βέροιας, Βέροια 1960 τ. Α'.

Μακεδονικός Αγώνας

Του Γεωργίου Τουσίμη
Ιστορικού Ερευνητή

Επιστολή της 24.5.1905

Το σημείωμα του Καπετάν Ακρίτα, που παρουσιάζουμε στο προηγούμενο τεύχος της "Νιάουσας" (σελ. 13) είναι σημαντικότερο για την μελέτη της συμβολής της Νάουσας στον Μακεδονικό Αγώνα. Διακρίνει ορισμένες προηγούμενες μεμψιμοιρίες του Καπετάν Ακρίτα σχετικά με τους λεοντόκαρδους, τσορμπιτζήδες της πόλεως και αναγνωρίζει την Νάουσα και τους Ναουσαίους σαν κυριότερους συντελεστές στον αγώνα που διεξήγαγε το σώμα του πάνω στο Βέρμιο.

Βέβαια είναι γνωστό αλλά εδώ επιβεβαιώνεται γραπτώς και από τον ίδιο τον μεμψήμοιρο Καπετάν Ακρίτα ότι η Νάουσα ήταν ο βασικός τροφοδότης του σώματος. Το "Κέντρο Ναούσης" εξασφάλιζε στο σώμα όλα τα απαραίτητα για την διατροφή, την επένδυση και την ιππόδηση και τα απέστελνε με έμπιστοίς του στο λημέρι του σώματος στο Καρατάσι. Είχε αναλάβει δε να τροφοδοτεί σε καθημερινή βάση όχι μόνο το πολυμερές σώμα του Καπετάν Ακρίτα, αλλά και τους άνδρες του ημιδιαλυμένου σώματος του Καπετάν Μπούια.

Είναι γνωστή από το προηγούμενο ένθετο Β' η τύχη του σώματος Μπούια, μεταβαίνοντας στον τόπο προορισμού του, την Καρατζόβα και το Μορίχοβο. Κατόπιν προδοσίας ροιμανιζόντων Βλάχων, το σώμα έπεσε σε ενέδρα κοντά στην Παπιτοίνα στο Καϊμάκτσαλαν κατά την οποία τραυματίστηκε σοβαρά ο αρχηγός Καπετάν Μπούιας, καθώς και οι περισσότεροι οπλίτες. Το σώμα επέστρεψε σε οικτρά κατάσταση στο λημέρι ενώ η νοσηλεία του αρχηγού Μπούια και των τραυματιών καθώς και τη συντήρησή του ανέλαβε το "Κέντρο Ναούσης".

Από το παρόν σημείωμα πληροφορούμεθα για την περαιτέρω πορεία του σώματος Μπούια. Ορισμένους υπαξιωματικούς "κρυωμένους, άτολμους και μη επιδείξαντας διαγωγή άμεμπτη", ο Καπετάν Ακρίτας έκρινε ότι καλύτερα θα ήταν να επιστρέψουν πίσω στην ελεύθερη Ελλάδα. Διότι με την συμπεριφορά τους, υπήρχε φόβος να επιδράσουν ψυχολογικά στους δικούς του άνδρες, πράγμα που θα απέβαινε επιζήμιο για το έργο του. Ο Καπετάν Ακρίτας ομολογεί ότι λαμπρή

εξαίρεση αποτελεί ο Κρητικός οπλαρχηγός Μανώλης Κατσιγάρης. Ο Κατσιγάρης από τον Νοέμβριο του 1904 μέχρι τον Απρίλιο του 1905 έδρασε, σταλμένος από Μακεδονικό Κομιτάτο επικεφαλής μικροομάδος, προετοιμάζοντας το έδαφος για την έλευση και την εγκατάσταση των οργανωμένων σωμάτων. Παρόλα αυτά, όμως, ενώ δικαιούτο να κατέλθει στην Αθήνα και να ξεκουρασθεί, πρώτο αυτός δέχθηκε να παραμείνει και να συνεχίσει την δράση του για να μην επέλθει τελεία διαίλιση.

Όπως είναι γνωστό, οι άνδρες του Μπούια είχαν στρατολογηθεί στην ιδιαίτερη πατρίδα του Καπετάν Μπούια, την Χειμάρρα, με αποκλειστικό σκοπό να πολεμήσουν υπό την αρχηγία του. Επειδή, όμως, ο Μπούιας, μετά τον τραυματισμό του, δεν ήταν δυνατό να αναλάβει ξανά την αρχηγία του ημιδιαλυμένου σώματος, οι οπλίτες του πέρασαν υπό την αρχηγία του Καπετάν Ακρίτα και σχημάτισαν ένα ημιανεξάρτητο σώμα, υπό την αρχηγία του Μανώλη Κατσιγάρη, με την προοπτική να εκτελούν αποστολές στο Μορίχοβο και στο Μπιάχοβο, όπου ήταν ο αρχικός χώρος δράσεώς των.

Το παρόν σημείωμα του Καπετάν Ακρίτα, υπό ημερομηνία 24 Μαΐου 1905, απευθύνεται προς τον Φλώρο και Νάου. Νάοςος είναι ο γνωστός ειδικός γραφέας αξιωματικός στο Προξενείο Θεσσαλονίκης, προς τον οποίο όφειλε ο πρώτος να διαβιβάζει το υπόψη σημείωμα. Ο Φλώρος, όμως, παρά τις προσπάθειες των ερευνητών και μελετητών της εμπιστευτικής αλληλογραφίας του Καπετάν Ακρίτα, εξακολουθεί να παραμένει αιχμώδης, παρότι είναι η ψυχή του "Κέντρου Ναούσης" και σχεδόν ο μόνος Ναουσαίος που επικοινωνεί συνεχώς είτε με σημειώματα, είτε προσωπικώς με τον Καπετάν Ακρίτα.

Υπάρχει πλούσια αλληλογραφία του Φλώρου όχι μόνο με τον Καπετάν Ακρίτα, αλλά και με όλους τους μετέπειτα αξιωματικούς που έδρασαν ως αρχηγοί σωμάτων στην περιοχή Ναούσης - Βερμίου. Πλην, όμως παρά τους συνδυασμούς των διαφόρων εσωτερικών ενδείξεων της αλληλογραφίας και την επίμονη, συγκριτική μελέτη του ιδιότυπου γραφικού του χαρακτήρος, η ταυτότητα του εξακολουθεί να παραμένει άγνωστη. Στην εμπιστευτική αλληλογραφία μεταξύ αρχηγών σω-

μάτων και Κέντρου Θεσσαλονίκης, από ψευδώνυμό του η πόλις της Ναοΐσης έλαβε τον κωδικό "Φλώρινα" δηλαδή η πόλη του Φλώρου, όπως και "Ομηρούπολις", η Εδέσσα, ως πόλη του "Ομήρου" (Παπασιβένα).

Σοβαρά προβλήματα στην δράση των σωμάτων προκαλεί ο Αλβανός μπέης του χωριού Γραμματικό Σουλεϊμάν, διότι φέρεται εχθρικά προς το σώμα. Βοηθάει τα βουλγαρικά σώματα και σπινδέεται με τους ρουμανίζοντες. Προδίδει τις κινήσεις του σώματος στο βούλγαρο αρχηγό των βουλγαρικών σωμάτων Λούκα. Για το λόγο αυτό ο Καπετάν Ακρίτας ζητάει να καταγγελλεί από τους κατοίκους στις τουρκικές αρχές ως σπινεργάτης των βουλγαρικών σωμάτων.

Πρώτιστο μέλημα του Καπετάν Ακρίτα, όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενες σπινέχειες, είναι οι καλές σχέσεις του σώματος με τους Βλάχους του Βερμίου και προσπάντος με τους ρουμανίζοντες. Σε όλο τον όγκο του Βερμίου ήταν διασκορπισμένοι ρουμανίζοντες, είτε ως κτηνοτρόφοι, είτε ως υλοτόμοι ή ανθρακείς. Έτσι, μπορούσε να πέση στην αντίληψη τους κάθε κίνηση του σώματος, την οποία, υπάρχει πιθανότητα να καταδώσουν στις τουρκικές αρχές ή στα βουλγαρικά σώματα. Γι' αυτό ο Καπετάν Ακρίτας στράφηκε με ιδιαίτερη προσοχή προς τους Βλάχους του Βερμίου. Προσπαθούσε να τους έχει με το μέρος του είτε με φιλοδωρήματα (δολοφονί-

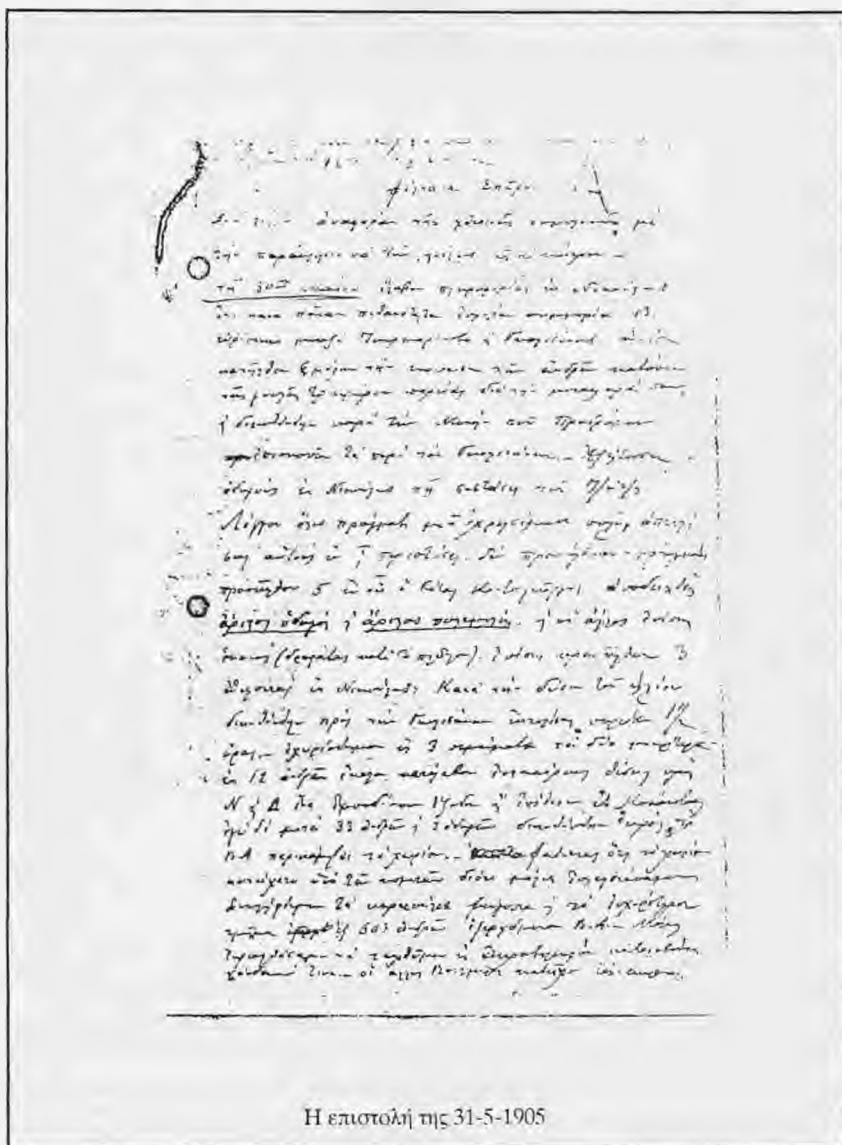
ες) ή με ελαφρές ποινές. Εναντίον όμως των επικεφαλής των, οι οποίοι ήταν φανατικοί ρουμανίζοντες, χρησιμοποιούσε πολύ ανιστηρότερα μέτρα. Με τον τρόπο αυτό άρχισαν να προσελκύονται πολλοί Βλάχοι, ρουμανίζοντες και ελληνίζοντες, και να δείχνουν διαθέσεις σπινεργασίας μαζί του.

Πρέπει, όμως, ιδιαίτερος να τονισθεί ότι υπήρξαν

και Βλάχοι που διακρίθηκαν για την φιλοπαιτρία και την γενναϊότητα τους, συμπεράττοντας με τα ελληνικά σώματα. Έχουμε παράδειγμα των Βλάχο από τα Καλύβια της Ναοΐσης Κώτα Κουτσογιώργο, για τον οποίο αναφέρει ο Καπετάν Ακρίτας στο υπό σχολιασμό σημείωμα, ότι εμφανίσθηκε στο Καρατάς και ζήτησε να καταταγεί στο σώμα. Ο Κώτας Κουτσογιώργος ήταν ένας από τους προπαγωνιστές της προιστορίας της δράσεως των ελληνικών σωμάτων στο Βέρμιο.

Όταν ακόμη ο Καπετάν Ακρίτας ήταν ειδικός γραφέας αξιωματικός στο προξενείο στη Θεσσαλονίκη και προετοίμασε μικροομάδες για να

υπάρχει στην περιοχή ένοπλη ελληνική ανταρτική εμφάνιση έναντι των βουλγαρικών σωμάτων μέχρι την έλευση οργανωμένων σωμάτων υπό την αρχηγία αξιωματικών, απέστειλε τον Κώτα Κουτσογιώργο για προσωρινή εκπαίδευση στην Αθήνα. Τον Οκτώβριο του 1904 ο Κώτας επέστρεψε από την Αθήνα επικεφαλής επταμελούς ομάδος, η οποία έδρασε αποτελεσματικά στην περιοχή Ναοΐσης - Βερμίου κατά το χειμώνα 1904-

Η επιστολή της 31-5-1905

1905. Ο Κώστας Κουτσουγιώργος αργότερα εξελίχθηκε σε τοπικό οπλαρχηγό. Κατά την περίοδο, όμως, αυτή ο Ακρίτας τον κρατάει σε εφεδρεία για να τον χρησιμοποιήσει σε κρίσιμες επιχειρήσεις του σώματος.

Υπάρχουν, όμως, και φανατικοί ρουμανίζοντες, ιδίως μεγαλοεκαργιάδες, όπως ο Στεργίος Κεχαγιάς για τον οποίο γίνεται λόγος στο παρόν σημείωμα, οι οποίοι ουνδεόμενοι με το ρουμανικό προξενείο στη Θεσσαλονίκη τηρούσαν εχθρική και επιβλαβή στάση προς το σώμα, εναντίον αυτών ο Καπετάν Ακρίτας εφαρμόζει πιο αυστηρά μέτρα για να τους αναγκάσει να σταματήσουν να συνεργάζονται με τις τουρκικές αρχές ή να παρέχουν βοήθεια στα βουλγαρικά σώματα.

Η μέχρι τότε πολεμική τακτική του Καπετάν Ακρίτα είναι η αποστολή μικροομάδων εις διάφορα σημεία. Στέλνει μικρές ομάδες υπό την αρχηγία υπαξιωματικών για να γίνεται αισθητή σε μεγάλη ακτίνα η παρουσία του σώματος, ή εν ανάγκη, για να προβοούν σε απαρήντητες εκκωθάρσεις επικινδύνων βουλγαριζόντων. Στο παρόν σημείωμα αναφέρεται ότι παρόμοιες μικροομάδες απεστάλησαν στο Γραμματικό, στην Κατράντσα και στα Βοδενά (Έδεσσα). Η ομάδα των 5-6 οπλιτών που απεστάλη στα Βοδενά επιμήκωσε δύο φανατικούς βουλγαριζόντες, αλλά, ως εκ τούτου, το "Κέντρο Βοδενών" ήταν κατεπαισθημένο από την δράση των κομιτατζήδων και απρόθυμο να τους βοηθήσει, διότι ο φόβος ορισμένων Βουλγαριζόντων μπορούσε να προκαλέσει αντιποινα.

Εκτός από πηγή τροφοδοσίας, η Νάουσα ήταν και

το Νοσοκομείο του σώματος. Εδώ νοσηλεύθηκε μετά τον βαρύ τραυματισμό του στην Πατιτσόνα ο Καπετάν Μπούας, κατά την πορεία του, προς τον τόπο προορισμού του το Μορίχοβο. Εκτός, δε, από το Μπούα και όλοι οι υπόλοιποι τραυματίες του σώματος νοσηλεύθηκαν εδώ. Όσοι άνδρες του σώματος αρρωσταίνουν ή τραυματίζονται νοσηλεύονται σε σπίτια της Ναούσης. Όπως, δε φαίνεται από το υπόψη σημείωμα, συγκεκρωμένα την 24η Μαΐου νοσηλεύοντο στη Νάουσα 4 οπλίτες για τους οποίους ο Ακρίτας παρακαλεί τον

ιατρό Περδικάρη να ενδιαφερθεί ιδιαίτερα.

Ήδη από τον πρώτο μήνα της παραμονής του σώματος στο Βέρμιο παρατηρούνται αποχωρήσεις οπλιτών. Εξ άνδρες του σώματος του Καπετάν Ακρίτα και τρεις του σώματος Μπούα ζήτησαν να αποχωρήσουν. Την αποχώρησή των ο Καπετάν Ακρίτας δεν θεωρεί επιζήμια, αλλά κέρδος δια το σώμα, διότι υπήρχε πιθανότητα να ωθήσουν και άλλους άνδρες εις απειθαρχία.

Το σώμα του Μπούα βαθμηδόν διελέγετο. Από τους 40 οπλίτες που ανεχώρησαν από την Αθήνα, είχαν μείνει μόνο 20 άνδρες. Από αυ-

τούς επρόκειτο να αναχωρήσουν μερικοί ακόμη. Η αναχώρηση, όμως, έπρεπε να γίνει βαθμηδόν, για να μη φανεί αθρόα. Έμεινε όμως πιστό το σώμα του Καπετάν Σάββα και Θεοδόση, που ήλθε μετά τον τραυματισμό του Μπούα. Οι άνδρες αυτοί προερχόμενοι από την ιδιαίτερα πατρίδα του Καπετάν Μπούα, την Χειμάρρα, ήλθαν να υπηρετήσουν υπό τας διαταγάς του. Παρέμειναν, όμως, στο Βέρμιο, ως ημιανεξάρτητη ομάδα υπό την αρχηγία των Σάββα και Θεοδόση, αλλά

Μακεδονομαχοί της Πιμαίας μετά το Χουριέ με τον
φαλλέλληνα Χαϊλ Μπέη των Καβασίων
(φωτογραφία του 1908 από το αρχείο του Δ. Παναζοπούλου)

Επιστολή της 31.5.1905

Το επόμενο σημείωμα αφορά την επίθεση του σώματος εναντίον του χωριού Γκολισάνη, σημερινά Λεικάδια. Μία από τις σημαντικότερες εφόδους του σώματος του Καπετάν Ακρίτα είναι η επίθεση εναντίον του χωριού αυτού κατά την 30η Μαΐου 1905. Χάρη στο σημείωμα αυτό, έχουμε αυθεντική και λεπτομερή περιγραφή της επιχειρήσεως από τον πρωταγωνιστή Καπετάν Ακρίτα και συμπληρώνεται η ελλιπής περιγραφή της από νεότερους ιστορικούς. Επίσης, χάρη στο σημείωμα αυτό διευκρινίζονται καθαρά οι λόγοι που την προκάλεσαν και οι διαπιστώσεις που προέκυψαν ως προς την πιο ιστοτελεσματική ακολουθητέα τακτική.

Μετά την πρώτη αναπάντεχη συμπλοκή του σώματος με τουρκικό στρατό στη Σουμπαντίτσα, η επίθεση κατά της Γκολισάνης είναι η πρώτη συμπλοκή του σώματος εν πλήρει συνθέσει με βουλγαρικά σώματα.

Το σημείωμα απευθύνεται προς τον "φίλιτο Σπύρο", δηλαδή τον αρχηγό Καπετάν Μπούκα - Σπιρομήλιο, ο οποίος τις ημέρες εκείνες, μετά την απτυχία του σώματός του στην Παϊτσιόνα του Καϊμάκτσαλαν στις 17 Μαΐου 1905 ενοσηλεύετο στη Νάουσα.

Ενώ οι άνδρες του σώματος ήταν ακόμη κατάκοποι από την τριήμερη πορεία της μεταφοράς του Μπούκα στο λημέρι του Καριτάς, ο Καπετάν Ακρίτας πληροφορήθηκε ότι μεταξύ Τσαρμαρίνοβο, σημερινής Μαρίνας, και Γκολισάνης ήταν συγκεντρωμένοι Βούλγαροι κομιτατζήδες με επικεφαλής τον Βοεβόδα Λούκα. Ο Λούκα, Λούκα Ιβάνωφ, ήταν αξιωματικός του Βουλγαρικού στρατού γεννημένος στο Παναγκιούριστε, Κεντρική Βουλγαρία, ο οποίος έλαβε μέρος στην εξέγερση του Κρουσόβου. Μετά την αποτυχία της εξέγερσης αυτής, της γνωστής ως Τλιντεν, ήλθεν στην περιοχή Ναούσης - Βερμίου, όπου, με μερικούς άλλους τοπικούς βουλγάρους οπλαρχηγού (Καριτάς, Χατζή, Αποστολή), κατέστη η μάστιγα της περιοχής.

Η συγκέντρωση σ' ένα σημείο της κυριότερης δύναμης των βουλγαρικών σωμάτων παρείχε στον Καπετάν Ακρίτα μία ανέλπιστη ευκαιρία: Να αιφνιδιάσει τους συγκεντρωμένους κομιτατζήδες, να πλήξει καιρία την δύναμή των, και έτσι να παραλύσει την δράση τους στην περιοχή.

Στη συμπλοκή έλαβε μέρος ολόκληρη η δύναμη του

σώματος, εκ 57 ανδρών, στους οποίους προστεθήσαν και 3 Ναουσαίοι, που προσήλθαν εθελοντάι. Στο τελείως άγνωστο γ' αυτούς έδαφος μέχρι την Γκολισάνη είχαν για οδηγούς 5 Ναουσαίους δραγάτες - φαίλακες του Τζώρτζη Λόγγου, οι οποίοι, κατά την ομολογία του ίδιου του Καπετάν Ακρίτα δεν αναδείχθησαν μόνο άριστοι οδηγοί, αλλά και άριστοι πολεμιστές. Μεταξύ των Ναουσαίων οδηγών ήταν και ο Βλάχος από τα Καλίβια Ναούσης, τον οποίον γνωρίζαμε από το προηγούμενο σημείωμα της 24ης Μαΐου 1905. Από τους υπόλοιπους οδηγούς είναι γνωστός ο Ντόνη Ντίνο.

Καταρχάς, το σώμα συγκεντρώθηκε κοντά στη Μονή Προδρόμου περιμένοντας να νικηθεί για να κινηθούν προς το χωριό. Οι 57 άνδρες χωρίστηκαν σε 3 ομάδες. Σχηματίσθηκαν 2 μικροομάδες από 12 άνδρες εκάστη, με επικεφαλής η μία ομάδα τον Κώστα Γαρέφη και η άλλη τον Δημοκρίτη, της 4ης διμοιρίας Β. Παπακώστα ενώ οι υπόλοιποι 33 άνδρες, υπό την αχηγία του Καπετάν Ακρίτα σχημάτισαν την κυρία δύναμη κρούσεως. Μιάμιση ώρα μετά την δύση του ηλίου το σώμα εβάδισε προς την Γκολισάνη. Οι δύο μικροομάδες κατέλαβαν επίκαιρες θέσεις, η μία προς Νότο και η άλλη προς Δυσμάς για να εμποδίσουν έξοδο των κοιμητατζήδων προς εκείνες τις κατευθύνσεις ή επίθεση κοιμητατζήδων από τον Κοπανό. Το κύριο σώμα κρούσεως, με επικεφαλής τον Καπετάν Ακρίτα κατέλαβε την Β.Α. πλευρά του χωριού, με προοπτική να κάμουν από αυτή την πλευρά την έξοδο.

Πράγματι ήταν συγκεντρωμένοι στο χωριό, κατά τις πληροφορίες του Καπετάν Ακρίτα 60 κοιμητατζήδες και κατά τις πληροφορίες του Προξενείου στη Θεσσαλονίκη 100.

Μόλις πλησίασε το σώμα στο χωριό δέχθηκε ξαφνικά πυροβολισμούς από αναμένοντες κοιμητατζήδες, οι οποίοι κατευθύνοντο προς την πλευρά που είχε καταλάβει ο Καπετάν Ακρίτας. Έτσι, κάτω από πανσέληνο και σε έδαφος τελείως πεδινό, ξαφνικά βρέθηκε το σώμα του Καπετάν Ακρίτα μέτωπο προς μέτωπο με το σώμα του Λούκα. Φαίνεται πως το σώμα του Καπετάν Ακρίτα αιφνιδιάστηκε, διότι, όπως αναφέρει στο σημείωμα, μόλις που πρόλαβαν να πέσουν σε ένα χανδάκι. Αμέσως άρχισαν να πέφτουν πυροβολισμοί εξ αποστάσεως 50 μέτρων, οι οποίοι διήρκησαν περίπου μία ώρα.

Στο μεταξύ, άλλοι κοιμητατζήδες, που είχαν πιάσει την εκκλησία και ακραία νοτιο-δυτικά σημεία του χωριού, άρχισαν να βάλουν κατά των δύο ελληνικών μικροομάδων. Μετά μία ώρα πραγματικής μάχης, ο Καπετάν Ακρίτας διέταξε να βγουν οι άνδρες από το χανδάκι και να κατευθυνθούν με έφοδο προς τα εμπρός,

ενώ συγχρόνως ακουόνταν πυροβολισμός από τα χωριά Κοπιανός και Τσαρμαρινόβο.

Πριν χαράξει αποφασίστηκε συγκέντρωση, χωρίς να κατορθώσουν να μπουν στο χωριό. Συγκεντρώθηκαν στις λοφοσειρές πίνω από το χωριό και άρχισαν να κατευθύνονται προς το Βέρμιο για να αποφύγουν τυχόν περικύκλωση στον ανοικτό κάμπο από κομιτατζήδες των γύρω χωριών ή από τον τουρκικό στρατό που βγήκε από την Νάουσα.

Κατά την μάχη εφονεύθησαν δύο εκλεκτοί άνδρες του σώματος. Ο πιστός οδηγός του Καπετάν Ακρίτα Μήτση Τάσο, από τον Προφήτη Ηλία, που οδήγησε το σώμα, κατά την άφιξη του από τον Αλιάκμονα μέχρι το Βέρμιο και ένας από τους πέντε Ναουσαίους οδηγούς που διέθεσε ο Τζιόρτζης Λόγγος, ο Ντόνη Νάνο. Τραυματίστηκαν δε δύο. Ο χειμαριώτης του σώματος του Σπυριδιλίου Βάβος και ο λοχίας πυροβολικού από την Φθιώτιδα Δάνισκας.

Ο απίχης Ντόνη Νάνο άφησε 6 ορφανά, ο δε Μήτσης 2. Δεν παραλείπει ο Καπετάν Ακρίτας να παρακαλέσει το Κέντρο Θεσσαλονίκης, όπως ληφθεί δι' αυτή ιδιαίτερη μέριμνα.

Όσον αφορά τις απώλειες των Κομιτατζήδων σε έγγραφον του Προξενείου Θεσσαλονίκης προς το ΥΠΕΞ αναφέρεται ότι *"Τούρκος είπεν ότι είδε 7 πτώματα αποκομιζόμενα επι ημιόνοι"*. Στην ίδια αναφορά του Προξενείου αναφέρεται ότι *"μεταβάντες την επανυριον εις τον τοπον της συμπλοκής υποθέτουν ότι οι απώλειαι των Βουλγάρων εις φονευμένους και πληγυμένους υπερβαίνουν τους 40"*.

Πολύ δυσχέρανε την υποχώρηση η μεταφορά των δύο τραυματιών. Δεν είχαν προβλεφεί μεταγωγικά και έτσι ο ένας, ο Μήτση από τον Προφήτη Ηλία εξέπνευσε καθ' οδόν, ο δε δεύτερος, ο χειμαριώτης Βάβος, μεταφέρθηκε μεν στην Νάουσα, αλλά εξέπνευσε την επομένη.

Από την έξβαση και τα αποτελέσματα της επιχείρησης αυτής ο Καπετάν Ακρίτας διαπίστωσε ότι ήταν πολύ δύσκολο να εισέλθει σε χωριό φανατισμένο ή κατειλημμένο από τους αντιπάλους. Σε τέτοια περίπτωση διαπιστώνει ότι χρειάζεται να λάβει μέρος ολόκληρη η δύναμις του σώματος για την περικύκλωση του χωριού, αλλά πολύ δυσχερής και επικίνδυνη είναι η υποχώρησις, λόγω του όγκου του σώματος. Προπαντός δε αν η πορεία γίνετο σε πεδινό έδαφος, οπότε εύκολα θα γινόταν αντιληπτό από τον τουρκικό στρατό, ο οποίος θα το κατεδίωκε.

Κατά την επίθεση εναντίον της Γκολισάνης το σώμα ήταν σε μειονεκτική θέση διότι ευρίσκετο σε τελείως άγνωστο έδαφος. Πλεονεκτούσε, όμως, ως προς την σκοπευτική ικανότητα, διότι οι άνδρες προήρχοντο από τακτικό στρατό.

Έχει γραφεί ότι επικεφαλής της μιας μικροομάδας ήταν ο Μανώλης Κατούγαρης. Η αλήθεια είναι ότι ο Μανώλης Κατούγαρης δεν έλαβε μέρος στην επίθεση, διότι, όπως φαίνεται από το παρόν σημείωμα είχε ανεβεί με άδεια στην Νάουσα. Επίσης δεν έλαβαν μέρος και οι τρεις οπλίτες Κυρίτης από την Φθιώτιδα, Αλ. Σακελλαρόπουλος από το Πήλιο και Βασ. Νικολοδήμος από την Υπάτη, οι οποίοι είχαν τραυματισθεί προηγουμένως και ενοσηλεύοντο στην Νάουσα.

Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Καπετάν Ακρίτας παρουσιάζεται προς το "Κέντρο Θεσσαλονίκης" ότι δεν δημοσιεύεται τίποτε στις αθηναϊκές εφημερίδες για το δικό του σώμα, για τις συμπλοκές, την επίδραση της εμφανίσεώς του στην περιοχή και τις απώλειες των αντιπάλων. Αυτό δεν είχε σημασία μόνο για τον Καπετάν Ακρίτα, διότι δεν ήταν ευχάριστο να φαίνεται ότι το σώμα του αδρανεί, ενώ τα υπόλοιπα σώματα θριαμβεύουν, αλλά και για τους υπαξιωματικούς και τους οπλίτες, οι οποίοι ταλαιπωρούντο πολύ και έπρεπε να αναγνωρισθούν οι υπηρεσίες τους από το Κέντρο.

Τον άγνωστο Φλώρο θα τον συναντούμε συνεχώς. Είναι ο τροφοδότης του σώματος και ο ταμίας του Κέντρου Ναούσης. Για το λόγο αυτό ο Καπετάν Ακρίτας απευθύνεται προς αυτόν για διάφορες αναγκαίες προμήθειες ρουχισμού ή διατροφής.

Στα "Απομνημονεύματά" του ο Καπετάν Ακρίτας προβάλλει μια διαφορετική εκδοχή σχετικά με την συμπλοκή αυτή. Αναφέρει ότι η επίθεση είχε προδοθεί και ότι ο αντίπαλός του Καπετάν Λούκα ανέμενε την επίθεση. Ο ιατρός Περδικιώρης ήλθε προς συνάντησή του Ακρίτα και τον εξώρκιζε να μη προβεί στο εγχείρημα αυτό διότι είχαν προδοθεί και τους ανέμεναν. Αλλά, κατά τον Καπετάν Ακρίτα, ήταν αδύνατο να μεταωθεί η επίθεση, διότι είχαν ήδη προχωρήσει αρκετά και τυχόν υποχώρηση θα είχε δυσάρεστες συνέπειες κυρίως επί του ηθικού του σώματος. Πράγματι είχε γίνει προδοσία και το σώμα ανέμενε την επίθεση, διότι, σύμφωνα και με την αναφορά του Καπετάν Ακρίτα, μόλις πλησίασαν στις παρυφές του χωριού και ενώ ήταν σε μία γραμμή κατά μήκος ενός χάνδακος, ξαφνικά δέχθηκαν ομαδικά πυρά. Η εκδοχή όμως, αυτή δεν αναφέρεται στο σημείωμα του Καπετάν Ακρίτα που παρουσιάσαμε παραπάνω.

“ΤΡΕΙΣ ΝΕΡΑΪΔΕΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ” (Νάουσα - Έδεσσα - Καστοριά)

της Ελένης Μήτσιουλα - Ζεγκίνη

Έχει γίνει λόγος και άλλες φορές στη “ΝΙΑΟΥ-ΣΤΑ” για τον Γεράσιμο Καψάλη, ο οποίος έγραψε αρκετά σημειώματα για τη Νάουσα. Αυτός διετέλεσε προσωρινός γενικός επιθεωρητής και τμηματάρχης στη Γενική Διοίκηση Μακεδονίας λίγα χρόνια μετά την απελευθέρωσή της από τους Τούρκους, ενώ παράλληλα διατηρούσε έντονα βιώματα από τους απελευθερωτικούς αγώνες στη Μακεδονία το 1912.

Αρκετά χρόνια αργότερα, πιθανότερα το 1938, επισκέφθηκε με τη σύζυγό του τη Νάουσα. Ήταν η εποχή που ακόμη οι κάτοικοι της πρωτεύουσας προτιμούσαν τα ορεινά θέρετρα για τις διακοπές τους και η Νάουσα ήταν ένα από τα μέρη που προσήλκυε πολλούς παραθεριστές. Γοητευμένος ο Γ. Καψάλης από τις ομορφιές της, αλλά και των δύο άλλων πόλεων, της Έδεσσας και της Καστοριάς, που επισκέφθηκε το ίδιο καλοκαίρι, έγραψε ένα βιβλίο με τουριστικές εντυπώσεις, το οποίο είναι ελάχιστα γνωστό. Έχει τίτλο “Τρεις Νεραΐδες της Μακεδονίας” (Νάουσα - Έδεσσα - Καστοριά) και τυπώθηκε στην Αθήνα το 1939. Θα επιχειρήσουμε τώρα μια σύντομη αναδρομική παρουσίαση του πρώτου μέρους του βιβλίου που αναφέρεται στην πόλη μας και έχει έκταση 50 σελίδων περίπου.

Το κείμενο του Γ. Καψάλη μας παρέχει αρκετές πληροφορίες για την προπολεμική Νάουσα αλλά στο μεγαλύτερο μέρος του περιλαμβάνει εκτενείς και ανούσιες περιγραφές της φύσης φορτωμένες με άφθονα καλολογικά στοιχεία και συνεχείς αναφορές στην ελληνική μυθολογία και ιστορία. Το μέρος του βιβλίου που θα μας απασχολήσει, μετά από μια σύντομη εισαγωγή, χωρίζεται σε δέκα επί μέρους κεφάλαια. Στην εισαγωγή παρεμπιπτόντως αναφέρει ότι την εποχή εκείνη, προπολεμικά, ο δήμος της Νάουσας ετοιμαζόταν να στήσει ένα μεγαλοπρεπές ηρώο, αναμνηστικό της συμμετοχής της στον ιερό αγώνα του Εικοσιένα και για το σκοπό αυτό συγκεντρώνονταν προσφορές. Η πρώτη εισφορά για το μνημείο ήταν του Επιθεωρητή Μ.

Εκπαίδευσης Δ. Μισυρή από τις Σέρρες ο οποίος δώρισε στο δήμο τα έσοδα από την πώληση ενός βιβλίου του για τη συμμετοχή της Μακεδονίας στον αγώνα του Εικοσιένα. Τα γεγονότα που επικολούθησαν όπως ήταν φυσικό ματαιώσαν το μεγαλεπήβολο αυτό σχέδιο.

Στα δύο πρώτα κεφάλαια περιγράφεται το φυσικό περιβάλλον της πόλης και το πάρκο της. Ένα μέρος τους πάρκου, εκεί που είναι το σιντριβάνι, είχε πρόσφατα διαμορφωθεί γιατί τα δέντρα που φυτεύτηκαν ήταν ακόμη πολύ μικρά. Χωρίζονταν με κιγκλίδωμα από το υπόλοιπο μέρος όπου κυριαρχούσαν τα πελώρια πλατάνια. Κάτω από τον ίσκιό τους συγκεντρώνονταν όλος ο κόσμος των παραθεριστών. Οι μεγάλοι για να πιουν τον καφέ τους και να διαβάσουν την εφημερίδα τους, ενώ τα μικρά για να κάνουν τη βόλτα τους με καλοθερμμένες νταντάδες τους. Συγχρόνως το Κιόσκι ήταν και ο χώρος της νυχτερινής συγκέντρωσης. Όταν άναβαν τα ηλεκτρικά λαμπύρια η πίστα γέμιζε κάτω από τους ήχους του φωνογράφου.

Το τρίτο κεφάλαιο που είναι και το εκτενέστερο περιλαμβάνει μια σύντομη ιστορία της Νάουσας από την ίδρυση μέχρι την καταστροφή της με όλα τα γνωστά σε μας στοιχεία.

Στο τέταρτο, πέμπτο και έβδομο μέρος περιγράφονται ειχαρίστοι περίπατοι μέσα και γύρω από την πόλη. Ο πρώτος είναι στο δρόμο του Μ. Αλεξάνδρου από το Κιόσκι μέχρι το Σπήλιο όπου ο περιπατητής απολάμβανε τη μαγευτική θέα του κάμπου. Το Νοσοκομείο δεν είχε ακόμη κτιστεί, υπήρχε όμως η πληροφορία για την επικείμενη γενναϊόδοση δωρεά των Αδελφών Λαναρά. (Το Νοσοκομείο κτίσθηκε στην περίοδο 1938-40). Από το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το χρόνο εκτύπωσης του βιβλίου συμπεραίνουμε ότι το Γ. Καψάλης επισκέφθηκε τη Νάουσα το 1937 ή 1938). Ο δεύτερος περίπατος ήταν στους γειτονικούς λόφους του Αϊ - Λιά και του Αγίου Θεολόγου και ο τρίτος φυσικά στον Άγιο Νικόλαο.

Τον Άγιο Νικόλαο επισκέφθηκε ο Γ. Καρύλης με τον Μοίραρχο της Χωροφυλακής Ν. Μανδουβίλο, τον έφορο των καπνών Ι. Μπερδέση και το δάσκαλο Γιοιλέκι. Η διαδρομή από το δρόμο της Αράπιτσας μέσα σε καταπράσινα χωράφια και η φήση του Αγίου Νικολάου περιγράφεται μέσα σε αρκετές σελίδες. Από το δρόμο έβλεπαν τα άσπρα σπιτάκια της Μηλίτσας που χρησιμοποιούν σαν ανατοτήριο των αρρώστων εργατών του εργοστασίου Λαναρά και πιο πάνω τη βίλα των βιομηχάνων. Κάθισαν για φαγητό δίπλα στο ποτάμι όπου υπήρχε ένα παρόπληγμα με τραπέζια και καρέκλες για την εξυπηρέτηση των εκδρομέων, ενώ το μεσημέρι ξεκοιράστηκαν στα πεντακάθαρα κρεβάτια του κοιμωού δημοτικού παλατιού κοντά στις πηγές της Αράπιτσας. (Το "Παλάτι" κτίσθηκε στα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση ως κυνηγετικό περίπτερο, όταν η περιοχή αυτή ανήκε στη βασιλική οικογένεια. Αργότερα επί δημοκρατίας Θ. Αρνή η έκταση απαλλοτριώθηκε υπέρ του Δήμου Νάουσας και το "παλατάκι" περιήλθε στη δικαιοδοσία του. - Σ. Αποστόλου "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" τεύχος 34).

Ιδιαιτέρo ενδιαφέρον παρουσιάζει το έβδομο κεφάλαιο με τον τίτλο "Η φάρμα του Λαναρά" από το οποίο παραθέτουμε ορισμένα αιτιούσια αποσπάσματα:

"... πολύ κοντά στο σιδηροδρομικό σταθμό της Νάουσας. Η φάρμα της για τα άφθονα και διαλεχτά φρούτα της έχει ξεπεράσει τα μακεδονικά όρια, και έτσι η επίσκεψή της επιβάλλεται σε κάθε παραθεριστή που ξεκουράζεται στη δημοσουλωση Νάουσα. ... Το απέραντο αυτό περβούλι είναι σωστός κήπος της Εδέμ. Τα άφθονα δέντρα του, δυο χιλιάδες τόσα, είναι ταξινομημένα, με μια καλαισθητή ρυμοτομία ... σε διάφορες συνδενδρίες από δέντρα του αυτού είδους, και της ίδιας περίπου ηλικίας. ...

Όλα τα δέντρα ήταν τόσο φροντισμένα απ' τους καρπούς τους, ώστε τα κλαριά τους ήταν λυγισμένα, και λίγα και σπασμένα. Επισκεφθήκαμε με τη σειρά καθεμιά συνδενδρία με ξεναγό μας τον Ιταλό γεωπόνο που έχει τη γενική διεύθυνση της φάρμας. Τους αμπελώνες πρώτα - πρώτα που είναι ευθύγραμμοι παράλληλοι ολοπράσινοι τοίχοι ...

Τη συνδενδρία έπειτα των μηλιών, των αχλαδιών κατόπιν, και στη σειρά των κερασιών, των βυσσινιών, των ροδακινιών και των άλλων αρωμαφόρων δέντρων που το κλίμα του τόπου τους επιτρέπει να ζήσουν εκεί και να καρποφορήσουν. Αλησμόνητη

όμως θα μείνει στο νου μου η καταπληκτική εντόπιση που είχα απ' τον παράδεισο των ροδακινιών...

Λένε πως το κτήμα χρόνια και χρόνια ζητούσε τον άνθρωπο του ως που τον βρήκε στον Ιταλό γεωπόνο που μας ξεναγούσε. Σ' αυτόν βρήκε τον επιστήμονα που έχει την ικανότητα να βάζει σε εφαρμογή τις επιστημονικές θεωρίες με λογική που του την καλλιέργησε η πείρα, τα πειράματα, και προσεχτικές παρατηρήσεις του". (Πρόκειται για το Φραντζέσκο Βιγκάτο - Τ. Μπάιτη "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" τεύχος 18).

Στα τρία υπόλοιπα κεφάλαια μας μιλάει με το γνωστό στολισμένο ύφος του για την Αρόπιτσα, την πόλη της Νάουσας και τα εργοστάσιά της. Και ενώ σ' όλο το βιβλίο του εκθειάζει το φυσικό περιβάλλον της, όταν έρχεται η ώρα να παρουσιάσει την ίδια την πόλη γίνεται αισθητός και επικριτικός. Τα έργα των ανθρώπων δεν είναι καθόλου αντάξια των του Δημιουργού.

"... Τα σπίτια τους, τα στενά σοκάκια τους και τα καλντιρίμια τους, μαρτυρούν πως δεν τους έχει συγκινήσει όσο θα έπρεπε το μεγαλείο και οι ομορφιές της. Δυο - τρία ευπρόσωπα σχολικά κτίρια και κάποιες άνετες και κομψές βίλες, δεν αρκούν για να δώσουν στο μεγάλο αυτό χωριό ακόμη την όψη όμορφης πολιτείας. Η Νάουσα είναι ακόμη μια χωριάτσα, όσο όμορφη κι αν είναι, ενώ πρέπει να γίνει, στο εσωτερικό της, μια πρωτευουσιάννα. Δεν είναι ικανοποιητική πρόσδος για ένα τέτοιο τόπο η χάραξη μιας - δυο λεωφόρων μονάχα. Φοβούμαι πως η πολιτεία βαδίζει με βήμα σημειωτόν, ενώ χρειάζεται γοργότερο ρυθμό στο βάδισμα της. Σε τέτοια μαγευτικά φυσιολατρικά κέντρα δε συγχωρείται ο αργός ρυθμός μεγάλου χωριού.

Πρέπει ... να γίνει ένα μεγάλο κέντρο παραθερισμού, γιατί της αξίζει. ... Αλλά για να το πετύχει αυτό χρειάζεται περισσότερο ακόμη πολιτισμός: κάποιος δρόμος ασφαλισμένος και ίσιος, ξενοδοχεία πιο πολύ απ' ό,τι είναι άνετα, σπιτάκια ομορφoκαμωμένα και εστιατόρια της προκοπής".

Τελειώνει με μια προτροπή προς τους Έλληνες της Ρούμελης και του Μοριά να επισκεφθούν τη Νάουσα ως προσκινητές των ιερών χώρων όπου χύθηκε το μαρτυρικό αίμα των ηρωικών της τέκνων, ως φυσιολάτρες αλλά και ως ελεύθεροι πολίτες του Ελληνικού κράτους που ξέρουν καλά πως η αμοιβαία επικοινωνία και γνωριμία όλων των Ελλήνων ατσάλώνει την Εθνική μας ενότητα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΣΙΟΥΓΓΑΡΗΣ

Ημέρες του 1945-46

του Άγγελου Βαλταδώρου

Στο ιστορικό - χρονικό που ακολουθεί καταγράφονται μερικά γεγονότα της περιόδου 1945/46, τα οποία έμειναν χαραγμένα βαθιά στη μνήμη μου. Αυτών την μαρτυρία θέλω να καταθέσω, διότι κατά την γνώμη μου αξίζουν να μνημονευθούν από έναν της γενιάς εκείνης που τα έζησε με αντικειμενικότητα που προέρχεται από το πέρασμα του χρόνου.

Στις 10 Σεπτεμβρίου του 1944 εγκατέλειψαν οι Γερμανοί τη Νάουσα που μέχρι τότε ήταν κατά κάποιον τρόπο υπό την προστασία της Εθνικής Αντίστασης και περνά στην εξουσία της κυβέρνησης των βουνών (Ε.Α.Μ.).

Γρήγορα εγκαταστάθηκαν πολιτικές και στρατιωτικές αρχές. Όπως Νομαρχία (με νομάρχη τον Πεσεκτίδη και μια πληθώρα υπηρεσιών νομαρχιακού επιπέδου. Ανοίξαν κομματικά γραφεία και άρχισαν να λειτουργούν τα πρώτα λαϊκά δικαστήρια . Παράλληλα εγκαταστάθηκαν το φρουραρχείο στο ξενοδοχείο "Εθνικόν" και η Πολιτοφυλακή στο αρχοντικό του Επαμεινώνδα Κόκκινου.

Πληθώρα πολιτικών και πολιτιστικών οργανώσεων ανεβοκατέβαινε στη Νάουσα με διάφορα αιτήματα από τις αρχές αλλά και ομάδες πολιτών και μεμονωμένα άτομα για να αναπνεύσουν τον αέρα της λευτεριάς.

Στην "Ομόνοια" διάφορα συνέδρια και εκδηλώσεις, καθώς και επισκέψεις υψηλών προσώπων όπως ο Δεσπότης Ιωακείμ Κοζάνης αλλά και αγγλικές και αμερικανικές αποστολές .

Αυτά συμβαίνουν στη γραφική μας πολιτεία οπότε μπαίνουμε στον αιματηρό Δεκέμβριο του 1944, ακο-

λουθεί η υπογραφή της συμφωνίας της Βάρκιζας και εγκαθίστανται οι αρχές του κράτους των Αθηνών.

Περνά το 1945 φορτισμένο, σκληρό με κλίμα έντασης και διχασμού για τον ταίρι-πωρό μας πληθυσμό συνοδευόμενο από τραγικά γεγονότα, για να έρθει το 1946 όπου άρχισαν να μας σκεπάζουν τα μαύρα σύννεφα του εμφύλιου.

Κατά τα μέσα Απριλίου (1946) αναλαμβάνει ως υπηρεσιακός Δήμαρχος ο Γρηγόρης Σιούγγαρης μιας παλιάς οικογένειας της Ναούσης, μέλη της οποίας πήραν μέρος και στην επανάσταση του 1822. Εφτασε σε μια Νάουσα όπου όλα τα έσκαζε η φοβέρα περιφρονημένη από στρατό και Μάινδες με περιορισμένη κυκλοφορία πολιτών αλλά και με άδειες εισόδου-εξόδου.

Εφτασε σε μια Νάουσα που ήταν "θάνατος μέσα στους θανάτους" κατά τον σπύχο του Καριωτάκη. Σε μια Νάουσα που σπιν τοις άλλους δολοφονούνται ο Δήμαρχος Χριστόδουλος Πετρίδης απ' την μια και από την άλλη ο Γιώργος Βοιτιράς ιδρυτής και Πρόεδρος του τότε Εργατικού Κέντρου.

Ο Γρηγόρης Σιούγγαρης δεν δίστασε. Μπορεί να άλλαζε στέκια τα βράδια, μπορεί να κυκλοφορούσε με προφυλάξεις, πάντως έμεινε πιστός στην έπαλξη του και χωρίς δημοτικό συμβούλιο - κανείς δεν ανελάμβανε δημοτικός σύμβουλος τότε - διαφέντενε στο Δήμο, φρόντιζε για την τροφοδοσία του πληθυσμού της και για την νομή των επιδομάτων στις οικογένειες των Ναοικαίων στρατιωτών. Ταξίδευε στο κέντρο (Αθήνα) για να πετύχει την χορήγηση κονδυλίων στο Δήμο, για την συντήρηση ορισμένων έργων της πόλης . Μόνος, κατ'αμόνος με μερικούς υπαλλήλους, πάλευε μέσα στο δακρύβεγχο και αιματηρό κλίμα της τότε ατμόσφαι-

ρας. Χαρακτηριστικό ήταν η σύνταξη των πρακτικών των υποφάσεων του, που έπρεπε να υπάρχουν για τη λειτουργία του Δήμου. Ένα συντακτικό δικής του εμπνεύσεως.

"Ημείς ο Δήμαρχος Ναούσης Γρηγόρης Σιούγγαρης, ελλείψει Δημοτικού Συμβουλίου", αποφασίζομεν". Ένα "αποφασίζομεν" θαρραλέο, όσο και η τόλη του να προσέρεχεται ως μάρτυς υπερασπίσεως στα στρατοδικεία πολλών Ναουσαίων. Η Δημαρχία του κράτησε ως το τέλος του 1946. Εκτοτε ασχολήθηκε με το εμπόριο φρούτων στη Θεσσαλονίκη και στη Νάουσα.

Προπολεμικά είχε την επιχείρηση του ηλεκτροφωτισμού του Δήμου Αμυνταίου. Στη Θεσσαλονίκη σχετίστηκε με κύκλους της πολιτικής ζωής στο χώρο του κέντρου, όπως με τον Νικόλαο Πλαστήρα, ο οποίος του χάρισε το πιστόλι όταν ανέλαβε Δήμαρχος Ναούσης και του ειχθήθηκε καλή τύχη. Επίσης με τους πολλά χρόνια Βουλευτές και Υπουργούς Βαρβούτη Κοζάνης και Ιωάν. Παπαδάκη Ημαθίας. Αλλά στενές σχέσεις είχε και με τον τύπο Θεσσαλονίκης, όπως τον "Ελληνικό Βορρά" και την "Μακεδονία", στους Διευθυντές των οποίων τα γραφεία ερχόναξε.

Αναμείχθηκε αργότερα στα δημοτικά πράγματα της Νάουσας και εξελέγη δημοτικός Σύμβουλος με το ψηφοδέλτιο του Φιλώτα Κοκκίνου το 1958 και για ένα διάστημα εγένετο Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου.

Τότε ήταν ένας από τους τρεις μαζί με τον τότε βουλευτή Ιωάν. Τσαμπάζη που αποτρέψανε τον κίνδυνο να χαθούν οι τεχνικές σχολές από τη Νάουσα. Στις δημοτικές εκλογές του 1964 έθεσε υποψηφιότητα για δήμαρχος με δικό του σπινδισμό. Ειχαρίστη ανάμνηση αυτής της υποψηφιότητας ήταν ο θωραίος, περιεκτικός και ειχαρίστος λόγος που εξεφώνησε στην πλατεία Καρυατίσιου.

Τα τελευταία χρόνια τα εξάντλησε ως συνταξιούχος στη Νάουσα. Είχε τις παρέες του και τα στέκια του, ένα εκ των οποίων ήταν το γραφείο της "Φωνής" ποιητό επισκέπτονταν συχνά. Ήταν ειχαρίστος στους κύκλους που τον αναζητούσαν για τις θωραίες αναμνήσεις του και την γλαφυρή αφήγησή του. Πέθανε στις 22 Νοεμβρίου 1989 και κηδεύτηκε στη Νάουσα, που τόσο αγάπησε. Ας μείνει ζωηρή η θύμησή του για την ηρωική του προσφορά στην πλέον δύσκολη εποχή που πέρασε η Νάουσα.

Το κείμενο πρωτοδημοσιεύτηκε το 1995 στην εφημερίδα «Φωνή της Ναούσης».

Βιβλιοπαρουσίαση

Γιάννη Μοσχόπουλου

"Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα" (1989-1995)

Επιμέλεια - παρουσίαση Λενκή Σαμαρά

Το δεύτερό του βιβλίο του με τίτλο "Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα" κυκλοφόρησε ο καλός φίλος και συνεργάτης της "ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ" δικηγόρος Γιάννης Μοσχόπουλος.

Καλοβαλμένο, μέσα στις εκατόν πενήντα σελίδες του με τις θαιμώσεις γραπογραφίες, μάζεψε, όπως και είχε χρέος να το κάνει τα κατά καιρούς δημοσιευμένα σε εφημερίδες και περιοδικά λαογραφικά και σημειώματα. Έτσι μας χάρισε μια συλλογή από παραδόσεις, θρύλους και ιστορίες βασισμένες σε αφηγήσεις και σχολιασμένες λεπτομερικά ύστερα από μελέτες του που συνδέουν τον θρύλο, το παραμύθι, την ευχή, την χιούρα από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Ένα μικρό δείγμα της θαιμώσεως επιμελημένης αυτής έκδοσης είναι το τραγούδι-απόσπασμα από τον "Τουρκανάκτο".

Γιάννη Μοσχόπουλου
Ο Τουρκανάκτος

"Το ακόλουθο ρουμλουκιώτικο τραγούδι, το οποίο τραγούδησε σε πρόσφυτο γλέντι ο Διονύσης Κυριαζόπουλος, όπως του το διέσωσε η καταγόμενη από το Μακροχώρι υπέγρα του:

"Η Πα, μωρέ, η Παναγιώτα κίνησε, (δix)
γιέ μ' να πάει στα γονικά της
στα παλιά τα εθιμά της (δix οι δύο τελευταίοι στίχοι)

Στο δρόμ' ιωρέ, στο δρόμο που επήγαυε (δix)
γιέ μ' στο δρόμο που πηγαίνει,
γιέ μ' στο δρόμο που διαβαίνει, (δix οι δύο τελευταίοι στίχοι)

βρίσκει, μωρέ, βρίσκει τρεις Τουρκαλβανούς (δix)
γιέ μ' για οι τρεις σαν Αργενίτες,
γιέ μ' για οι τρεις σαν Τουρκαλβανίτες. (δix οι δύο τελευταίοι στίχοι)

- Για δω, μωρέ, για δώσε μας ένα φιλή, (δix)
για φιλή, για μανήρα μάτια,
για σε κάνουνε κομμάτια. (δix οι δύο τελευταίοι στίχοι)

- Καλλιό, μωρέ, καλλιό το αίμα μου να ιδώ, (δix)
γιέ μ' στη γή να κοκκινήσει,
παρά Τουρκας να με φιλήσει". (δix οι δύο τελευταίοι στίχοι).

Το τραγούδι αυτό δείχνει πως οι Ρουμλουκιώτες, προστιμούσαν να πεθάνουν, παρά να έχουν οποιαδήποτε επαφή με Τούρκο. Κάπως έτσι διατηρήθηκε η ελληνικότητα της περιοχής μας στα τετρακόσια ογδόντα περίπου χρόνια της τουρκοκρατίας.

Βέβαια εμείς σήμερα σπληνίζουμε να γιορτάσουμε την 25η Μαρτίου με αναμνήσεις κυρίως από την Επανάσταση των Πελοποννησίων και δυστυχώς δεν αφιερώνουμε τη μέρα αυτή και σε παρόμοιο μνημόσυνο στους άγνωστους αφανείς προγόνους μας, οι οποίοι, μέσα από σκληρές καθημερινές συνθήκες αντίστασης, σαν τις προαναφερθείσες, κατόρθωσαν να διατηρήσουν την ελληνικότητα της περιοχής. Πιστεύω ότι αξίζει περισσότερος σεβασμός και στην τοπική μας ιστορία."

Η δημιουργία των εργοστασίων Λαναρά και η κοινωνική προσφορά της οικογένειας

Επιμέλεια παρουσίασης Λευκή Σαμαρά

Το όνομα Λαναρά στη Νάουσα είναι συνιφασμένο με την οικονομία της πόλης, την ανάπτυξή της, τον πολιτισμό της, την παράδοσή της. Είναι αληθινά δεμένο τόσο με το παρελθόν της όσο και με το μέλλον της.

“Η οικογένεια Λαναρά, οι Λαναράδες, ήταν πρόσωπα σεβαστά και αγαπητά στους Ναουσαίους. Μύρω στα κόκκαλά τους, φάγαμε απ’ αυτούς ψωμί” λένε ακόμα οι παλαιοί.

Το κείμενο, που ακολουθεί με τα ιστορικά καθώς και τα άγνωστα προσωπικά στοιχεία για τη γνωστή Ναουσαΐκη οικογένεια συντάχθηκε με τη βοήθεια της κ. Τιτίνης Λαναρά - Κούργια και της κ. Μαρίας Αγ. Λαναρά τις οποίες και ευχαριστώ για όλο τον κόπο που κατέβαλαν.

Τα στοιχεία αυτά αποτελούν ένα πολύτιμο αρχείο για την “ΝΙΑΟΥΣΤΑ” και για όσους θα θελήσουν να ερευνήσουν εκτενέστερα την ιστορία της οικονομίας και της βιομηχανίας στην Νάουσα.

Γεννήτορες της οικογένειας Λαναρά, ο Χριστόδουλος και η Αικατερίνη Λαναρά που απέκτησαν 7 αγόρια και 1 κόρη. Τα 3 αγόρια πέθαναν σε νεαρή ηλικία και οι άλλοι 4 οι Σταύρος, Θεόδωρος, Θωμάς και Κωνστάνης είναι οι δημιουργοί της βιομηχανίας Λαναρά με τη συμμετοχή του Φωκίωνος Πεχλιβάνου.

Ο Χριστόδουλος άνθρωπος ευσεβής, έδωσε στα παιδιά του χριστιανική αγωγή. Η ζωή του απεικονίζει το χριστιανικό βίωμα σε όλες τις εκδηλώσεις του. Θεωρούσε τον εαυτό του διαχειριστή των χρημάτων που του εμπιστευόταν ο Θεός, γι’ αυτό και ήτο πολύ ελεήμων. Δανειζόταν πολλές φορές για να βοηθήσει ανθρώπους που είχαν ανάγκη και με την εργασία του εξισφάλιζε το χρέος του. Χαρακτηριστικό δείγμα της χριστιανικής του ζωής είναι το ακόλουθο περιστατικό. Κάποτε ήλθε σε διένεξη με τον αδελφό του, γιατί δεν του επέστρεφε τα χρήματα που ο Χριστόδουλος του είχε δανίσει και επί 2 χρόνια δεν μιλούσαν. Αυτό όμως δεν τον άφηνε να ησιχάσει και απεφάσισε να πάει στο Άγιο Όρος να επισκεφθεί ένα γέροντα. Όταν εξέθεσε το πρόβλημά του στον γέροντα, εκείνος του είπε “Εφ’ όσον δεν μιλάς με τον αδελφό σου πρόσωπο θεού δεν βλέπεις” “Τί νά κάνω;” ερώτησε ο Χριστόδουλος. Και

ο γέροντας του είπε: “Θα πας να συμφιλιωθείς με τον αδελφό σου πάσει θυσία και θα δεχθείς ότι σου δώσει. Γιατί αν ένα απ’ τα παιδιά σου δεν βγει καλό, θα σου φάει τόσα κι’ άλλα τόσα”.

Ετσι αποφάσισε να πράξει ότι του συνέστησε ο γέροντας. Πήρε λοιπόν πηνυαίκα του και τον μεγάλο του γιό Σταύρο την Κυριακή της Τυρινής, που είναι της συγχώρεσης και πήγε στον αδελφό του. Τον ερώτησε αν μπορεί να του επιστρέψει το δάνειο. Εκείνος αρνήθηκε. Τότε τον ρώτησε αν μπορεί να του δώσει τα

μισά και πάλι αρνήθηκε. Τότε του είπε “Απ’ αυτά που μου χρωστάς δώσε μου ότι έχεις ευχαρίστηση”. Ο άλλος είπε “δεν μπορώ δεν έχω τίποτα”. Λέει ο Χριστόδουλος “δεν έχεις ένα μπιλίκι να μου δώσεις;”. Τότε απάντησε του είπε “Εαυτό το έχω” κι’ έβγαλε απ’ την τσέπη του και του το έδωσε. Ο Χριστόδουλος το πήρε, το σταίρωσε, το φίλησε και είπε “Αυτό νά ναι ευλογημένο” και συμφιλιώθηκαν.

Με αυτές τις αρχές μεγάλωσε τα παιδιά του και όταν πέθανε, τα φώναζε όλα κοντά του, τους έδωσε να φιλήσουν την εικόνα του Χριστού τους άφησε παρακαταθήκη να είναι αγαπημένοι και τους ευχήθηκε “Πέτρα να πιάνετε, μάλαμα να γίνεται”.

Πάθος του ήταν να μορφωθούν τα παιδιά του κι’ έτσι τα δύο μεγαλύτερα Σταύρος και

Θεόδωρος τελείωσαν το ελληνικό σχολείο στο Μοναστήρι, ενώ ο Θωμάς και αργότερα ο Κωνστάνης πήγαν στη Θεσσαλονίκη. Η ευχή του πατέρα τους έπιασε και πράγματι από την ώρα εκείνη αρχίζει η αλματώδης δημιουργία τους.

Το πρώτο εργοστάσιο στις όχθες της Αράπιας στα “Μπαπάνια”, ήταν η μαγιά για τα εργοστάσια των Λαναράδων, γι’ αυτό και ονομάστηκε “Μάνα”. Το οικόπεδο ήταν της οικογένειας Κύρτη στον ποταμό Αράπια που όπου μπορούσαν να εκμεταλλευτούν την υδατόπτωση, αφού την εποχή εκείνη δεν υπήρχε ηλεκτρισμός στην επαρχιακή Ελλάδα. Ετσι έγιναν μέτοχοι στην εταιρεία και οι αδελφοί Γ. Κύρτη.

Αυτό το κτίριο έχει κριθεί διατηρητέο από το Δήμο Ναούσης.

Τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα ιδρύουν

Χριστόδουλος Λαναράς

την πρώτη εταιρεία με την επωνυμία "Λαναράς και Πεχλιβάνος" στην οποία επεξεργάζονταν το μαλλί κι' έφτιαχναν τα "σαγάκια" (Υφασμα μάλλινο παχύτατο προορισμένο για τις κάπες των χωρικών).

Το 1922 δημιουργούν την εταιρεία "Εριοβιομηχανία Λαναράς - Κύρτσος και Σία". Τα μηχανήματα αγοράζονται απ' την Γερμανία, η οποία, θέλοντας να επεκταθεί εμπορικά και σε άλλες χώρες, μετά την ήττα του Α' παγκόσμιου πολέμου, τους παρέσχε μακροχρόνιες πιστώσεις.

Το νέο εργοστάσιο είχε κλωστήριο μαλλίνων καζντέ, υφαντήριο και φινιριστήριο.

Το 1929 επεκτείνουν την δραστηριότητάς τους και ιδρύουν την εταιρεία "Εριοκλωστήρια Πεννιέ Α/φών Χριστοδ. Λαναρά" με αντικείμενο την παραγωγή μαλλίνων νημάτων πεννιέ, τα οποία τροφοδοτούσαν αποκλειστικά την άλλη εταιρεία.

Το 1933 ο Δήμος Νάουσας επειβάλλει ειδικό φόρο (διαπίλνα τέλη) και η διοίκηση των εργοστασίων αποφεύγει την μεταφορά της βιομηχανίας στην Αθήνα.

Η απόφαση αυτή δημιουργεί αναβρασμό. Γίνεται ένα σπύλλαλητήριο στο οποίο ελλείψει ψυχραιμίας του εισαγγελέα, σκοτώθηκαν 4 εργάτες της εταιρείας. Το γεγονός αυτό ανάγκασε την διοίκηση να αναθεωρήσει την απόφαση της. Παράμεναν τα εργοστάσια στη Νάουσα εν λειτουργία και παράλληλα κτίζονται νέα εργοστάσια στη Αθήνα της ίδιας δυναμικότητας.

Το 1939 τα "Εριοκλωστήρια Πεννιέ Α/φών Χριστοδ. Λαναρά" επεκτείνουν την δραστηριότητά τους και στο βامβάκι ιδρύοντας μονάδα κλωστήριου βάμβακος 3.500 ατμάκτων.

Τα παιδιά ακολουθώντας το παράδειγμα του πατέρα συνέχισαν την κοινωνική προσφορά. Πρώτοι καθιέρωσαν τον 13ο μισθό το 1928, έδωσαν τα Χριστούγεννα ένα επί πλέον μισθό σε είδος.

Τα εργοστάσια λειτουργούσαν με 2.000 προσωπικό, στους οποίους προσέφεραν καθημερινά υγιεινό δωρεάν από το 1933 έως το 1941.

Προ του Β' παγκόσμιου πολέμου οι αδελφοί Λαναρά και ο Φωκίων Πεχλιβάνος κτίζουν και προσφέρουν στον Δήμο Νάουσας το νοσοκομείο το οποίο λειτουργεί από το 1940 και εξυπηρετεί όλη την περιφέρεια.

Επίσης στην Αθήνα έκτισαν και προσέφεραν μια πτέρυγα του νοσοκομείου "Σωτηρία" την εποχή που η φηματίωση μάστιζε τον κόσμο.

Στα δύσκολα χρόνια της κατοχής 1941-1942 όταν η Ελλάδα όλη πέρασε τη σκληρή πείνα με προσωπική επιστασία του Θεοδώρου και Φωκίωνος Πεχλιβάνου κατάφεραν να προσφέρουν σιτάρι ανελλιπώς στο προσωπικό. Ετσι οι εργαζόμενοι στα εργοστάσια Λαναρά δεν αισθάνθηκαν την πείνα.

Ανοιξαν τις αποθήκες τους και μοίρασαν ό,τι τόπια ύφασμα κι' ό,τι κουβέρτες υπήρχαν για να ζεσταθεί ο κόσμος. Επίσης έδιναν δωρεάν φάρμακα

Κτίζουν και προσφέρουν στο Δήμο το Ε' Δημοτικό Σχολείο εις μνήμην της αδελφής της μητέρας τους μάνας Χατζή (όπως την αποκαλούσαν) η οποία ουσιαστικά τους μεγάλωσε, αφού η μητέρα τους πέθανε πολύ νέα.

Στο διάστημα της Κατοχής φιλοξένησαν πολλές οικογένειες Ναουσαίων, φοιτητές και ομογενείς του εξωτερικού στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Πολλές οικογένειες ήπαρες έπαιρναν μηνιαίο επίδομα από την οικογένεια.

Η δραστηριότητά τους όμως επεκτείνεται και στην καλλιέργεια της γης χάρις στους οριματισμούς του Σταύρου, ο οποίος βρίσκει τον Ιταλό γεωτεχνικό Βικάντο και τον αναθέτει τη δημιουργία και καλλιέργεια προτίπου αγροκτήματος 280 στρεμμάτων, όπου πρωτοκαλλιεργείται το ροδάκινο και τα ξακουστά μήλα της Νάουσας. Τότε μετατρέπουν οι Ναουσαίοι τους αμπελώνες τους, που έπαισχαν από φυλλοξήρα, σε καλλιέργεια φρούτων υπό την επισημονική καθοδήγηση του Βικάντο. Αυτή η πρωτοβουλία των Λαναράων υπήρξε σταθμός για την οικονομική εξέλιξη της Ναούσης γιατί προσέφερε στους Ναουσαίους ένα μεγάλο ετήσιο εισόδημα από την καλλιέργεια των ροδακίνων.

Η οικογένεια Λαναρά θεμελίωσε το προσωπικό της σαν μέλη της μεγάλης οικογένειάς της και τους παρείχε ιατρική περίθαλψη δωρεάν έχοντας τον γιατρό Κωνσταντίνο Χατζηγορηγοριάδη ο οποίος προσέφερε τις υπηρεσίες του με πραγματική αγάπη και φροντίδα. Δύο φορές την εβδομάδα λειτουργούσε ιατρείο μέσα στο εργοστάσιο.

Μέλημά τους ήταν και η ψυχαγωγία του προσωπικού. Μιά φορά τον χρόνο είχαν καθιερώσει την ημέρα της Αναλήψεως, να γίνεται θεία λειτουργία στον ιερό Ναό του Αγίου Νικολάου στη μαγευτική περιοχή των πηγών. Σ' αυτήν συμμετείχε όλο το προσωπικό με τις οικογένειές τους όπου ψήνονταν αρνιά και γίνονταν γλέντι μεγάλο με χορούς και τραγούδια. Μιά χρονιά μάλιστα ναύλωσαν ένα τραίνο και μετέφεραν όλο το προσωπικό του εργοστασίου Αθηνών με τις οικογένειές τους για να συμμετάσχουν στην χαρά αυτή. Όλοι φιλοξενήθηκαν στα εργοστάσια της Νάουσας.

Ο πόλεμος του 40 βρίσκει τις εταιρείες σε εξαιρετικά ανθρήκη κατάσταση. Στο διάστημα 3 1/2 ετών της κατοχής όλα τ' αποθέματα είτε διετέθησαν για την μισθοδοσία του συνόλου του προσωπικού, είτε λεηλατήθηκαν από τον ΕΛΑΣ και στην Νάουσα και στην Αθήνα. Σημειωτέον ότι ουσιαστικά στο διάστημα της κατοχής τα εργοστάσια εργάστηκαν για ελάχιστο χρόνο, όσους χρειαζότανε για να εξαντλήσουν τα αποθέματα των πρώτων υλών που είχαν στις αποθήκες τους.

Με το τέλος του πολέμου αρχίζει η ανασυγκρότηση και τα πρώτα μαλλιά έρχονται από την Μ.Ι., συμμαχική οργάνωση βοήθειας.

Στο διάστημα του εμφύλιου πολέμου το εργοστάσιο

Θεόδωρος Λαυράς

Σταύρος Λαυράς

Θωμάς Λαυράς

Κωσταντίνος Λαυράς

της Νάουσας εργάζεται πλημμελώς και υφίσταται τε-
ράστιες καταστροφές στον μηχανολογικό εξοπλισμό
καθώς και στα κτίρια που με την κατάληψη της Νάου-
σας πυρπολήθηκαν από τους αντίρρες.

Το 1946 πεθαίνει ο Κωσταντίνος.

Το 1947 ο Σταύρος ιδρύει τα "Μακεδονικά Κλωστή-
ρια" κλωστήρια βάμβακος με τελειότητες εγκαταστά-
σεις για την εποχή του.

Το 1949 κατόπιν διενέξεως της οικογένειας διασπά-
ται το ενιαίο της διοικήσεως και αρχίζει η ανεξάρτητη
διοίκηση κάθε εταιρείας. Στη συνέχεια γίνεται και α-
νταλλαγή μετοχών μεταξύ των ομάδων με συνέπεια να
παύσει το μετοχικό ενδιαφέρον κάθε ομάδος στην άλ-
λη εταιρεία και οι εταιρείες ακολουθούν ανεξάρτητη
πορεία.

Η διάσπαση απετέλεσε αφετηρία της πτώσης των ε-
πιχειρήσεων, γιατί άρχισε ένας ανταγωνισμός και μία
αλόγιστη επενδυτική πολιτική, η οποία έφερε την οι-
κονομική εξασθένηση των επιχειρήσεων και τελικά την
πτώση τους.

Είναι κατανοητά τα παραπάνω αν ληφθεί υπ' όψη
ότι οι εταιρείες είχαν αλληλεξάρτηση, γιατί η μία διέ-
θετε κατά κύριο λόγο τα προϊόντα της στην άλλη. Άλ-
λος ένας βασικός λόγος της πτώσης της "Εριοβιομη-
χανίας Λαυρά-Κύρση και Σία" ήταν ότι η διοίκηση
δεν ήθελε για συναισθηματικούς και ανθρωπιστικούς
λόγους να προσαρμόσει τις αποφάσεις της στις ανά-
γκες των καιρών με περιορισμό εξόδων δηλαδή απο-
λύσεις προσωπικού.

Ετσι το 1957 η "Εριοβιομηχανία Λαυρά-Κύρση και
Σία" περιήλθε σε κατάσταση αναγκαστικής διαχείρι-
σης υπό το Κράτος και τελικά δεν απέφυγε την πτώ-
χευση.

Τα Εριοκλωστήρια υπέστησαν και αυτό τον κλονι-
σμό του διχασμού, συρρικνώθηκαν και μετά από αρκε-
τά χρόνια οδηγήθηκαν σε εκκαθάριση.

Μεταξύ 1960-1963 πεθαίνουν οι Σταύρος, Θωμάς
και Θεόδωρος και αναλαμβάνει η νεότερη γενεά.

Στα Εριοκλωστήρια ο Χριστόδουλος είχε ήδη ανα-
λάβει από το 1958 μετά την παραίτηση του Θωμά.

Προ της πτώσης των "Εριοκλωστήριων Α/φών Χ. Λα-
υρά" το 1963 με πρωτοβουλία του Χριστόδουλου

(γιου του Σταύρου) ιδρύεται η εταιρεία "Κλωστήρια
Ναούσης" με την ΕΤΒΑ με συνεισφορά της εταιρείας
"Εριοκλωστήρια Α/φών Χ. Λαυρά" εργοστασίου Νά-
ουσας, με σκοπό την παραγωγή βαμβακερών νημάτων
και κτίζεται εργοστάσιο στο δρόμο του Αγίου Νικολά-
ου με 15.000 αδράχτια.

Το 1968 αναλαμβάνει ο Χρήστος (γιός του Θωμά)
και το 1969 εξαγοράζει το μερίδιο της ΕΤΒΑ και απο-
κτά την πλειοψηφία της εταιρείας "Κλωστήρια Να-
ούσης".

Στην συνέχεια αυξάνεται η δυναμικότητα του εργο-
στασίου και δημιουργούνται και άλλα εργοστάσια πα-
ραγωγής νημάτων όπως επίσης και άλλες εταιρείες ό-
πως η Τρικολάν με αντικείμενο την παραγωγή ετοίμων
πλεκτών, η Ολυμπιακή με αντικείμενο την παραγωγή
νημάτων ειδικών προδιαγραφών, η Βεργλίν υφαντήριο
βαμβακερών υφασμάτων και η Κολβλιν κλωστήριο
βαμβακερών νημάτων υψηλων τιμών.

Ο Σταύρος είχε καμιά που η Νάουσα δεν ανέδειξε
επιστήμονες. Γι' αυτό από το 1960 ως το 1993 έδωσε
υποτροφίες σε 36 φοιτητές να σπουδάσουν σε Πανε-
πιστήμια. Μεταξύ αυτών των φοιτητών υπήρξαν και
μετέπειτα υπουργοί.

Ο Θωμάς είχε επιθυμία να μορφωθεί χριστιανικά η
νεολαία της Νάουσας και ανήγειρε διώροφο κτίριο χρι-
στιανικής αγάπης, το οποίο εδύνασε στην "Πανελλή-
νιο Ένωση γονέων η Χριστιανική Έγνωση" τμήμα Ναού-
σης. Όταν πέθανε το 1961 άφησε εντολή στη γυναίκα
του και τα παιδιά του καθώς και τα χρήματα για την
ανέγερση πτέρυγας ορθοπαιδικής στο υπάρχον νοσο-
κομείο της Νάουσας με τον πιο τέλει εξοπλισμό.

Η γυναίκα του Αφροδίτη έχτισε εν ζωή την εκκλησία
της Αγίας Τριάδος στον περίβολο του Νοσοκομείου.
Η Αφροδίτη αφήνει επίσης τα χρήματα με τον θάνατό
της το 1975 για να κτιστεί το γηροκομείο στη Νάουσα.
Η δωρεά προσέκρινε σε δυσκολίες με το Δημοτικό
Συμβούλιο και τα παιδιά της απεφάσισαν την ίδρυση
πτέρυγας στο γηροκομείο Αθηνών (Ελεήμων Εταιρεί-
α) η οποία και λειτουργεί ως "Αφροδίτη Λαυρά".

Οι εταιρείες και σήμερα συνεχίζουν την παράδοση
της οικογένειας. Ετσι από εικοσαετίας και πλέον προ-
σφέρουν ψυχαγωγία στο προσωπικό με τη διοργάνω-
ση εκδρομών στο εσωτερικό και εξωτερικό. Επίσης
προσφέρουν πρόσθετη ιατρική περίθαλψη.

Η γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού μέσα από Τουρκικές Πηγές

Του Κώστα Φωτιάδη

Αν. Καθηγητή Α.Π.Θ. Παιδαγωγικής Σχολής Φλώρινας

Στη μακραίωνη πορεία της Ιστορίας του ανθρώπινου γένους σημειώθηκαν αρκετές φορές περιπτώσεις ολικής ή μερικής εξόντωσης εθνικών φυλετικών ή θρησκευτικών ομάδων. Κλασική περίπτωση βερπελεστικής Γενοκτονίας μας σώζεται στην Ιλιάδα του Ομήρου. Ο ποιητής βάζει

στο στόμα του βασιλιά Αγαμέμνονα να λέει πως στην Τροία δε θα πρέπει να μείνη ούτε ένας άντρας, ούτε ένα ανδρικό έμβριο στις γυναικείες κοιλίες. Το ποιο χαρακτηριστικό και αποτροπιαίο ελληνικό παράδειγμα Γενοκτονίας διαπράχθηκε το 415 π.χ. στη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου από την πιο πολιτισμένη πόλη-κράτος της εποχής εκείνης, την Αθήνα σε βάρος ενός μικρού και ανίσχυρου νησιού-κράτους, της Μήλου, γιατί αρνήθηκε να μπει στην Αθηναϊκή Συμμαχία. Ο μεγάλος Αθηναίος ιστορικός, ο Θουκυδίδης, κατέγραψε τις διαπραγματεύσεις, αντικειμενικά, χωρίς υποκειμενικούς υπολογισμούς και υπερεμβουλίες. Ο λακωνικός διάλογος που έγινε ανάμεσα στους αντιπροσώπους της Αθήνας και της Μήλου νομίζω ότι θα πρέπει να διδάσκεται παγκόσμια σε κάποια από τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, γιατί ρίχνει άπλετο φως στην ανθρώπινη πολιτική φύση.

Οι Αθηναίοι με τον αέρα του ισχυρού, προσπάθη-

σαν να πείσουν τους Μήλιους, πως δεν είχαν άλλη επιλογή από το να δεχτούν την πρότασή τους «Οι αρχές της δικαιοσύνης ισχύουν μόνο ανάμεσα σε διάδικους με ίση δύναμη και ότι δεν πρέπει να θεωρείται ατίμωση, αλλά μάλλον συναίνεση για τους αδύναμους να υποχωρούν μπροστά στους δυνατούς».

Όταν οι Μήλιοι αρνήθηκαν τις απαράδεκτες αθηναϊκές προτάσεις τότε μας λέει ο Θουκυδίδης «... Οι Αθηναίοι σκότωσαν όλους τους άντρες από την εφηβική ηλικία και πάνω και έκαναν δούλους τα παιδιά και τις γυναίκες τους. Την πολιτεία την κατοίκησαν οι ίδιοι, στέλνοντας αργότερα πεντακάσιους αποίκους δικούς τους».

Επρεπε όμως να περάσουν τόσοι πολλοί αιώνες για να ωριμάσει στα μέλη της Κοινωνίας των Εθνών το 1946 η σκέψη, αλλά και η απόφαση να καταδικάζουν τέτοιου είδους απάνθρωπες πράξεις και να παίρνουν διάφορα προληπτικά μέτρα.

Το μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου Περιστερώτι στην περιοχή της Γαλλιανας, τέλη του περασμένου αιώνα

Αφορμή για τη συνολική αντιμετώπιση του θέματος έδωσαν τα φρικιαστικά εγκλήματα που διέπραξαν σε βάρος των Εβραίων κυρίως, αλλά και των άλλων ευρωπαϊκών λαών τα οργανωμένα μέλη της εθνικοσοσιαλιστικής Γερμανίας. Αυτή την περίοδο καθιερώθηκε και ο νεολογισμός «Γενοκτονία» από τον Πολωνικής καταγωγής Αμερικανό καθηγητή Λέμκιν. Συγκεκρι-

μένα ο όρος διατυπώθηκε το 1945 στη δίκη της Νυρεμβέργης για τους εγκληματίες πολέμου και δηλώνει τη μεθοδική εξολόθρευση, ολική ή μερική, μιας εθνικής φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας .

Από το πρώτο της κιόλας Συνέδριο η γενική συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών με την 96-1 απόφασή της, που πάρθηκε στις 11 Νοεμβρίου 1946, διεκήρυξε ότι η Γενοκτονία αποτελούσε «ένα έγκλημα διεθνούς δικαίου» αντίθετο προς το πνεύμα και τους σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών και το οποίο ο πεπολιτισμένος κόσμος καταδικάζει »

Δύο χρόνια αργότερα και την παραμονή της ημέρας που υιοθετούσε την Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Συνέλευση των Η.Ε. «αναγνωρίζοντας ότι εις όλες τις εποχές της ιστορίας της, η ανθρωπότητα υπέστη σημαντικής απώλειας εκ της γενοκτονίας» και «πεπεισμένη ότι η διεθνής συνεργασία τηχάνει αναγκαία ίνα απαλλαγεί η ανθρωπότητα από την μισητήν ταύτην μάστιγα » εψήφισε στις 9.12.1948 το οριστικό σχέδιο της διεθνούς σύμβασης , που αποτελείται από 19 άρθρα, τα οποία αναφέρονται στην πρόληψη και την καταστολή της Γενοκτονίας.

Για την καλύτερη κατανόηση του προβλήματος παραθέτω αυτοίσιαι τα πρώτα 4 άρθρα της σύμβασης , όπως ακριβώς ψηφίστηκαν στις 9.12.1948. Η Ελλάδα υπέγραψε τη σύμβαση αυτή στις 19.12.1949, που κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3091/1954 (ΦΕΚ Α' 250/1.10.1954.

Αρθρον 1

Τα συμβαλλόμενα Μέρη επιβεβαιούν ότι η γενοκτονία συντελούμενη είτε εν καιρώ ειρήνης είτε εν καιρώ πολέμου τηχάνει έγκλημα διεθνούς δικαίου και αναλαμβάνουν την υποχρέωσιν να προλάβουν και τιωρήσουν ταύτο

Αρθρον 2

Εις την παρούσαν Σύμβασιν ως γενοκτονία νοείται οιαδήποτε εκ των κατωτέρω πράξεων ενεργουμένων με την πρόθεσιν ολικής ή μερικής καταστροφής ομάδος εθνικής , εθνολογικής , φυλετικής ή θρησκευτικής, ως τοιαύτης Ι

- α) Φόνος των μελών της ομάδος
- β) Σοβαρά βλάβη της σωματικής ή διανοητικής ακεραιότητος των μελών της ομάδος
- γ) Εκ προθέσεων υποβολή της ομάδος εις συνθήκας διαβίωσης δνναμένας να επιφέρωσι πλήρη ή μερικήν σωματικήν καταστροφήν αυτής
- δ) Μέτρα αποβλέποντα εις την παρεμπόδισιν των γεννήσεων εις τους κόλπους ωρισμένης ομάδος .
- ε) Αναγκαστική μεταφορά παιδών μιάς ομάδος εις

ετέραν ομάδα

Αρθρον 3

Θα τιμωρούνται οι ακόλουθες πράξεις

- α) Η γενοκτονία
- β) Η συνεννόησις προς διενέργειαν γενοκτονίας
- γ) Η άμεσος και δημοσία προτροπή προς διενέργειαν γενοκτονίας
- δ) Η απόπειρα γενοκτονίας
- ε) Η συνέργειαι εις την γενοκτονίαν

Αρθρον 4

Τα άτομα τα διενεργήσαντα γενοκτονίαν ή μίαν οιανδήποτε εκ των άλλων πράξεων των απαριθμουμένων εις το άρθρον 3ον θα τιμωρούνται είτε είναι κυβερνώντες είτε υπάλληλοι είτε ιδιώται .

Σήμερα, όταν ακούμε τη λέξη Γενοκτονία, η σκέψη μας αυτόματα πηγαίνει στα δύο τραγικά γεγονότα του αιώνα μας, τη Γενοκτονία των Αρμενίων το 1915 από τους Νεότουρκους και τη Γενοκτονία των Εβραίων και των σλαβικών λαών το 1940-1944 από τους Γερμανούς.

Στον αιώνα μας όμως διεπράχθησιν εγκλήματα Γενοκτονίας και σ' άλλους λαούς, τα οποία επισκιάστηκαν , είτε από τον όγκο των τραγικών περιπτώσεων των παραπάνω λαών, είτε αποσιωπήθηκαν από κυβερνητικές και πολιτικές επιταγές στο όνομα κάποιων διακρατικών συμφωνιών και συμφερόντων. Ένας από αυτούς τους λαούς , που έχει υποστεί όλες τις μορφές και τις μεθόδους της Γενοκτονίας, μάλιστα από το ίδιο κράτος που είναι υπεύθινο και για τον αφανισμό του αρμενικού λαού, είναι και ο Ελληνισμός του Πόντου.

Ο ποντιακός Ελληνισμός απίχησε να δοκιμάσει όλες τις κατηγορίες που αναφέρονται στην παραπάνω σύμβαση ως πράξεις Γενοκτονίας . Τα ντοκουμέντα που βρίσκονται σε δημόσιες και ιδιωτικές βιβλιοθήκες αλλά κυρίως στα επίσημα αρχεία των διαφόρων κρατών, αποκαλύπτουν τα σατανικά σχέδια των Νεότουρκων και των Κεμλικών.

Παρά το έγκλημα της σιωπής , που πλανιεται ως τις μέρες μας, γιατί εξυπηρετεί κρατικές λογικές , το ολοκαύτωμα του ποντιακού ελληνισμού δεν προκάλεσε μόνο την αγανάκτηση και τις διαμαρτυρίες των ζωντανών θιμάτων και των οργανώσεων τους, αλλά και πολλών ξένων αιτοπών μαρτύρων, οι οποίοι προς τιμήν τους , καταδίκασαν τις μεθόδους των Νεότουρκων και των Κεμλικών για τον απαράδεκτο τρόπο επίλυσης του Μικρασιατικού ζητήματος που μηχανεύτηκαν και πραγματοποίησαν .

Μέσα από τον κύκλο των ξένων μαρτύρων, ιδιαίτερη σημασία κατέχουν, ειδικά στις μέρες μας, οι μεμονωμένες φωνές των απλών οθωμανών αλλά και των πολιτικών της περιόδου εκείνης που κατήγγειλαν δημόσια τα ανήκουστα εγκλήματα των σημιπατριωτών τους, ίσως για λόγους αντιπολιτευτικούς, ίσως για να προαπείσουν τα τουρκικά συμφέροντα ενώπιον των νικητών Συμμάχων στο Παρίσι, στο Συνέδριο της Ειρήνης ή και για καθαρά ανθρωπιστικούς λόγους, γιατί δεν ήσαν επίσης λίγοι οι Τούρκοι και οι άλλες μικρασιατικές εθνότητες, που του ξ προστάτεψαν και τους περιέθαλψαν.

Από καθαρά αντιπολιτευτικό πνεύμα κινείται πιστεύω ο Αχμέτ Ριζά, που διετέλεσε πολλές φορές υπουργός και πρόεδρος της Οθωμανικής Βουλής, ο οποίος στις 18 Νοεμβρίου 1918 στη συνεδρίαση της Γερουσίας χαρακτήρισε «ως ανηκουστός και απαράδειγματους εν τη ιστορία της κατά των Ελλήνων, των Αρμενίων και Αράβων βιαιοπραγίας».

Στην ίδια συνεδρίαση της Γερουσίας μίλησε και ο πολιτικός Δαμά Φερίντ, που επίσης διετέλεσε πολλές φορές υπουργός αλλά και πρωθυπουργός. Καταδικάζοντας τα εγκλήματα των Νεοτούρκων τόνισε ότι «Τα γενόμενα κακουργήματα είναι πρωτοφανή ού μόνον εις την οθωμανικήν ιστορίαν, αλλά και εις την ανθρωπότητα σύμπασα».

Ο ίδιος, ως πρωθυπουργός της σουλτανικής κυβέρνησης του Μεχμέτ Στ' στο συνέδριο της Ειρήνης στο Παρίσι τον Ιούνιο του 1919 παραδέχθηκε για μια ακόμη φορά τα φρικτά εγκλήματα, που διαπράχθηκαν σ' όλη τη Μικρά Ασία. Απολογούμενος μέσα σε βαρύ κλίμα ενώπιον των αντιπροσώπων, επέρριψε όλες τις ευθύνες στην ηγεσία των Νεοτούρκων, ακολουθώντας

στο σημείο αυτό την προσφιλή οθωμανική τακτική της αθωώτητος του τουρκικού λαού. Στο υπόμνημα που κατέθεσε τόνισε ιδιαίτερα τη δική του αντίθεση για τις πράξεις βίας που διέπραξαν η ηγεσία και τα μέλη του νεοτουρκικού κοιμητάτου:

«... Δεν θα είχα το θράσος να εμφανιστώ ενώπιον της παρούσας Υψηλής Συνέλευσης, αν πίστενα ότι ο οθωμανικός λαός έφερε έστω και την παραμικρήν ευθύνη στον πόλεμο που αιματοκύλησε την Ευρώπη και την Ασία.

Ζητώ συγγνώμη εκ των προτέρων για την κατεύθυν-

ση που θα δώσω στην έκθεσή μου. Είναι αλήθεια ότι υπερσπιζομαι ενώπιον της παγκόσμιας κοινής γνώμης και της ιστορίας μία υπόθεση πολύ περίπλοκη και ελάχιστα γνωστή.

Στη διάρκεια του πολέμου ολόκληρος ο πολιτισμένος κόσμος συγκινήθηκε από τις αφηγήσεις των εγκλημάτων

που αποδίδονταν στους Τούρκους. Δεν έχω καμμία πρόθεση να παραποιήσω τα εγκλήματα που η φύση τους είναι τέτοια ώστε να κάνει την ανθρώπινη συνείδηση να φρίττει στο διηνεκές. Σκοπός μου είναι να καταδείξω στον κόσμο με τη βοήθεια αποδεικτικών στοιχείων ποιοί είναι οι πραγματικοί υπεύθυνοι των των φρικτών εγκλημάτων.

... Η Τουρκία εκφράζει τη λύπη της για το φόνο ενός μεγάλου αριθμού Χριστιανών ομοεθνών της όπως και για το φόνο των καθεαυτο Μουσουλμάνων η αλήθεια έχει αρχίσει εδώ και λίγο καιρό να γίνεται γνωστή στην Ευρωπαϊκή κοινή γνώμη. Η μεγάλη δίκη των ηγετών του κοιμητάτου, οι οποίοι κατείχον τα ανώτατα κρατικά αξιώματα, όσον αφορά τον πόλεμο και τα τραγικά γεγονότα της Ανατολής. Η δίκη αυτή αποτελεί την αποκατάσταση του οθωμανικού έθνους».

Ο περίβολος της μονής Παναγίας Σουμελά, το 1902

Διαφωνώντας όμως με τις δικαιολογίες του Τούρκου αντιπροσώπου, που δεν ήθελε ευθέως να καταδικάσει τα εγκλήματα των συμπατριωτών του ο Γάλλος πρόεδρος Κλεμανσώ τόνισε στους συνέδρους, ότι η Τουρκία πρέπει, αν όχι για λόγους ηθικής, τουλάχιστον για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας να αναγνωρίσει τα εγκλήματα αυτά. Η Τουρκία δεν έχει την ικανότητα να κυβερνά ξένους λαούς και ότι «γενικά τα έθνη πρέπει να κρίνονται από τις κυβερνήσεις που κατευθύνουν την εξωτερική τους πολιτική και διοικούν τον στρατό τους. Η Τουρκία δεν μπορεί να ζητήσει να απαλλαγεί από τις αρθές συνέπειες αυτού του δόγματος, απλώς επειδή την ποιά κρίσιμη στιγμή της ιστορίας της οι τύχες της βρίσκονταν στα χέρια ανθρώπων που δεν είχαν καθόλου αρχές και οίκτο».

Τα εγκλήματα των συμπατριωτών του παραδέχτηκε και ο πρώην πρόεδρος του στρατοδικείου της Κωνσταντινούπολης Μουσταφά πασάς, μια ξεχωριστή προσωπικότητα από το δικαστικό κλάδο. Απολογούμενος στις 10 Ιανουαρίου 1919 στο στρατοδικείο της Κωνσταντινούπολης για την συνέντευξη που έδωσε σε αμερικανική εφημερίδα, για μια ακόμη φορά κατήγγειλε ότι: «Οι πασάδες, ολίγες περιηγάριον την χώραν εις ην σημερινον ενρίσκειται κατάστασιν έχουσιν εις το ενεργητικόν αυτών ανήκοντα εγκλήματα. Διέπραξαν παντός είδους ωμότητες, οργανώσαν σφαγάς και εκτοπισμούς αργιγέννητα βρέφη εκάρησαν διά πετρελαίων, γυναίκες και κόρες εβιάσθησαν ενόπιον των γονέων αυτών, τέκνα απεσπάρσθησαν από των θρηνησών μητέρων αυτών, χιλιάδες δε δυστυχών είδον αρπαζομένην την κινήτην και ακίνητον περιουσίαν των και ερρίφθησαν υπό απεργιστάς συνθήκας εις την έρημον». Δεν ήταν μόνον οι πασάδες υπεύθυνοι. Πολλοί χειρότεροι ήσαν οι ίδιοι οι κεμάλικοί και οι εκπρόσωποί τους. Στις 9 Νοεμβρίου 1920 ο διοικητής της περιφέρειας Δζανή Αζτέμ απέστειλε στην Αμυσό χρονιολογικό τηλεγράφημα, του Υπουργείου Εσωτερικών. Το εμπιστευτικό τηλεγράφημα που μοιράστηκε σε μέλη του Νεοτουρκικού κομμάτου διέτασσε την απέλαση των Ελληνοβουλγαρικών συμπεριλαμβανομένων και των γυναικοπαίδων εκτός των συνόρων του κράτους και κατάσχεση ολόκληρης της περιουσίας τους: «Επειδή συνεπεία χρονιολογικού τηλεγραφήματος του πληρεξουσίου του Υπουργείου των Εσωτερικών διατάσσεται η απέλασις των Ελληνο-βουλγαρικών μετά των οικογενειών και των γυναικοπαίδων αυτών εκτός των συνόρων του (Κράτους) διὰ του πληρεστέρου σταθμοῦ και λιμένος, αφού κατασχεθῇ πάσα η λοιπή αυτών περιουσία εξαίρεσει των ατομικών αυτών αποσκευών διά ταῦτα, διορισθέντες και υμεῖς μέλος της επί τούτο επιτροπῆς αποτελουμένης εκ των κ.κ. Χατζή Χουσεῖν ζαδέ Νουρή πέγ μέλους του Διοικητικού

Συμβουλίου, Σαμή πέγ (Μερκέζ μεμονρού) Δζεμάλ εφέντη, Σουπχί εφέντη, μέλους του εμπορο επιμελητηρίου, Κήρ ζαδέ Γιουσούφ-αγά, Κωνσταντινίδου εφέντη, βοηθοῦ του ενταῦθα Μονοπωλείου των καπνῶν και του Αλεξάνδρου Ιχτιάρ ογλου, παραικαλείσθε, όπως προσερχόμενοι σήμερον εις την εν τω Δημιουργίῳ γενησομένην συνεδρίαν επισπεύσθητε την μετ'επιστάσις πολλῆς επιτέλεσιν της άνωθι διαταγῆς.

Αμυσό τη 9 Νοεμβρίου (1920) Ο διοικητής Δζανή Εζτέμ.

Εμμεση αναφορά τουρκικής πηγής για την εξόντωση των Χριστιανών αντλούμε και μεσα από τα δεατία πληροφοριών του Οικ. Πατριαρχείου. Συγκεκριμένα στις Σεπτεμβρίου 1919 ο Επίσκοπος Σεβαστείας Γεωβόσιος πληροφορεί το Οικ. Πατριαρχείο για τα σχέδια των Τούρκων της περιοχής τους: «Ωκαίντως Τούρκος εκ των επισήμων ανεκοίνωσε μοι, προς γνώσιν και έγκαιρον ενεργειαν των δεόντων, το περιεχομενον της τελευταίας προς τον τουρκικό λαό προκηρύξεως της εν Σεβαστείᾳ Συνελεύσεως, δι ης σπουδάζεται η τελεία των εν Ανατολίᾳ Χριστιανῶν εξόντωσης, ίνα μη έχωσι διεκδικήσεις επί των εδαφῶν του κράτους.

Εκ τούτων καταφαίνεται ότι, ο τουρκικός λαός, υπό τας οδηγίας τοιαύτων Συμβουλίων και αρχηγῶν εἶναι εις θέσιν εὐσέτι να κλείει τους οφθαλμούς, προ της πραγματικότητος και να επαναλάβῃ το έργο, όπου ακόπως και εντός ολίγων στιγμῶν θά θέσῃ εις την διάθεσιν του τα κτήματα και την περιουσίαν των γυναικων-ρηδων, αφού κατὰ την αντίληψίν του, ως άλλωστε διαλαμβάνει η περί ον ο λόγος ως άνω προκηρύξις, το πολύ μετά εν, τοιαύτων προτελευταίων προαξιοσημια θα καταβιάλη μακράν αποζημιώσιν τη Ευρώπῃ, θα κερδίσῃ δι την ακεραιότητα του κράτους απαλλασσόμενος των αξιώσεων των άλλων στοιχείων».

Τα αποτρόπαια εγκλήματα της κυβέρνησης της Αγκυρας καταγγέλλθηκαν και από ανεξάρτητες τουρκικές εφημερίδες της Κωνσταντινούπολης. Συγκεκριμένα η εφημερίδα «Peyan Sabah» γράφει στις 29 Δεκεμβρίου 1921 «Συντάθηκαν τα Δικαστήρια της Ανεξαρτησίας. Η Ανατολία μετατράπηκε σε σφαγείο και έγινε εστία εμφύλιου πολέμου. Πόσες οικογένεις ξεκληρίστηκαν! Και πόσοι αθώοι βρήκαν τον θάνατο με το πρόσχημα ότι αντιστάθηκαν! Συγχρόνως ο τοπος καταληστεύθηκε και βρέθηκε κάτω από το καθεστώς αναστασιατικών δημεύσεων και λεηλασιών. Ο Τοπάλ Οσμάν αγάς, τον οποίο οι κεμαλικές εφημερίδες υπεργκιωμάζουν και αποκαλούν εθνικό ήρωα, βρέθηκε το προηγούμενο καλοκαίρι, με 150 από τους άνδρες του, στην Κερασούντα, την Αμάσεια, το Μερζικίν, το Τσορούμ και σε άλλες περιοχές που τις έπνιξε στο αίμα

των θυμάτων των. Με τον τρόπο αυτό συνέχισε το ταξίδι του μέχρι την Αγκυρα ».

Στην ίδια εφημερίδα ο Τούρκος δημοσιογράφος Ali Kemal γράφει λίγες μέρες αργότερα, στις 11 Ιανουαρίου 1921: «Η κυβέρνηση που έχει αυτή τη στιγμή την εξουσία στην Αγκυρα, ξεπέρασε στην καταδυνάστευση και στις ραδιουργίες, ακόμη και την ενωτική κυβέρνηση».

Ανάλογα άρθρα δημοσιεύθηκαν και στις εφημερίδες « Γενή Σταμπούλ », « Σαμπάχ », « Τουρκοί Σταμπούλ » κ.α.

Η σημαντικότερη καταγγελία, που ενοχοποιεί τους κεμαλικούς, για τον αφανισμό των Ελλήνων της Μικράς Ασίας είναι η ανέκδοτη έκθεση του Τούρκου αντικεμαλικού πολιτικού πρόσφυγα Δζεμάλ Μουχζέτ, που ήταν, ως τη φυγή του σουλτάνου νομικός σύμβουλος του Φρουραρχείου Κωνσταντινουπόλεως και πρόεδρος της εξεταστικής επιτροπής της σουλτανικής κυβέρνησης του Φερίτ Πασά. Η έκθεση αυτή γραμμένη στην αραβική γραφή και μεταφρασμένη στα ελληνικά, στηρίζεται στο αρχείο του σουλτάνου Μεχμέτ Στ'. Από την πολυσέλιδη αυτή έκθεση δανείζομαι μικρά αποσπάσματα, που περιγράφουν την τραγική τύχη των Ελλήνων του Πόντου. Προσωπικά πιστεύω ότι οι διαστρεφόμενες καταγγελίες, που έχουμε και από άλλες αρχειακές πηγές, όπως οι ωμές περιγραφές των Ευρωπαίων αυτοπτών μαρτύρων και διπλωματών, αρκοούν, για να στοιχειοθετηθεί η κατηγορία της Γενοκτονίας εναντίον των Κεμαλικών υπευθύνων καίσιων ενεργειών τους:

« Η κυβέρνηση της Αγκύρας είχε αποφασίσει όπως κατ'ελάχιστον σφαγιασθούν οι Έλληνες «Ρωμιοί» των περιφερειών Αδά-Παζάρ και Κιάνδρας, και έπειτα του Πόντου, ανέθεσε εις τον Γκιαβούρ Αλί την πυρπόλησιν των Ελλ. Ορτάκιοι « πλησίον της Γκίιβε » και την σφαγή των κατοίκων. Ο Γκιαβούρ Αλί με τετρακοσίους, εκ των οπιδίων του φθάσας εκεί περιεγκύκλωσε το Ορτάκιοι. Εν πολιορκία δε ευρισκομένων εισελθόν εντός της ανθρωπάτης αυτής Ελλ. Κομπούλεως διέταξε την γενικήν σφαγήν. Αφού κατέσφαξαν τους κατοίκους και απεγύμνωσαν την Κομόπολιν, την παρέδωκαν εις τας φλόγας. Όσοι εκ των κατοίκων ηδυνήθησαν να γλυτώσουν από την λογχήν και την μάκαιραν περισυλλεγόντες εντός της εκκλησίας εκάησαν εντός αυτής. Η τραγωδία αυτή διήρκασε δύο ημέρας. Το Οιρτάκιοι με τα 12 εργοστάσια και με τα ωραία του σπίτια είχαν πλέον καταντήση σωρός ερειπίων. Εκ των κατοίκων οι εννεήκοντα τοις εκατόν κατεσφάγησαν και εκάησαν, ελάχιστοι δυνήθησαν να α-

πονήγουν, δια να σώσουν την ζωήν των, κατέφυγον εις τα όρη...

Ο Μ. Κεμάλ προς διατήρησιν των τσετών έπρεπε όπως ετοιμάση έδαφος δράσεως δι'αυτάς και ως τοιούτον εύρε το της περιφερείας του Πόντου. Αι γενικάί σφαγαί, αι αρπαγαί και εξοντώσεις εις την περιφέρειαν ταύτην ήρχισαν από τον Φεβρουάριον και διήρκασαν μέχρι του Αυγούστου. Αι σφαγαί αύται και εκτοπισμοί εξετελέσθησαν ημιεπισήμως τη συμμετοχή και στρατιωτικών και πολιτικών υπαλλήλων. Επειδή δε η περιφέρεια αύτη ήτο πολύ εκτενής και πλουσία εις την καταστροφήν της έλαβον μέρος άτομα εξ'όλων των τάξεων.

Αι εξ χιλιάδες των Ελλ. κατοίκων της Πάφρας αποκλεισθέντες εντός των εκκλησιών του Σλαμαλικ, του Σουλουδερε, της Παναγίας και του Γιοκτσέ Σουν παρέδόθησαν εις το πυρ και εντός αυτών εκάησαν όλοι γέροντες, άνδρες, γυναίκες και παιδιά. Ουδείς εσώθη. Μερικάί εκ των γυναικών οδηγήθησαν εις το εσωτερικόν υπό των τσετών και αφού ησέλησαν επ'αυτών τας εθανάτωσαν.

Οι κάτοικοι του Βεζύρ Κιοπρού της Σεβαστείας μετά τους πολέμους της Αγκύρας είχαν οδηγηθή προς άγνωστον διεύθυνσιν και κατεσφάγησαν. Οι 5.000 Έλληνες κάτοικοι Μερζιφούντος και Χάβζας τα ίδιον τέλος είχαν, την ιδίαν ημέραν παρεδόθησαν εις γενικήν σφαγήν και ανηρπάγησαν αι περιουσίαι των. Επειδή αι επιχειρήσεις αύται επέφερον αρκετάς προσόδους δια την Αγκυραν και τους τσέτας ενεκρίθη όπως επεκταθούν και αρχίσαντες από την Αμάσειαν εις όλην την μέχρι Τραπεζούντος περιοχήν δια γενικών σφαγών και εκτοπισμόν δεν άφησαν τίποτε το ελληνικόν.

Εκ των πλουσίων και προυχόντων της Ιοσγάτης Μερζιφούντος Αβζας, Βεζύρ Κιοπρού και άλλων μερούν 1280 άτομα μεταξύ των οποίων ευρίσκοντο διευθυνταί τραπεζών, έμποροι και διδάσκαλοι, συλληφθέντες επισήμως εθανατώθησαν κατασχεθέντων και των περιουσιών των. Εξ'αυτών μόνον οι 15 κατεδικάσθησαν εις ισόβια δεομά και εκλείσθησαν εις τας φυλακάς Μερζιφούντος. Εις τας σφαγάς και τους εκτοπισμούς του Πόντου το Πρωτίστον μέρος έλαβε ο πρώην δήμαρχος Κερασούντος Οσμάν αγάς όστις και εθησαύρησε με τους οπιδούς του. Ο Οσμάν αγάς έκανωσε και 200 χωρία Κιουρδων και τους κατέσφαξε, διότι έτυχεν να φανήν ενάντιοι διά τας σφαγάς των χριστιανών ».

Ο Οσμάν αγάς, εκτός από τις περιορισίες των θυμά-

των του , που λήστευε και πλούτισε , τιμήθηκε επίσημα και από την κεμαλική κυβέρνηση . Με εντολή του ίδιου του Μουσταφά Κεμάλ διορίστηκε Γενικός Διοικητής Αμυνας των παραλίων του Ευξείνου Πόντου . Με δική του επίσης εντολή θα δολοφονηθεί λίγο αργότερα , είτε γιατί κρίθηκε επικίνδυνος , είτε γιατί ήθελε ένα άλλο-θι για το σύνολο των εγκλημάτων .

Τη Γενοκτονία του αρμενικού λαού και των Ελλήνων του Πόντου , ακολούθησε μία από τις μεγαλύτερες παραχαράξεις της ανθρωπότητας . Εθνικιστικά κινήματα , όπως γράφει ο Μ. Χαραλαμπίδης , που εξαφάνισαν αιχμόθετοι λαούς και έκαναν λαούς χωρίς πατρίδα , καταχωρήθηκαν στην εξιστημένη ιστορία ως «απελευθερωτικά» . Το επιλεγμένο τελικά , όργανο της ιμπεριαλιστικής ανασυγκρότησης στην Ανατολική Μεσόγειο ο Μουσταφά Κεμάλ , ονομάστηκε αντιιμπεριαλιστής και τα κινήματα των λαών για εθνική αυτονομία , για την υπεράσπιση του δικαιώματός τους να κατέχουν ειρηνικά το έδαφός τους «ιμπεριαλιστικά» . Το αιταρχικό και ολοκληρωτικό κεμαλικό καθεστώς μετά τη μικρασιατική καταστροφή ονομάστηκε «Σύνγχρονη Τουρκία» .

Άλλη μια σημαντική πηγή που περιγράφει τις κεμαλικές θηριωδίες είναι η κατάθεση του Τούρκου αξιωματικού Μεχμέτ Ρεούφ Εφέντη , ο οποίος ήταν αιτώπτης μάρτυρας των τουρκικών βιαιοπραγιών . Από την συγκλονιστική περιγραφή του , που τιμά την αντικειμενικότητα και την διεθνιστική ανθρωπιά του , αντλού δύο μικρά αποσπάσματα :

«Την 22αν Νοεμβρίου εις το Τσορούμ εγενόμεθα αιτώπτες μάρτυρες ενός γεγονότος εκτάκτως αγρίου . Οι Έλληνες Μπάφρας και Αλάσσας εκτοπισθέντες πάντες επί τώ σκοπώ γενικής σφαγής απεχωρήθησαν τελείως από τους άνδρας .

Κατά χιλιάδας λοιπόν γυναίκες , παιδιά και βρέφη γέροντες εν ελεεινή και αθλία καταστάσει μετεφέροντο υπό την επιπείαν χωροφυλάκων προς την Σεβάστειαν . Αλλ' η κατάσταση των Ελληνίδων τούτων γυναικών , παιδιών και βρεφών και γερόντων ήτο μέχρι τούτου σημείου αξιοθρήνητος και ελεεινή , ώστε ήτο αδύνατον να μη τους οικτίρη άνθρωπος οποιοσδήποτε εθνικότητας και εάν είναι . Υπό το δριμύ ψύχος , υπό την χιονοθύελλαν και παγεράν βροχήν έβλεπε τις τα αθλία αυτά πλάσματα να βαδίζουν με αιμοφύρτους πόδας άνευ υποδημάτων και με εσχισμένες περικνημίδας . Εβλεπε τας γυναίκας κρατούσας εις τας αγκάλας των τα βρέφη των και σπρώδους διά της χειρός των τα κλανθιμυρίζοντα τέκνα των . Καθ'οδόν σιμυορείται , αποστελλόμενοι επί τούτω , επέδραμον εναι-

ντίον τούτων , τας απεγύμνωνον και τας εφόνευσον . Καθημερινώς αι χιλιάδες αιται των γυναικοπαίδων και γερόντων ηλαττούντο βαθμυδόν διά των σφαγών και του εκ της πείνης και καμιάτου και ψύχους θανάτου και ίσως μέχρις ότου φθάσουν εις Σεβάστειαν να μη απομείνει καμμία εξ αυτών

Όταν αι Εθνικαί δυνάμεις υπεχώρουν κατά τας μάχας του Σαγγαρίου επειδή έσχον μεγάλην ανάγκην της δυνάμεως του Οσμάν Αγά , η Επιτροπή της Εθνικής Αμύνης διέταξεν αυτών όπως οπείση και συμμετάσχη εις τας μάχας του Σαγγαρίου . Ο Οσμάν Αγάς λαβών την διαταγήν ταύτην ανεχώρησε διά να μεταβή εις Αγκυραν μέσω Σαμψούντος . Μόλις έφθασεν εις Σαμψούντα οι Έλληνες κάτοικοι της πόλεως υπέστησαν και δευτέρω σφαγήν . Μετά τρεις ημέρας περί την δην εσπερινήν / ευρωπαϊσί / ώρα η Μερζιφούς πολιορκείται τελείως . Συλλαμβάνεται ο Καμακάμης και οι διοικηταί Χωροφυλάκας διά να μη αντιστήσιν εις τας ενεργείας του Οσμάν Αγά και ούτω η ζωή , η τιμή και η περιουσία των κατοίκων της Μερζιφούς μένει εις χείρας των συμμοριτών τούτων . Εντός τεσσαράκοντα πέντε ημερών πάντες οι Έλληνες κάτοικοι μη εξαιρουμένων μηδ' αυτών των μικρών παιδιών σφάζονται τελείως και λεηλατούνται και δημεύονται πάντα τα αντικείμενα και τα ζώα των . Κατά την ταραχήν ταύτην οι συμμορίται θέτουν πυρ και πυροβολούν τελείως τας Ελληνικάς σιναικίας Αφ' ου εντός δύο ημερών επροξένησαν εις την Μερζιφούντα τας καταστροφάς ταύτας , αναχωρούν εις Τσορούμ » .

Το επόμενο αποκαλυπτικό ντοκιμανέτο είναι η διαπερή που δόθηκε από τον πρόεδρο της Κεντρικής Διοίκησης της Αγκυρας , επιτελήρχη του τουρκικού στρατού , Φεύζη Πασά , στις 10 Ιανουαρίου 1922 προς το διοικητή του στρατού της Τραπεζούντας για την σφαγή των Ελλήνων του Πόντου . Η διαπερή αυτή ελευθέρωσε τα χέρια του τουρκικού λαού , που ήταν κατάλληλα οπλισμένος , ν' αποτελειώσει το έργο των αιτάκτων τσετών , σφάζοντας κυρίως γυναίκες και μικρά παιδιά .

Το έγγραφο αυτό είναι καταχωρημένο στο εμπιστευτικό πρωτόκολλο του γενικού Φροντιστηρίου της Κοιν-σταντινουπόλης στις 17 Ιανουαρίου 1922 με τον αριθμό 8612 και αναφέρει κατ'εξέχρη :

«Ενεκα της παρουσίας καταστάσεως και επειδή εις την Τραπεζούντα έχομεν θετικές πληροφορίες ότι υπάρχουν κινήματα από τους Ρωμαιοίους κατά των Μουσουλμάνων , ότι αφεύκτως διά νικτός θα κάμουν επίθειν να τους σφάζουν να κάψουν και το κονάκι , επίσης ν' αρπάξουν τις χανοίμους και να τις αιματώσουν και να τας σφάζουν και ότι πολίται έχουν στα σπι-

τια των Τούρκων να τα κάμουν (γιάγμα) ο κ. Πρόεδρος διατάζει προτίστως να διατάξητε τον Οσμάν Αγά όπου εις τα πέριξ της πόλεως Τραπεζούντος διατηρεί ενόπλους Λαζούς να δώσητε αμέσως χρήματα και όπλα και αμέσως να κατέβη να βάλη σφαγή εις όλους τους Γκιαούρηδες ως και εις τα χωριά .

Δεύτερον να εφοδιάσετε τον Τουρκικόν λαόν να εί-
ναι έτοιμος εις πάσαν στιγμήν συμφώνως με τον όρ-
κον του «Μισιάκη Μιλί (*) προς εξόντωσιν στο κίνημα
των Γκιαούρηδων να τους σφάζουν όλους άνδρες και
γυναίκες την δε περιουσίαν των να την κάμουν γιάγ-
μα (πλιάτσικο)
Φεϊζή Πασάς»

Νομίζω ότι οι
αρχεαικές πη-
γές, που πρέπει
να ερευνηθούν
με μεγάλη προ-
σοχή , είναι τα
έγγραφα του
Υπουργείου
Στρατιωτικών
της Αγκυρας
και οι αγορει-
σεις των βου-
λευτων της Ε-
θνοσυνέλευσης,
γιατί μαρτυ-
ρουν άλλοτε έμ-
μεσα και άλλο-
τε άμεσα τα γε-
νοκτονικά μέ-
τρα που πήραν
σε βάρος των
Ελλήνων του
Πόντου .

Στην ίδια συνεδρίαση της εθνοσυνέλευσης της Αγκυ-
ρας αποφασίστηκε να μη γίνει δεκτή η Αμερικανική
Επιτροπή , που ορίστηκε να κάνει έρευνα για τους διωγ-
μούς στον Πόντο μετά τα αλληπάλληλα διαβήματα του
Οικουμενικού Πατριαρχείου, προς τις Μεγάλες Δυ-
νάμεις .

Από τους κεμαλικούς πολιτικούς που σε ανίποτο
χρόνο παραδέχτηκε τη σφαγή των γκιαούρηδων είναι
και ο ίδιος ο Ισμέτ Πασάς , ο οποίος στη συνεδρίαση
της εθνοσυνέλευσης της Αγκυρας στις 21 Μαΐου 1922
παίρνοντας το λόγο είπε ότι : « Η σφαγή των γκιαούρη-
δων έγινε όταν οι Ρωμαιοί εσηκώσαν επανάστασιν έ-
σφαξαν πολλούς Τούρκους ατίμασαν τας χανούμι-

σες έκαμαν γιάγμα τας περιουσίας των, τότε μόνον
έδωσε διαταγήν το Κέντρον , εις τον διοικητήν ως και
τον Τοπάλ Οσμάν Αγά να βάλουν σφαγήν » .

Ανήσχησι και αντίθετοι με τα σκληρά μέτρα της κε-
μαλικής κυβέρνησης απέναντι στους Έλληνες ήταν κυ-
ρίως οι Τούρκοι Βουλευτές της περιοχής του Πόντου ,
οι οποίοι κατηγορήθηκαν από το σινάδελφο τους βου-
λευτή της Προύσας Εμίν μπέη στη συνεδρίαση της 21
Αυγούστου 1922, ως « οπαδοί του Ποντιακού ιδεώ-
δους » και παραιπέμφθησαν σε εξεταστική επιτροπή
για τις μετριοπαθείς θέσεις τους και την παθητική τους
στάση .

Οικογένεια της Κεραμλίου γύρω στα 1910

Στην Τουρκι-
κή Εθνοσυνέ-
λευση της Αγκυ-
ρας ιδιαίτερα
ξεχώρισε ο βου-
λευτής Σινώπης
Χακκί Χαμή
μπέης, ο οποίος
δυναμικά δια-
φοροποιήθηκε
με τα μέτρα των
εκτοπίσεων της
κυβέρνησής
τους . Στην αγό-
ρευση του τόνι-
ζε ότι : « Το πρό-
σώπό μας θα εί-
ναι αιώνια κηλι-
δωμένο εξ αιτί-
ας των εκτοπί-
σεων . Εάν οι ε-
κτοπισμοί γίνου-
νται προκειμέ-

νου να δολοφονηθούν ανθρώπινες ψυχές , τότε κύριοι
αυτό είναι άκρως αποτρόπαιο ζήτημα . Μας κηλιδα-
νει ενώπιον του σύμπαντος κόσμου . Γιατί τότε η κυ-
βέρνηση δεν μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό της ...
Τα είδα με τα δικά μου μάτια . Έχουν γίνει τέτοιες
κακότητες , κύριοι , ώστε οι κακότητες που διαπράτ-
τουν σήμερα οι υπάλληλοί μας , δεν τις διαπράττουν
ούτε οι Άγγλοι . »

Στη συνέχεια για το ίδιο θέμα πήρε το λόγο ο βου-
λευτής Κιρσεχίρ , Γιαχιά Γκαλίπ , ο οποίος είπε ότι :

« ... Το ποντιακό ζήτημα έχει αρχίσει πολύ πριν
Ακούσαμε ότι οι Πόντιοι θα συγκροτήσουν μία οργά-
νωση , θα συγκροτήσουν μια κυβέρνηση , θα κάμουν
αυτό , εκείνο . Αλλά δεν είχαμε ακούσει για την εξα-

φάνιση του προβλήματος διαμέσου εκτοπίσεων ατόμων Κύριοι να είστε βέβαιοι ότι α,τι κακό έχει αναφύει, έχει αναφύει από τις έκτακτες εξουσίες που παρωχρήθηκαν . Δεν αντιλαμβάνομαι, εκείνο που θα ανυψωθεί μια χώρα είναι οι νόμοι και εκείνο που θα την καταστρέψει η παρανομία. Έκτακτες εξουσίες σημαίνουν απολύτως κατα το κέφι του καθενός να κορνά και να σφάζει ανθρώπους, να καταστρέφει πόλεις, να γκρεμίζει τα σπίτια που βρίσκει μπροστά του, να εγκαταλείπει το σύμπαν σε μια καταστροφή. Γιατί τα άτομα που ασχολούνται (με την καταστολή), για να μην δώσουν λογαριασμό εκείνων που κλέβουν, πυρπολούν τα σπίτια... Απ' όσους δημιούργησαν το Πόντο, από μας υπήρξαν μεγαλύτερες απώλειες Με πρόφαση τον εκτοπισμό των Ποντίων κατέστρεψαν το βίος και τα πράγματα των χωριών... θέλω όλοι να είναι μάρτυρες ότι εγώ δεν συμφωνώ για τον εκτοπισμό κανενός . Η εξορία είναι μία βόμβα για τη χώρα . Είναι τρομερό . Πόσα χρόνια μετά θα τα πληρώσουμε Τους εγκληματίες να τους επιλέξουν τα δικαστήρια, όπως και τους αθώους ».

Στο ίδιο πνεύμα κατά την αγόρευση του μίλησε και ο βουλευτής, Μερσίνης Σαλαχτιν μπέης :

«... 100-120 χρόνια τώρα έγιναν κάποιες προσπάθειες για βελτιώσεις της διοίκησης, που δεν ήταν ικανοποιητικές . Όσο οι ευρωπαϊκές δυνάμεις διαπιστώνουν τα σφάλματα της διοίκησης μας θα μας επιτίθενται, θα θελήσουν μεταρρυθμίσεις. Έχουν δίκαιο στο αίτημά τους. Έχουν. Δεν έχουμε εκτελέσει τα καθήκοντά μας σχετικά, με την προάσπιση της τιμής, της υποληψίας και της περιουσίας του λαού που μας αγαλλίασε όσο μπορούσε, υπό την ιδιότητα του υπηκόου ... Μήπως είναι αυτή η επιθυμία της Εθνοσυνέλευσης να μην απομεινεί κανένας μη μουσουλμάνος, να εξοριστεί και αφανιστεί και ο τελευταίος; Σε μια τέτοια περίπτωση πως θα ζήσουμε μπροστά στον κόσμο; Και θα μπορούσαμε να σταθούμε; Θα με σιγχωρέσετε, αλλά η διευθέτηση αυτού του προβλήματος αποτελεί τον εθνικό μας βίο . Κύριοι, μια κυβέρνηση, μια κυβέρνηση ισλαμική, μια κυβέρνηση οσμανική, ότι θέλετε πείτε, μια κυβέρνηση τουρκική, είναι κυβέρνηση όλων των υπηκόων που τελούν υπό τις εντολές τους, ανεξαρτήτως θρησκείας, φύλου, θρησκευτικού δόγματος. Η μήπως είναι κυβέρνηση μόνον των μουσουλμάνων; θα απονέμει ίση δικαιοσύνη; Γιατί θέτουμε μια πολιτική εξαφάνισης και καταστροφής ; Γιατί και η εξαφάνιση γίνεται με άλλο τρόπο . Υπάρχουν διάφοροι τρόποι».

Στο σημείο αυτό διακόπτοντας τον αγορητή ο βου-

λευτής Καισάρειας Οσμάν μπέης συμπλήρωσε ότι:

« Είναι πολιτική λεηλασίας, καταστροφής ». Ο Σαλαχτιν μπέης συμφωνώντας θα προσθέσει: « ... ποιός αμαυρούται; Το δυστυχισμένο το έθνος »... και θα διρωτηθεί : «... Σε ποιού άραγε έθνους την ιστορία μπορούν να τιμώνται και να επαινούνται οι φόνοι ». Σε παρατήρηση, συναδέλφου του ότι: «τα ίδια έκαμαν και οι Έλληνες» θα παρατηρήσει ότι: « εκείνοι τα έκαναν πολιτισμένα ».

Τη γενοκτονική ενοχή των προκατόχων των Νεοτούρκων παραδέχτηκε και ο ίδιος ο Μουσταφά Κεμάλ σε συνέντευξη που έδωσε στην εφημερίδα «Los Angeles Examiner» στις 1 Αυγούστου (στον Ελβετό δημοσιογράφο Emile Hilderbrand μετά την αποτυχημένη δολοφονική απόπειρα εναντίον του). Από τη συνέντευξη αυτή παραβέτω ένα απόσπασμα :

«Σκοπεύω να δείξω σ' αυτούς τους μηχανορράφους, ότι η Τουρκική Δημοκρατία δεν μπορεί να ανατραπεί από δολοφόνους ή από τα δολοφονικά σχέδιά τους.

Αυτά τα απομεινάρια του πρώην Νεοτουρκικού κόμματος τα οποία θα έπρεπε να εξαναγκασθούν να λογοδοτήσουν για τις ζωές εκατομμυρίων από τους χριστιανούς υπηκόους μας, που εκτοπίστηκαν μαζικά από τα σπίτια τους και σφαγιασθηκαν, διαβιών ατίθασα κάτω από τη δημοκρατική διακυβέρνηση ».

Τα εγκλήματα των Τούρκων προξένησαν φοβερή εντύπωση κατά την εφημερίδα DAILY TELEGRAPH (17.5.1922) και στην ουκρανική αποστολή που πέρασε μέσα από την Σαμψούντα για να πάει στην Αγκυρα και να υπογράψει τη Σοβιετο-Κεμάλική συνθήκη φιλίας και συνεργασίας «Οι φοβερές σκηνές που διαδραματίστηκαν μέσα και γύρω από εκείνη την πόλη » γράφει ο διπλωματικός ανταποκριτής γίνανε αιτία «να διαμαρτυρηθεί η Ουκρανική αποστολή στις φιλικές τους Κεμαλικές αρχές για τις βιαιοπραγίες, το στρώσιμο των δρόμων με τα πτώματα των ανδρών, γυναικών και παιδιών που πολλοί από αυτά φέρνουνε και σημάδια βιασμού ».

Οι αποκαλίψεις αυτές επιβεβαιώνονται και από τις γραπτές μαρτυρίες του αρχηγού της Ουκρανικής αποστολής στρατηγού M.Frunze που δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα Kommunist της Ουκρανίας από τις 6 Νοεμβρίου 1921 και μετά με τον τίτλο «Αναμνήσεις από την Τουρκία :

« Από τους 200.000 Έλληνες που ζούσαν στη Σαμψούντα, τη Σινώπη και την Αμάσεια, ελάχιστοι αντάρτες μένινε που περιφέρονταν στα βουνά . Σχεδόν το σύνολο των ηλικιωμένων, των γυναικών και των παι-

διών εξορίστηκαν σ' άλλες περιοχές της χώρας όπως στο Ντιγιαρμπάκιρ , το Χαρπντ , την Κόνια κ. α. και-
τω από πολύ άσχημες συνθήκες ... Έμαθα ότι οι Τσέ-
τες του Οσμάν αγά σπείρανε τον πανικό στη πόλη Χάβ-
ζα . Κάψανε βιαιοπραγήσανε , σκοτώσανε όλους τους
Ελληνες και Αρμένιους που βρεθήκανε μπροστά τους ,
γκρεμίσανε όλες τις γέφυρες ... Σε κάθε πλευρά υπήρ-
χανε σημάδια γκρεμίσματος . Η διαδρομή από την πό-
λη Καβάκ προς το πέραςμα Χατζηλίρ θα μείνει όσο
ζώ πάντα στη μνήμη
μων . Σε απόσταση 30
χιλ. συναντούσαμε
συνέχειι πτώματα .
Μόνο εγώ μέτρησα
58 . Τα περισσότερα
φέρανε σημάδια κα-
ταπίεσης και βιαιο-
πραγιών . Σ' ένα ση-
μείο συναντήσαμε το
πτώμα μιας ωραιάς
κοπέλας . Της είχαν
κοψει το κεφάλι και
το τοποθέτησαν κο-
ντά στο χέρι της . Σε
κάποιο άλλο σημείο
υπήρχε το πτώμα
μιας άλλης ωραιάς
κοπέλας 7-8 χρόνων ,
με κίτρινα μαλλιά
και γυμνά πόδια .
Φορούσε μονάχα ένα
παλιό πουκάμισο .
Απ' ότι καταλάβαμε
το κοριτσάκι καθώς
έκλαιγε , έχωσε το
πρόσωπό του στο χώ-
μα , δολοφονημένο α-
πό το κάρφωμα της
λόγχης του φαντά-
ρου» .

Χρυσάνθος, Μητροπολίτης Σμύρνης

Τα εγκλήματα των κεμαλικών φαίνεται να συγκρίνε-
σιν και τους Σιμμελικούς Επιτρόπους στην Κωνστα-
ντινούπολη , τους οποίους ωστόσο δεν μπορεί να κατη-
γορήσει κανείς για μεροληψία προς όφελος των Ελλή-
νων . Μ' ένα ανιστηρό υπόμνημα που απηύθυναν στην
κυβέρνηση της Αγκυρας , της επεσήμαναν την ανάγκη
να τεθεί ένα τέλος σ' αυτές τις ενέργειες , τις αντίθετες
με κάθε έννοια ανθρωπισμού . Η έκθεση , που φέρει
ημερομηνία 24 Μαρτίου 1922 , στάλθηκε από την Κων-
σταντινούπολη στο γαλλικό Υπουργείο Εξωτερικών και
περιγράφει την αξιοθρόνητη κατάσταση , στην οποία
βρίσκονταν οι Ελληνες της περιοχής Κερασούντος του

Πόντου :

« Μόλις πληροφορηθήκαμε από έγκυρες πηγές για
την διαταγή του Οσμάν αγά , Δήμαρχου Κερασούντος
και κεμαλιστή στρατιωτικού διοικητή του παράκτιου
Πόντου ότι είκοσι ελληνικά χωριά της περιοχής Κερα-
σούντος πυρπολήθηκαν στις 25 Φεβρουαρίου . Τέσσε-
ρις άλλες ελληνικές κωμοπόλεις Beialan , Posai , Tere
Keuy και Κιανουrbiki επίσης πυρπολήθηκαν την 1

Μαρτίου . Ο πληθυ-
σμός αποτελούμενος
αποκλειστικά από
γυναίκες και παιδιά ,
έγκλειστος προηγου-
μενώς μέσα στα σπί-
τια , αφανίστηκε μέ-
σα στις φλόγες . Δεν
υπάρχουν πια χρι-
στιανοί σ' αυτά τα μέ-
ρη » .

Κάθε λαός έχει το
δικαίωμα ν' απαιτεί
μ' επιμονή την επίση-
μη αναγνώριση των α-
δικημάτων που δια-
πράχθηκαν εναντίον
του . Η σημερινή
πραγματικότητα δε
δικαιολογεί νέες ολι-
γωρίες και αναβολές .
Όταν κανείς αργοπο-
ρεί απέναντι στην Ι-
στορία , αυτή τον εκ-
δικείται .

Η γενοκτονική , ε-
νοχή της Τουρκίας
συνεχίζεται ως τις μέ-
ρες μας και συνιπτεί-

θινοι είμαστε και εμείς για το λόγο ότι δεν αποδώσαμε
στην Ιστορία το οφειλόμενο χρέος μας . Ετσι το διεθνές
έγκλημα της Τουρκίας συνεχίζει να είναι κατ' εξακο-
λούθηση , είναι διαρκείας . Ξεκίνησε το 1915 με τους
Αρμένιους , συνέχισε το 1916-1923 με τους Ελληνες του
Πόντου και των άλλων μικρασιατικών περιοχών . Στην
Κεμαλική περίοδο επιδόθηκε στην εξαφάνιση των μι-
κρών χριστιανικών και των αιτόχθονων μουσουλμανι-
κών εθνοτήτων (Αράβων , Λαζών , Τσερκέζων , Κιζίλ-
πάσων , Γεζιτών , Σύρων , Αλεβήδων , Γεωργιανών) .
Τη περίοδο 1942-1964 εφάρμοσαν συστηματικά το σχέ-
διο σιρρέκνωσης των Ελλήνων της Κωνσταντινούπο-
λης και των νησιών Ιμβρου και Τενέδου . Το 1974 δη-

μοιούργησε, με την επέμβαση και την κατοχή της μισής Κύπρου, το προσφυγικό πρόβλημα 200.000 Ελλήνων Κυπρίων και σήμερα ανενόχλητη συνεχίζει το γενοκτονικό της σχέδιο ενάντια σ'έναν αρχαίο λαό, τον Κοινοδικό, τους Κοινοδοίχους του Ξενοφόντα, που ζητούν στοιχειώδη εθνικά και ανθρωπινά δικαιώματα.

Αίρω δεν ξέρουμε ποιόν. Και αυτό γιατί μέχρι σήμερα δεν κλήθηκε από κανένα Διεθνή Οργανισμό ν'απολογηθεί για τα εγκλήματά της. Στο σημείο αυτό είναι συνένοχη και η ίδια η Διεθνής Κοινότητα που ανέχεται ή και εν μέρει αποσιωπά το Διεθνές αυτό έγκλημα. Συνένοχοι όμως είμαστε και όλοι εμείς που περί άλλων θεμάτων τσιβάζουμε.

Είναι καρὸς νομίζω να ενεργοποιηθούν κάποιοι Διεθνείς Οργανισμοί που ιδρύθηκαν, για να προωθήσουν την παγκόσμια ειρήνη. Να αποδώσουν δικαιοσύνη σύμφωνα με το πνεύμα και με τους όρους του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, σεβασμό στις θεμελιώδεις ανθρωπίνες αρχές. Επιβάλλεται να συγκροτηθεί αδέκαστη ανακριτική επιτροπή υπό το Ανώτατο Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και να φέρει στο φως μέσα από τα υπάρχοντα ντοκουμέντα, τα τραγικά γεγονότα της εποχής εκείνης. Το αίτημα των Ποντίων Ερζλήνων για την αναγνώριση της Γενοκτονίας εμπεριέχει μια δυναμική, ένα μήνυμα λύτρωσης προς την ίδια την τουρκική κοινωνία.

Φοβερή Γενοκτονία σε βάρος του Εβραϊκού και των Σλαβικών λαών διέπραξε η Γερμανία στη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Όμως η χώρα αυτή ζήτησε συγγνώμη και εξιλέωση από τους συγγενείς των θιγμένων, κατέβαλε αποζημιώσεις και εξακολούθει να τονίζει ως τις μέρες μας την ευθύνη της γι'αυτήν.

Η σημερινή Τουρκία, αν θέλει να λέγεται ευρωπαϊκή χώρα, μια και κόπτεται να γίνει μέλος της ΕΟΚ, οφείλει να ακολουθήσει το γερμανικό παράδειγμα. Να παραδεχτεί τις πολιτισμικές Γενοκτονίες που διέπραξε και διαπραττει. Να ζητήσει συγγνώμη γι'αυτές και να δώσει εγγυήσεις στην ανθρωπότητα και στον εαυτό της ότι δε θα τις επαναλάβει. Μόνο έτσι θα ελευθερώσει την ψυχή και την συνείδηση των νέων τουρκικών γενεών από τα υποζώφρα συμπλέγματα ενοχής που την κατατρέχουν και την εμποδίζουν να αφομοιώσει ουσιαστικά τις μεγάλες αξίες του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

(Ομιλία στην Εύξεινο Λέσχη Νάουσας, 27/5/97)

Βιβλιοπαρουσίαση

Τάκη Μπάιτση: Οι Βιομηχανίες του χτες

Παρουσίαση: Αλέξανδρος Οικονόμου

Με τίτλο "Νάουσα, οι βιομηχανίες του χτες" κυκλοφόρησε, σε μια καλαίσθητη έκδοση, το έργο του συνεργάτη του περιοδικού μας Τάκη Μπάιτση, δίνοντας στο ευρύ κοινό τη δυνατότητα να έρθει σ'επικοινωνία με ένα πολιτισμό υλικό, σχετικό με την βιομηχανική ιστορία αυτής της πόλης, που τόσο χρόνια συγκεντρώνει ο ακοίτιδας συλλέκτης.

Πρόκειται για ένα μοναδικής σπουδαιότητας φωτογραφικό λεύκωμα, με πλήθος φωτογραφίες, που αποτυπώνουν διάφορες πτυχές της βιομηχανικής ιστορίας της πόλης μας, τα κτίρια και τις μηχανές, όσα υπήρξαν κάποτε και όσα σώζονται ακόμη, αλλά και τους ίδιους τους ανθρώπους που τα δημιούργησαν και τα δούλεψαν, αναδεικνύοντας τη Νάουσα σε σημαντικό βιομηχανικό κέντρο της Μακεδονίας, αλλά και των Βαλκανίων γενικότερα.

Το έργο διαίρεται σε οκτώ επί μέρους ενότητες, περιλαμβάνει δε ακόμη στις 190 σελίδες του έναν πρόλογο και μια εισαγωγή, καθώς και το χαιρετισμό του Νομάρχη Ημαθίας, μια που η έκδοσή χρηματοδοτήθηκε εξ ολοκλήρου από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ημαθίας. Οι ενότητες αυτές περιλαμβάνουν τα θέματα "Λεϊκόδες Άνθραξ", "Κλωστοϋφαντουργία", "το Κεραμοποιείο", "οι Μύλοι", "Οινοποιία", "το Δάσος", "το πρόβλημα των βιομηχανιών" και "Ενεργείες", καλύπτοντας και θέματα όχι ιμηνώς "βιομηχανικά", τα οποία όμως έχουν ιδιαίτερη θέση στην πορεία της οικονομικής ανάπτυξης της πόλης, και εν πασει περιπτώσει αποτελούν σημαντικά στοιχεία της τοπικής βιομηχανικής αερολογίας. Στην αρχή κάθε επιμέρους ενότητας προτάσσεται ένα σύντομο σημείωμα με στοιχεία σχετικά με το περιεχόμενό της, και στη συνέχεια παρατίθεται το πλήρες φωτογραφικό υλικό, που ο συγγραφέας έχει καταφέρει να συγκεντρώσει μετά από πολύχρονες προσπάθειες.

Όπως είναι φυσικό, το μεγαλύτερο μέρος καταλαμβάνει το κεφάλαιο της κλωστοϋφαντουργίας, που απετέλεσε και τον κορμό της Ναουσάικης βιομηχανικής ανάπτυξης και το κύριο εργαλείο της οικονομικής της άνθησης. Τα υπόλοιπα κεφάλαια είναι πολύ μικρότερα, περιέχουν όμως εξίσου ενδιαφέρον φωτογραφικό υλικό. Ιδιαίτερα το κεφάλαιο που αναφέρεται στην εκμετάλλευση του δάσους στις αρχές του αιώνα, όπου για πρώτη φορά δημοσιεύονται στοιχεία για τον τρόπο υλοτόμησης και μεταφοράς της ξυλείας με εκτεταμένο ειδικό σιδηροδρομικό δίκτυο και σύστημα ενάερας μεταφοράς προς τον κάμπο.

Η έκδοση είναι δίγλωσση (ελληνικά - αγγλικά), μια και εντάσσεται στη συνολική προσπάθεια της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας για διεθνή προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς του Νομού. Γι' αυτό θα έπρεπε ίσως να προσεχθεί περισσότερο η μετάφραση, που κάποιες φορές μπορεί να μερδέψει τον ξένο αναγνώστη. Επίσης, η τεκμηρίωση του υλικού θα έπρεπε να είναι πιο συγκεκριμένη, αντί για μια γενική αναφορά στο τέλος σε κάποια στοιχεία βιβλιογραφίας και στην προέλευση των φωτογραφιών και του λοιπού υλικού συλλέχτην. Σε κάθε περίπτωση όμως, το λεύκωμα αυτό αποτελεί έναν πραγματικό καθρέφτη της ιστορίας της βιομηχανίας της Νάουσας και ένα σπουδαίο εργαλείο για την περαιτέρω προώθηση της έρευνας στον τομέα αυτό. Ένις τόμος που δεν πρέπει να λείπει από καμιά Ναουσάικη βιβλιοθήκη.

Τα παραδοσιακά μας τραγούδια και οι χοροί στη Νιάουστα

Τραγούδια της ρομαντικής εποχής

Του Νίκου Σπάρτη

Κατά τα τέλη του 18ου αιώνα άρχισε να παρουσιάζεται ο νεώτερος ρομαντισμός, σαν κίνηση λογοτεχνική και φιλοσοφική. Οι καλλιτέχνες αντλούν τα θέματά τους από τη σύγχρονη ζωή, διαμορφώνουν το υλικό τους με τη δύναμη της ψυχής τους και την αδέσμευτη ποιητική τους δημιουργική φαντασία.

Στην Ελλάδα ο Αλέξανδρος Σούτσος είναι ο θεμελιωτής του καθαρευουσιάνικου ρομαντισμού όπως φαίνεται στα παρακάτω τραγούδια. Υπήρξε όμως αντίστοιχα και ο ρομαντισμός του δημοτικού λόγου με κυριότερο εκπρόσωπό του το Σολωμό, που πάσχιζε να συνδιάσει τον ρομαντισμό με τον κλασικισμό. Ο ρομαντισμός όμως είναι ξενόφερτος στην Ελλάδα. Ηρθε από την Ευρώπη όπου αποτελούσε κίνημα για την απελευθέρωση των πνευματικών δημιουργών από την γοητεία των κλασικών μορφών. Όμως δεν εγκλιματίστηκε και έτσι η ρομαντική λογοκοπία, απαισιοδοξία κι η μελαγχολία του τάφου χαρακτηρίζει τους Έλληνες ρομαντικούς Αχ. Παράσχο Δ. Παπαρηγόπουλο, Σπ. Βασιλειάδη κ.α.

Στη μουσική κυριότεροι εκπρόσωποι του ρομαντισμού είναι ο Μπερλιόζ και ο Σιούμαν.

Στην καθημερινή ζωή ρομαντικό ονομάζουμε τον ονειροπόλο, αυτόν που ρεμβάζει που πλάθει όνειρα, που

βρίσκεται έξω από την πραγματικότητα. Ετσι και στη Νιάουστα, που είχε μια μουσική παράδοση με τις χορωδίες και τις μπάντες, στις αρχές του αιώνα μας διαδόθηκαν τα ρομαντικά αυτά τραγούδια που ήταν μοντέρνα την εποχή εκείνη που κυριαρχούσε το Βυζαντινό στοιχείο. Τραγουδήθηκαν από τις μητέρες και τις γιαγιάδες μας, τότε που δεν υπήρχε ούτε φωνόγραφος ή άλλα μέσα. Η ψιχαγωγία ήταν το τραγούδι που τελειοτάτα έσβυσε σχεδόν από τα χείλη μας. Τότε που οι νάνες και οι μάνες μας τα τραγουδούσαν με τη "κλωστή" λεπτή φωνή τους, στον αργαλειό υφαίνοντας τα ξιλιά με τα πουλιά ή τους μαστραπάδες, το λίγο για τα καταςάρκια...

Τραγουδούσαν όλοι στις βεγγέρες, τα ξεφαντώματα κοντά στη φίση, στους γάμους, στις γιορτές και στο τζάκι τις ατέλειπτες χειμωνιάτικες νύχτες με τα ψημένα ή βρασμένα κάσινα.

Μερικά από τα τραγούδια τραγούδησε και ηχογράφησε σε κασσέτες για να μας τα αφήσει σαν πνευματική κληρονομιά ο ρομαντικός, αίμνηστος Σπαήρος Λιόλιος, ο καταξιωμένος μέχρι τελευταία επίτροπος του μέσα Προφήτη Ηλία. Τα έμαθε από τη μητέρα του που όπως έλεγαν είχε πολύ ωραία φωνή. Τις νότες έγραψε ο Γιάννης ο Βελιγδένης.

ΜΙΑ ΝΕΑ ΜΑΥΡΟΦΟΡΑ

ΜΙΑ ΝΕΑ ΜΑΥΡΟΦΟΡΑ

Canto

ΜΙΑ ΝΕ Α ΜΑΥ ΡΟ ΦΟ ΡΑ

ΠΗ Ε ΖΕ ΠΛΕ ΚΑ ΜΑ ΧΛΙΑ Η ΤΑΝ Α ΑΣ ΠΡΗ

ΣΑΝ ΤΟ ΧΙΟ ΝΙ Κ'ΕΙ ΧΕ ΜΑ ΤΙΑ

ΣΑ ΛΑ ΝΑ ΕΙ ΝΕ

ΜΙΑ ΝΕΑ ΜΑΥΡΟΦΟΡΑ

Μια νέα μαυροφόρα με τὰ ξέπλεχτα μαλλιά
ήταν άσπρη σάν τό χιόνι καί είχε μάτια γαλανά.
Στά μνημεία τριγυρνοίσε σιγανά μέ προσοχή
σι' ένα μνήμα γονατίζει καί κεί πάνω ξεψιχεί.
Ω χάρε μαύρε χάρε τών ανθρώπων ο φονιάς
βρε' ακοούργε δολοφόνε μι' έχεις κάψει τήν καρδιά

Σ' ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΚΑΪΚΑΚΙ

Σ' ένα μικρό καϊκάκι αρμένιζα ο καημένος
στο πέλαγος στη θάλασσα χωρίς να βλέπει γης.
Μόνη ελπίς ένα άστρο στο δρόμο μ' οδηγούσε
και με παρηγορούσε και χαίρομουν πολύ .
Άστρο λαμπρό μου άστρο τη νιότη μου λυπήσου
και μη μ' αφήνεις έρημο στα ξένα να χαθώ

ΜΑΡΑΜΕΝΑ ΤΗΣ ΝΙΟΤΗΣ ΜΟΥ Τ'ΑΝΘΗ

Μαραμένα της νιότης μου τ'ανθη όσο βλέπω να πέ-
φτουν θλιμένα ,
για να πέφτουν στη γη μαραμένα η δροσιά τους η
πρώτη εχάθη.

Ω θεέ μου τι άδικο κρίμα τόσο νέα να έμπω στο
μνήμα

και με τα χρυσά ζουιρά μαλλιά μου να πλέξω στέ-
φανα δίπλα στη γή .

Ελα κόρη μου μαζί μου με θάρρος τόσο κακός δεν
είναι ο χάρος .

Μη με βλέπεις και δάκρυα χύνεις μη λυπάσαι τον
κόσμο π' αφήνεις ,

και στην κλίνη σου λουλούδια θα βάλω και γλυκά
τραγούδια θα σε ψάλλω. Πόσο λυπούμαι τον κόσμο
ν' αφήσω του ουρανού να μη βλέπω το χρώμα. Όσο κρύ-
ο θα είναι το σώμα τόσο σκότος θα εύρεις στο χώμα.

Άφες άφες με να τρέξω ακόμη εις τα δάση όπως
έτρεχα πρώτα

να χαρώ τα λουλούδια τα χόρτα να πατήσω του κά-
μπου το χώμα

ΚΑΛΗ ΜΟΥ ΕΒΡΑΙΟΠΟΥΛΑ

Καλή μου εβραιοπούλα να γίνεις χριστιανή
να λουίζεσαι Σαββάτο ν' αλλάζεις Κυριακή
και να μεταλαμβάνεις κάθε Χριστού Λαμπρή.
Εβγα στο παραθύρι να δεις τι γίνεται
το αίμα της καρδιάς μου για σένα χύνεται
Εβγα στο μπαλκονάκι κρυφά από την μάνα σου
και κάνε πως ποτίζεις τη μαντζουράνα σου
Θιμάσαι ποιι σε φίλησα κάτω στα ρέματα
ως ποιι να σε γελάσω με χίλια ψέμματα .

ΦΕΥΓΟΥΝ ΤΑ ΠΛΟΙΑ

Φεύγουν τα πλοία εκ του λιμένος σημαία απλώνουν
κι' αναχωρούν

μα ένας νέος και μια νεα κλαίνε την ώρα του αποχω-
ρισμού .

Στάσου βρε ναίτα μη σπρώχνεις τη Βάρκα να στα-
ματήσεις να μπω και γω. Αυτόν τον άγγελο πούχεις
μαζί σου αυτός με παίδευε τόσον καιρό.

Άγρια κύματα σπρώχνουν τη βάρκα η βάρκα φεύγει
και πάει μακριά.

Φεύγεις αγάπη μου φεύγεις για πάντα και μένα α-
φήνεις σ' απελπισιά.

Όλος ο κόσμος κι' αν σε μισήσει εγώ πουλάκι μου θα
σ' αγαπώ

θα σε λατρεύω θα σε δοξάζω σ' αυτόν τον κόσμο εν
όσο ζω.

ΦΕΥΓΕΙΣ ΦΕΥΓΕΙΣ ΝΕΟΤΗΣ ΚΑΗΜΕΝΗ

Φεύγεις φεύγεις νεότης καημένη κι' όλο φεύγεις δεν μέ-
νεις πιστή

σαν πουλί που πετάει και διαβαίνει σαν ελπίδα τ' αν-
θρώπου τη ζωή.

Τότε θ' άρθει καιρός συμφορά σου που θα δεις σε κα-
θρέπτη εμπρός

άσπρη τρίχα στα ολόμυρα μαλλιά σου πρώτο δώρο σου
στέλνει ο καιρός.

Τι είναι η τρίχα η μία και μόνη που ζητάς με θλιμένη
στοργή

Τον διάβολό σου αυτόν μη φοβάσαι ένα μόνο φοβού' τον
καιρό.

Allegretto

του που λέ μου η με ρά να
 τε λει κι ένας η ρυς
 ραι ος και νέ ος οτας και
 λαις της φι λης του
 γεί ρνει α πιο
 κεί να ζω θει το οπα
 θι Fme

ΣΑΝ ΑΗΤΟΣ ΕΠΕΤΟΥΣΑ ΚΑΙ ΖΟΥΣΑ

Σαν αητός επετούσα και ζούσα κελαηδούσα ψηλά στα κλαδιά

είχα όμως ελπίδες και ζούσα και γαλήνη φαιδρά στη καρδιά.

Σαν λαμπάδα το σώμα μου λειώνει και η γλώσσα μου ασπρίζει λαλεί

δεν κοιμούμαι ως ποι να ξημερώσει ένας βήχας λεπτός με κρατεί.

Οι γιατροί προσπαθούν να με σώσουν πλην το πάθος εισήλθε βαθειά,

δεν γλυτώνει το σπίτι όταν πάρει από όλα τα μέρη φωτιά.

Τα πουλιά που πετούν στον αγέρα δεν τα σκιάζει κανένας καιρός

μον τα σκιάζει μπαρούτι και σκάγια κι ένας νέος ωραίος κινηγός.

Ας πεθάνω κι ας ζήσει εκείνος όπου τώρα με άλλην γλεντά

και τον εύχομαι πατέρας να γίνει κι απ' τον κόσμο να πάθει πολλά

(ή και να κάνει παιδιά φθισικά)

ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ Η ΜΕΡΑ ΑΝΑΤΕΛΛΕΙ

Τού πολέμου η μέρα ανατέλλει κι ένας ηρωϊς ωραίος καί νέος

στάς αγκάλας της φίλης του γέρνει από κεί να ζω-στεί τό σπαθί.

Βλέπει τ' άστρα πώς τρέμουν και σβύνουν πώς τά δένδρα σαλεύουν και κλείνουν.

Ετσι κι ο έρως ωραία μου φίλη στής φαιδράς της πρωίας πνοή.

Μά αιτή ανησίχως τόν βλέπει να τόν θέλξει θερμά προσπαθεί.

Είναι νύχτα τοι λέει ακόμη είναι ακόμη τό σκότος βαθύ.

Αφες αφες με κραζει η πατρίς μου με κινδύνους σ'α-γρία φωνή,

εύχου μόνο ψυχή της ψυχής μου εύχου μόνο να έχω ζωή.

Ω να μή ω εγενόμην, πατρίς και έρως τι θέσης δεινής;

Ω σιωπά ψυχή δίχως γνώμη μή με σφάζει η νεκρά σου πνοή

Σ' ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΚΑΪΚΑΚΙ

Σ' ενα μικρο καικακι
 κι αρμενε να ο και με ε ε
 vos στο με λα χο ος στη
 θα λα σεα χω ρις να
 θα ε πω χης χης εμε

ΦΕΥΓΕΙΣ ΦΕΥΓΕΙΣ ΝΕΟΤΗΣ ΚΑΗΜΕΝΗ

ΑΡΡΑ
 φευ γεις φευ γεις νε ο της και
 με νη νη λο
 φευ γεις δεν με νεις πιο τη σαν που
 λι που πδ ταει και δια
 παι νει σαν ελ
 πι σα ταν θρω που
 σαν που φευ γεις
 coda
 εμε

ψευ θαν τα ηλοι α εκ του λι με
 και α ψυ νουν κια γα χω ρουν
 μα ε νας νε ε ος και μι α νε ε α
 κραι νε την ω ρα του α πο χω ρις
 μου μου fine

ΚΑΛΗ ΜΟΥ ΕΒΡΑΙΟΠΟΥΛΑ

κα λι μου εβραι ο που λα να
 χι νεις χρι ι οτια νη να
 λου ξε σε σα εβρι α
 το να λλα βεις κυ ρια κι
 και να με τα λου
 βα νεις κα δε χρι
 του λαμ πρη κα πρη fine

σαν αη τος ε πε του εα και
ζου εα κε λαϊ δου εα ψη
λα ετα κηα δια ει χα
ο μως εη πι δεσ και ζου εα
και χα ρη νη φαι δρα ετην καρ
δια fine

ΜΑΡΑΜΕΝΑ ΤΗΣ ΝΙΟΤΗΣ ΜΟΥ Τ'ΑΝΘΗ

μα πα με να της νιο της μου τα
αν εη ε σα βλε ηω να
πευ του ελι με να σιαι να πεφ του ετη
ηη μα πα ρα με να η οφει
δια του η ηρω τη ε χα εη μα ρη
χα εη fine

Ταξείδι γάμου

"Όλα ξιπλένουντι μὴ τοῦ ταξείδι γάμου, μπρέ, μιά χαρά! Ἄπουλουν σιαπέρα τὰ νειόγαμπρα ἕνα γλυκὸ στοῦ πουδάρι κι' αἱ ὄξου ἀπ' τὴν πόρτα.

Τὶς ἡκούλεις τοῦ γλέπει τώρα οὐ κουσμάκης ἀμ' τὶ

θαρησέτει δὰ εἶναι χαζοὶ σὰν τὴ μάσας;

Μνιά ἡβδουμάδα χαράσα; Ἰκνὲς κὶ προukaλιστάδοι μὴ τὶς πατηρίτσες, κὶ πλιξίντγια, κουσκινίντγια βουλιὰ πιῇ κὶ χουρόν Σαββάτου Κυριακὴ κὶ Διυτέρα ὡς τοῦ γιόμα.

Κὶ τὶ ἔφκιασαν λέτει κάτι νηόγαμπρα ἡπρουχτές. Σὰν ποῦ σιφανώθηκαν, ταξείδι γάμου!

"Όλοινοι οἱ σπητικοὶ τῆς νύφης κὶ τοῦ γαλπροῦ τὰ συμπηθέργια τοὺς ξιπρουβόδισαν ὡς τοῦ πρακτουρείου.

"Αἱ σιργιουμένοι! "Ωρα καλὴ! Καλὰ νὰ πιράστει!

Αὐτινοὶ οὐδὲ σὶ αὐτουκίνητου πισπάνιψαν.

Ἄχρησαν νὰ ψκουψιουρίζουντι! Ὀλίγοι κόσμοι στοῦ ληουφουρίου κὰν κανένας δὲν τοὺς ἤξηρειν.

Πάρα κάτου ἀπ' τοῦ Κουλούκι στὴ στάση τῆς Ζμίξης:

— Σταμάτα σιφέρη;

Κατιβαίνουν κάτου πέρνουν κὶ τὶς βαλίτσες—γιὰ τοῦ σταθμὸ ἦταν τοῦ λειουφουρίου— κὶ τραβοῦν ἴσια στοῦ μπαξέ στοῦ στύλου στὴν καλύβα.

Εἰκεῖ ἔῤῥειν ἕναν σανιδένιουν καναπέν δὲν ἦταν καλὸς ἀμὰ μπιτίζειν τὴ δουλειὰ τοῦ.

Τοῦ κουρίτσι ἀχίρκειν νὰ πεινάει.

Τὶ δὰ φάμει ἄντρα;

Ἄγάπη δὰ φάμει ἀπόψη γυναῖκα ταχιά γλέπουμι.

"Εἰ ὅλη νύχτα πόρψαν μ' ἀγάπη, ἀμὰ τοῦ ταχὶ ἡ κοιλιὰ τσαμπουράς. Τὶ νὰ κάμουν τώρα ἀντρέπουντι κὶ ἀπ' τοὺς σπητικούς, Ἄποῦ ποῦ ψουμὶ κὶ φαγί.

Βρίσκουν ἕνα πιδάκι πὸρχουνταν νὰ φουρτώσει τσάκνα μὴ τοῦ γουμάρι. Τοῦ δίνουν ἕνα δικάρικου κὶ μιά πουσούλα. Γράφει οὐ γαμπρός:

Μάνα εἴμιστει στοῦ Μουσουδέντρου στὴν καλύβα στείλει μας ψουμὶ κὶ τυρὶ γιατί πεινοῦμι. Γληγόρης. Ἄποῦ κάτου.

Εἰκεῖν τὴν ἡμέρα πάλι τοὺς ξιπρουβόδισαν ἕνα ληουφουρίου εἴχειν ἀγληστρίσει εἰκεῖ κά τοῦ γειουπόνου μέσα σὶ ἀγώγι κὶ δὲν ἀμπουροῦσαν νὰ τοῦ βγάλουν.

Ἢ μάνα τοῦ γαμπροῦ τ' ἀκουσὲν αὐτὸ ἀμὰ δὲν ἔβαλιν μὴ τοῦ νοῦ τῆς τίπουτας. Τοῦ βράδυ εἶδειν κὶ ἕνα ἀσκημου εἵνουρου κὶ σὰ ντιγιάβασειν κὶ τὴν πουσούλα ποῦ τὴν πῆγειν ὕσταρας ἀπ' τοῦ γιόμα γιατί τοῦχειν πέσει τοῦ γουμάρι στὶς λάσπεις κὶ ἀργιασεῖν κατὰ φρίχτηκειν.

Μπρέει αὐτινοὶ δὰ ἔπαθαν κὰνα τρανὸ ζαράρι. Πάνει λέει κὶ τὴν συμπηθηρά τῆς. Κὶ ἀναμουργιάζουντι κὶ ἀχίρνοῦν ὄλοινοι τούν κατήφουρου γιὰ τοῦ Μουσουδένδρου.

Στὴν καλύβα βρῆκαν πάλι τὰ νηόγαμπρα νὰ τρῶν ἀγάπη κὶ μῆλα τσαμπουλόγι.

Ἀπὴδουλας

Πολιτιστικό Κέντρο Νάουσας

Ένας σύντομος απολογισμός για το 1996-'97

Του Αλέξ. Οικονόμου, προέδρου του Δ.Σ. του Π.Κ.Ν.

Ο σύντομος αυτός απολογισμός είχε συνταχθεί στις αρχές του χρόνου (1997) με σκοπό να παρουσιάσει επιγραμματικά τις δραστηριότητες του Πολιτιστικού Κέντρου για την προηγούμενη χρονιά, όπως γινόνταν κάθε χρόνο. Η άτυπη όμως επιμήκυνση της θητείας του Διοικητικού του Συμβουλίου για ένα επιπλέον εξάμηνο, εν όψει της κατάργησης του Κέντρου ως Νομικού Προσώπου Δημοσίων Δικαίων, και της ενσωμάτωσής του στον νεοϊδρυθέντα Δημοτικό Πολιτιστικό Οργανισμό, καθώς και η αναβολή της δημοσίευσής στο περιοδικό μας του αρχικού κειμένου, λόγω πληθώρας ύλης, δίνουν την ευκαιρία να περιληφθούν σ' αυτόν και οι δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν και κατά το πρώτο εξάμηνο του 1997, ώστε με το κλείσιμο αυτού του "κύκλου ζωής" του Πολιτιστικού Κέντρου, να υπάρξει και μια κατά το δυνατόν ολοκληρωμένη καταγραφή της δραστηριότητάς του των τελευταίων χρόνων.

Πλούσια, κατά γενική ομολογία, σε πολιτιστικές δραστηριότητες, που διοργάνωσε το Πολιτιστικό Κέντρο Νάουσας, υπήρξε το διάστημα από τις αρχές του 1996 μέχρι και το πρώτο εξάμηνο του 1997, μετά από το οποίο καταργήθηκε και ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, και τα τμήματά του ενσωματώθηκαν στον νεοϊδρυσθέντα Δημοτικό Πολιτιστικό Οργανισμό Νάουσας (ΔΗ.ΠΟΝ). Έχοντας πάντα ως στόχο την ανάπτυξη του καλλιτεχνικού και πνευματικού επιπέδου των κατοίκων της πόλης και της περιοχής, προγραμματίισε και πραγματοποιήσε εκδηλώσεις σχετικές με την καλλιέργεια και προαγωγή της θεατρικής τέχνης, της μουσικής, των εικαστικών τεχνών και των λοιπών καλλιτεχνικών και πνευματικών αναζητήσεων, προσπαθώντας να καλύψει όσο το δυνατόν ευρύτερο φάσμα ενδιαφερόντων.

Παράλληλα, συνεχίστηκε η προσπάθεια για την βελτίωση του εξοπλισμού και των εγκαταστάσεων των διαφόρων κτιρίων του Πολιτιστικού Κέντρου, ώστε αυτά να γίνουν λειτουργικότερα και να εξυπηρετούν τις σύγχρονες ανάγκες κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Έτσι, αγοράστηκε και δεινότερη κινηματογραφική μηχανή για το Θερινό Δημοτικό Θέατρο, για να είναι δυνατή η άμεση μεταφορά της προβολής σε περίπτωση κακοκαιρίας, συμπληρώθηκε το νέο οπίσθιο ρυθμιστή του φωτισμού θεάτρου και αποκτήθηκαν και νέοι προβολείς, σύγχρονης τεχνολογίας, βελτιώθηκε η ακουστική και η λειτουργικότητα του θερινού δημοτικού θεάτρου, αντικαταστάθηκε το κατεστραμμένο από την χρήση δάπεδο της σκηνής του χειμερινού θεάτρου κλπ.

Τομή όμως στη μέχρι τώρα πορεία του Πολιτιστικού Κέντρου αποτελεί η απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου για μετατροπή του νομικού καθεστώτος των πολιτιστικών ιδρυμάτων του Δήμου από Ιδιωσίων σε Ιδιωτικούς Δικαίους, και η ενσωμάτωσή τους στα πλαίσια ενός νέου, ενδεδειγμένου Δημοτικού Πολιτιστικού Οργανισμού, που θα αναδιοργανώσει σε σωστές βάσεις τις παρεχόμενες πο-

λιτιστικές υπηρεσίες και θα επεκτείνει το μέχρι σήμερα αντικείμενο των πολιτιστικών δραστηριοτήτων της πόλης. Μετά την έγκριση της οικονομοτεχνικής μελέτης, έχει ήδη δημοσιεύσει στο Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως η σχετική νομοκρατική απόφαση και ορίστηκε το νέο Διοικητικό Συμβούλιο.

Οι σημαντικότερες δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν κατά τομείς, μέσα στο διάστημα που αναφέρεται αυτός ο απολογισμός, είναι οι παρακάτω:

α. Τμήμα κινηματογράφου

Πραγματοποιήθηκαν συνολικά κατά την χειμερινή και την θερινή περίοδο του 1996, προβολές 46 κινηματογραφικών έργων, από την σύγχρονη αλλά και παλαιότερη παγκόσμια και ελληνική κινηματογραφική παραγωγή, που τις παρακολούθησαν περί τους 12.300 θεατές. Πέρυσι είχαν προβληθεί 35 ταινίες που σιγκέντρωσαν 7.700 θεατές. Οι ταινίες που σιγκέντρωσαν το μεγαλύτερο αριθμό θεατών ήταν το "Braveheart" του Mel Gibson και το "Underground" του Κουστονιρίτσα. Η επιλογή των ταινιών γίνεται με ποιοτικά κριτήρια, αλλά επιδιώκεται να καλύπτονται ενδιαφέροντα του κοινού, των νέων και των παιδιών. Από την έναρξη της χειμερινής περιόδου 1996-97 κατορθώθηκε να προβάλονται ταινίες πρώτης προβολής, ταυτόχρονα σχεδόν με την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Σημαντική προσπάθεια καταβλήθηκε για ένταξη του κινηματογραφικού τμήματος στο Δίκτυο Δημοτικών Κινηματογράφων, που δημιουργήσε και στήριζει οικονομικά το Υπουργείο Πολιτισμού.

β. Τμήμα Θεάτρου

Το Θεατρικό Εργαστήριο του Πολιτιστικού Κέντρου λειτουργεί ανελλιπώς από το 1983 μέχρι σήμερα, έχει δε στο ενεργητικό του την παραγωγή σημαντικών θεατρικών παραστάσεων με έργα ελληνικού και διεθνούς ρε-

περτοριόν. Πολλές από τις παρουσιάσεις του απέσπασαν σημαντικά βραβεία σε διάφορα φεστιβάλ, και το ανέδεξαν ως ένα από τα σπουδότερα ερασιτεχνικά θεατρικά σήματα της Περιφέρειας.

Την περασμένη χρονιά (1996), παρουσίασε στο κοινό της πόλης μας στις αρχές Ιανουαρίου 1996 το νεοελληνικό έργο του Γιώργη Χασάπτογλου "Οι Κουραμπιέδες" σε σκηνοθεσία Δημήτρη Αραμπατζόγλου. Το έργο αυτό παρουσιάστηκε στη συνέχεια σε δήμους και κοινότητες του Νομού στα πλαίσια των "Ημεαθιώτικων '96". Παράλληλα, η Νεανική Σκηνή του Θεατρικού Εργαστηρίου, η οποία περιλαμβάνει νέους και νέες 15-18 ετών, παρουσίασε στις αρχές Μαρτίου του '96 την τραγωδία του Αισχύλου "Επτά επί Θήβας", σε σκηνοθεσία του κ. Χρήστου Μπατιντζή. Η παράσταση αυτή απέσπασε το πρώτο βραβείο καλύτερης παράστασης, βραβεία ενδυματολογίας και μουσικής επένδυσης στο διαγωνιστικό μαθητικό θέατρο του ΔΗΠΕΘΕ Βέροιας, και Δεύτερο Βραβείο στους Πανελλήνιους Μαθητικούς Αγώνες Αρχαίου Δράματος, που διοργάνωσε το Υπουργείο Παιδείας στην Αθήνα.

Το 1997, υλοποιώντας ένα φιλόδοξο πρόγραμμα, το τμήμα θεάτρου προχώρησε στην υλοποίηση τριών θεατρικών παραγωγών. Πρώτα, στην Παιδική του Σκηνή παρουσιάστηκε το έργο της Στέλλας Μιχαηλίδου "Περπατάει εις το Δάσος", που ανέβηκε σε συμπαραγωγή με το Κέντρο Εργαζόμενη Νεότητα Νάουσας, σε σκηνοθεσία Αλέξ. Οικονόμου. Το έργο αυτό παρουσιάστηκε εκτός από τη Νάουσα, σε Κοινότητες της περιοχής μας και στην Αθήνα, στο θέατρο της Εργατικής Εστίας. Στη συνέχεια, η Νεανική Σκηνή, σε συνεργασία με το τεχνικό Επαγγελματικό Λύκειο Νάουσας, παρουσίασε της τραγωδία του Ευριπίδη "Άλκηστις", σε σκηνοθεσία Χρ. Μπατιντζή. Η παράσταση αυτή απέσπασε το Πρώτο Βραβείο στους Πανελλήνιους Μαθητικούς Αγώνες Αρχαίου Δράματος, που διοργάνωσε το Υπουργείο Παιδείας στην Αθήνα, καθώς και το βραβείο σκηνογραφίας στο διαγωνισμό μαθητικού θεάτρου του ΔΗΠΕΘΕ Βέροιας. Τέλος στην Κεντρική Σκηνή του Θεατρικού Εργαστηρίου ανέβηκε, με εξαιρετική επιτυχία, η θρυλική "Γκόλφω" του Σλ. Περσεϊάδη, σε σκηνοθεσία επίσης Χρ. Μπατιντζή.

Οι δραστηριότητες του Θεατρικού Εργαστηρίου για πρώτη φορά το 1997 απέκτησαν διεθνή διάσταση: Η Νεανική του Σκηνή παρουσίασε στο Deurne της Ολλανδίας, στα τέλη Ιουνίου 1997, την περυσινή της παραγωγή με την τραγωδία του Αισχύλου "Επτά επί Θήβας", συμμετέχοντας στις εκδηλώσεις της Ελληνικής Εβδομάδας, που διοργανώνεται εκεί κάθε πέντε χρόνια από το St. Willibrord Gymnasium. Η αποστολή χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα "Οι Νέοι για την Ευρώπη" της Ε.Ε.

γ. Τμήμα Εικαστικών

Το εργαστήριο ζωγραφικής, με δάσκαλο τον συμπολίτη

μας ζωγράφο Γιώργη Μπαδόλα, συνέχισε στις αρχές του 1996 τη λειτουργία του, προσφέροντας σε παιδιά κυρίως, αλλά και μεγαλύτερους, τη δυνατότητα να έρθουν σ' επαφή με την τέχνη της ζωγραφικής και ν' αναπτύξουν κάποιο ταλέντο τους. Δυστυχώς όμως δεν υπήρξε η ανάλυση με άλλες χρονιές ανταπόκριση του κοινού και το εργαστήριο σταμάτησε, ελπίζουμε προσωρινά, τη λειτουργία του από τον Μάιο.

Στον νέο εκθεσιακό χώρο, στο ισόγειο της Δημοτικής βιβλιοθήκης, πραγματοποιήθηκαν αρκετές εκθέσεις, είτε σε συνεργασία με το Πολιτιστικό Κέντρο, είτε ανεξάρτητα. Για το 1996, σημαντικότερες μπορούν να χαρακτηριστούν η έκθεση του Γιώργη Μπαδόλα με γενικό τίτλο "Ο Πρόσωπος", και θεματολογία από τα παραδοσιακά αποκριάτικα δρώμενα, και η έκθεση καλλιτεχνικών κατασκευών από ξύλο, σίδερο και γυαλί του συμπολίτη μας οδοντίατρου Βλαδίμηρου Αμανατίδη, ο οποίος παρουσίασε στο κοινό άγνωστες για τους πολλούς καλλιτεχνικές επιδόσεις του. Το πρώτο εξάμηνο του 1997 παρουσιάστηκαν οι ατομικές εκθέσεις ζωγραφικής της Χαράς Κοσμάδου, της Ελένης Ανδρονικίδου, του Γιώργη Μπαδόλα, η έκθεση αγιογραφιών από το Εργαστήριο Βέροιας, κλπ.

Το Φωτογραφικό Εργαστήριο δυστυχώς για μια ακόμη περίοδο παρέμεινε ανενεργό, λόγω έλλειψης ενδιαφερόντων.

δ. Τμήμα Βιβλιοθήκης

Η μετατροπή της βιβλιοθήκης σε δανειστική που έγινε τα τελευταία χρόνια, αύξησε κατακόρυφα τον αριθμό των χρηστών της, και έγινε πόλος έλξης για τους κατοίκους της πόλης μας, ανεξαρτήτως ηλικίας. Ανταποκρινόμενη στις απαιτήσεις και προτάσεις του αναγνωπτικού κοινού, εμπλουτίστηκε η βιβλιοθήκη με νέες εκδόσεις, ιδιαίτερα στους τομείς της Ιστορίας και της σύγχρονης λογοτεχνίας, καθώς και σε θέματα που αφορούν στους νέους, την επιστήμη και την Τεχνολογία κλπ. Στη διάθεση των αναγνωκτών της βρέθηκαν επίσης αρκετοί τίτλοι αξιόλογων περιοδικών όπως "Δίφωρο", "Διαβάζω", "Βιβλιοφιλική", "Νέα Οικολογία", "Αρχαιολογία", "Experiment", "National Geographic", "HiTech" κλπ. Παρότι η απασχόληση μιάς μόνο ειδικευμένης βιβλιοθηκονόμου δεν επιτρέπει την λειτουργία της βιβλιοθήκης πρωί - απόγευμα, όπως θα ήταν επιθυμητό, έχει σχεδόν ολοκληρωθεί η καταχώρηση στον Η/Υ του μεγαλύτερου μέρους του υλικού της και η πρόσβαση σ' αυτό είναι πλέον εξαιρετικά εύκολη.

Στατιστικά, η βιβλιοθήκη διαθέτει περί τα 1700 εγγεγραμμένα μέλη, τα οποία αυξάνονται κατά 50 κάθε μήνα, ενώ κατά το τελευταίο έτος διανεύστηκαν 10.400 τόμοι, που αντιστοιχούν σε 860 τόμους το μήνα ή 40 περίπου τόμους την ημέρα.

Επιχειρώντας μια διαφορετικής μορφής προσέγγιση των νέων στο βιβλίο και στη χαρά του διαβάσματος, η

βιβλιοθήκη καθιέρωσε στους χώρους της μια σειρά τακτικών απογευματινών κάθε Σάββατο, όπου είτε διαβάζονται παραινύθια και ιστορίες για παιδιά με σινοδεία μουσικής και προβολή διαφανειών, είτε παρουσιάζονται ειδικά αφιερώματα σε Έλληνες ποιητές και πεζογράφους. Στα πλαίσια αυτά ο κ. Χρ. Μπίντας παρουσίασε ένα αφιέρωμα στο έργο της Πηνελόπης Δέλτα και του Αλέξανδρου Παπαδιαμαντίτη, ενώ ο φιλόλογος Δημ. Παπαδόπουλος αναφέρθηκε στο έργο του Κων/νου Θεοτόκη και της Μαρίας Πολυδούρη. Ακόμη οι συγγραφείς Μάριος Βερέττας και Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σοφιέλ παρουσιάζουν το έργο τους. Οι πρωτοβουλίες αυτές είχαν πολύ μεγάλη απήχηση ιδιαίτερα στις μικρότερες ηλικίες παιδιών, και κάλυψαν ένα κενό που υπήρχε σ' ότι αφορά την σχέση αυτών των ηλικιών με τον πολιτισμό.

Στις δραστηριότητες του τμήματος κατά τα τελευταία χρόνια θα πρέπει να περιληφθεί και η Έκθεση Βιβλίου στο πλακόστρωτο του Πάρκου στα τέλη Αυγούστου.

ε. Πολιτιστικό Καφενείο

Το Πολιτιστικό Καφενείο είναι ένας χώρος που δημιουργήθηκε στο κτιριακό συγκρότημα του Πολιτιστικού Κέντρου με στόχο να προσφέρει στους νέους κυρίως μια εναλλακτική πρόταση ψυχαγωγίας και έκφρασης της δημιουργικότητάς τους. Πιο σ' ότι κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του, και παρότι φιλότιμες προσπάθειες που κατεβλήθησαν, ο χώρος αυτός δεν μπόρεσε να βρει τον προσορισμό του, όπως είχε αρχικά σχεδιαστεί, επιδιώχθηκε, κατά το προηγούμενο έτος, η δοκιμαστική επαναλειτοργία του, με προδιαγραφές τέτοιες που να μην επιτρέπουν επανάλληψη των προβλημάτων του παρελθόντος (απαγόρευση αλκοόλ για τους νέους κάτω των 17 ετών, ύπαρξη ποιοτικής νεανικής μουσικής, πιαχνίδια κλπ). Το αποτέλεσμα όμως δεν ήταν το αναμενόμενο, μια που οι νέοι της πόλης μας δεν ανταποκρίθηκαν ιδιαίτερα. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι για την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων του απαιτείται η συνεργασία ειδικού εμπνευστή-διοργανωτή εκδηλώσεων (animateur).

στ. Τμήμα Μουσικής

Αρκετές μουσικές εκδηλώσεις, σε αντίθεση με άλλες χρονιές, πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του 1996 με ευθύνη του τμήματος: Δύο συναινίες προς τιμήν του Ολοκαυτώματος (Σάκης Παπαδημητρίου-Γεωργία Σηλαίου και Μουσικό Εργαστήρι Σερρών), τρεις στο Θερινό Θέατρο (Τσακνής-Μαχαρίτσας, Αντώνης Σιλιέρης, Νίκος Παπαδόπουλος και των Αφών Κατσιμέχα, που μεταδόθηκε λόγω κακοκαιρίας), και μία στο χειμερινό Θέατρο (Ελένη Τσαλιγοπούλου-Γιώργος Ανδρέου), στην οποία πρέπει να προστεθεί και η συναινία του Αλξίνου Ιωαννίδη που αναβλήθηκε λόγω των αγροτικών κινητοποιήσεων και πραγματοποιήθηκε τελικά στις αρχές του '97. Οι Τσακνής-Μαχαρίτσας άνοιξαν και την καλοκαιρινή περίοδο του 1997 με συναινία που έδωσαν στο θερινό Θέατρο στις αρχές Ιουνίου, ενώ σημαντικό καλλιτε-

χνικό γεγονός απετέλεσε η συναινία που έδωσε στον ίδιο χώρο η ορχήστρα του Μεγάλου Μουσικής "Καμεράτα" στα τέλη του ίδιου μήνα, μετά από πρόσκληση του Π.Κ.Ν.

ζ. Άλλες εκδηλώσεις

Κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους το Πολιτιστικό Κέντρο ανέπτυξε και μια σειρά άλλων δραστηριοτήτων, είτε αυτόνομα, είτε σε συνεργασία με άλλους φορείς. Έτσι διοργάνωσε για μια ακόμη φορά, τον Ιούνιο του 1996, ειδική τιμητική εκδήλωση για τις ομάδες νέων ή μεμονωμένα άτομα της πόλης που διακρίθηκαν φέτος σε πανελλήνιο επίπεδο, κατά την οποία ο Δήμαρχος κ. Λιόλιος υπέγραψε αναμνηστικά Διπλώματα Τιμής στην Θεατρική ομάδα του Τεχνικού Επαγγελματικού Λυκείου για το β' βραβείο στους Πανελλήνιους Μαθητικούς Αγώνες Αρχαίου Δράματος με τους "Επτά επί Θήβας", στην Ομάδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Γ' Γυμνασίου, για το Βραβείο στον Ευρωπαϊκό διαγωνισμό Νεαρού Κατανάλωτη, με θέμα "το Αλογιμωκότο", καθώς και σε μαθητές σχολείων και σπουδαστές του Δημοτικού Ωδείου της "Εστίας Μουσών", που διακρίθηκαν σε διάφορους πανελλήνιους διαγωνισμούς, και στους μαθητές του Ειδικού Σχολείου για τις διακρίσεις τους στους φετινούς Special Olympics της Αθήνας. Ανάλογη εκδήλωση πραγματοποιήθηκε και τον Ιούνιο του 1997, κατά την οποία τμήθηκε η Θεατρική Ομάδα του Τεχνικού Επαγγελματικού Λυκείου για το Α' βραβείο στους Πανελλήνιους Μαθητικούς Αγώνες Αρχαίου Δράματος με την "Αλκμή", η Ομάδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Γ' Γυμνασίου, για το Βραβείο στον Ευρωπαϊκό διαγωνισμό Νεαρού Κατανάλωτη, με θέμα τις διατροφικές συνήθειες των νέων, η σπιντακτική ομάδα της μαθητικής εφημερίδας "Πάλμοι της Νεολαίας" του Γ' Γυμνασίου, μαθητές σχολείων και σπουδαστές του Δημοτικού Ωδείου της "Εστίας Μουσών", που διακρίθηκαν σε διάφορους πανελλήνιους διαγωνισμούς, καθώς και ομάδες νέων και νεανίδων, που διακρίθηκαν ομαδικά ή ατομικά σε διάφορα αθλήματα και αγωνίσματα.

Ακόμη συμμετείχε, όπως ήδη αναφέρθηκε, στην διοργάνωση των "Ημαθιωτικών '96" παρουσιάζοντας για τα παιδιά της Νάουσας δυο παραστάσεις Καταραγμένη με τον Γιάννη Χατζή, φιλοξένησε το Εθνικό Θέατρο, που παρουσίασε το έργο του Φ.Γ. Λόρκα "Το Σπίτι της Μπερνάρντα Αλμπά" με την Αντιγόνη Βαλάκου στην επώνυμο ρόλο, και βεβαίως παρεχώρησε τις εγκαταστάσεις του και τον εξοπλισμό της σ' όλους τους άλλους πολιτιστικούς φορείς της πόλης για την πραγματοποίηση δικών τους εκδηλώσεων.

Στο τελευταίο, πριν την θεσμική αλλαγή του νομικού καθεστώτος, Διοικητικό Συμβούλιο του Πολιτιστικού Κέντρου Νάουσας συμμετείχαν οι: Αλέξανδρος Οικονόμου, Πρόεδρος, Πέτρος Στοϊδής, Αντιπρόεδρος, οι Δημοτικοί Σύμβουλοι Βασιλός Τζωρτζής, Αναστάσιος Μπίλης και Γιάννης Μιλιάκης και οι Γιώργος Βογιατζούλης, Μιχάλης Τόμπος, Χάρης Αδαμίδης και Δημήτρης Μουρατίδης ως μέλη.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΟ "ΕΥ ΖΕΙΝ" ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Του Νίκου Σπάρτη
Δρ. Δενδροκομίας

Στις 21 και 22/10/96 η Ελληνική Εταιρεία της Επιστήμης των Οπωροκηπευτικών με το Γερμανικό Ινστιτούτο Coethe Θεσσαλονίκης, οργάνωσε το 5ο Ελληνο-Γερμανικό Επιστημονικό Συμπόσιο στον τομέα των οπωροκηπευτικών: αξίζει τον κόπο να αναφερθούν ορισμένα συμπεράσματα στους αναγνώστες.

Τα φρούτα και λαχανικά επιβάλλουν στην ευεξία του σώματος. Η κατανάλωσή τους όμως είναι ακόμη πολύ χαμηλή σχετικά με το όφελος του καταναλωτή.

Η διεθνής οργάνωση υγείας (WHO) συνιστά αύξηση της κατανάλωσης από 120 γραμ. κατά μέσο όρο σε 400 γραμμάρια την ημέρα στο άτομο.

Από τα χρήσιμα συστατικά τους είναι οι μη πέψιμες ύλες (κιταρίνες κυρίως), τα οργανικά οξέα των καρπών και οι βιταμίνες εκτός των υδατανθράκων και πρωτεϊνών.

Παρατηρούνται και άλλες ευνοϊκές επιδράσεις στον ανθρώπινο οργανισμό από μη θρεπτικές ουσίες που σήμερα καλούνται **βιοενεργές ουσίες** και είναι ταυτόσημες με την ομάδα δευτερευόντων φυτικών συστατικών. Τέτοιες ουσίες προσλαμβάνει ημερησίως ο οργανισμός μας 1,5 γραμμάρια. Αυτές είναι 5000-10000 διαφορετικές ενώσεις που δεν παρουσιάζουν ανεπιθύμητες παρενέργειες σχετικά με τα φάρμακα.

Οι βιοενεργές αυτές ουσίες είναι 1. Τα καροτινοειδή 2. Οι φυτοστερόλες 3. Οι σαπωνίνες 4. Γλυκοζινόλες 5. Πολυφαινόλες 6. Αναστολείς πρωτεασών 7. Τερπένια 8. Μη πέψιμες ύλες.

Όλες αυτές οι ουσίες είναι αντικαρκινογόνες αναλυτικά οι 3η, 4η, 5η είναι αντιμικροβιακές, οι 5η, 6η αντιοξειδωτικές η 5η αντιθρομβωτικές, οι 1η, 3η, 5η και 8η ανοσοποιητικές και η 5η αντιφλεγμονώδεις που ρυθμίζουν την αρτηριακή πίεση, οι 1η, 2η, και 3η μειώνουν τη χοληστερίνη, οι 5η, 6η και 8η ρυθμίζουν τη γλυκόζη του αίματος και δες βοηθούν την πέψη.

Αυτά διαπιστώθηκαν ύστερα από πειράματα σε ζώα και σε κλινικές μελέτες, όπως και από επιδημιολογικές μελέτες και δείχνουν τη σταθερή σχέση μεταξύ της μεγάλης κατανάλωσης φρούτων και λαχανικών όπως και τη μειωμένη συχνότητα ορισμένων ειδών καρκίνου.

Τα καροτινοειδή είναι υπεύθυνες ουσίες για το χρώμα των καρπών και λαχανικών (κίτρινο, κόκκινο κλπ). Η β' καροτίνη περιέχεται στα καρότα από 6,6-28,2 χιλιοστά του γραμμαρίου σε 100 γραμμάρια στο πράσινο λάχανο (λαχανίδες) από 5,1-14,6 χιλιοστά γραμμαρίου το σπανάκι 1,5-8,9 τα μπρόκολα 0,5-2,3, το λάχανο Βρυξελλών 0,4-0,7 και τις τομάτες 0,5-0,7 χιλ. γραμ. στα 100 γραμ-

μάρια.

Τα καροτινοειδή εμποδίζουν τη φθορά των ιστών, προστατεύουν το μηχανισμό κατά του καρκίνου και τον οργανισμό από ασθένειες της καρδιάς και του κυκλοφορικού, επιβραδύνουν την αύξηση των όγκων. Τα καροτινοειδή μετατρέπονται σε βιταμίνη Α.

Μεγάλη κατανάλωση τομάτας (υψηλή περιεκτικότητα λυκοπίνης) και πράσινων λαχανικών (αντίδια μαρούλια, σέλινου, μαιντανού κλπ) μειώνουν σαφώς τον κίνδυνο του καρκίνου του πνεύμονα.

Τα καροτινοειδή περιέχονται σε 60-80% σε φρέσκα πράσινα λαχανικά όπως και σε νωπά φρούτα.

Η περιεκτικότητα της τροφής σε λιπαρά (ελιές) επιδρά στην καλύτερη μεταφορά των καροτινοειδών. Τα καρότα περιέχουν 15 χιλ. γραμ. καροτίνης σε 100 γραμμάρια.

Οι φυτοστερόλες υπάρχουν σε φυτικούς ιστούς πλούσιους σε λιπαρά όπως το αβοκάντο, οι ελιές, ηλιόσπορος, καρύδια, φοιντούκια, αμύγδαλα, τα εσπεριδοειδή, τα μήλα, τις μπανάνες όπως και σε άλλα φρούτα και λαχανικά. Αυτές τις παίρνουμε όταν καταναλώσουμε 50-400 γραμ. την ημέρα οπωροκηπευτικά από τα παραπάνω αναφερόμενα είδη ιδιαίτερα.

Οι φυτοστερόλες επιδρούν στη μείωση της χοληστερίνης παρεμποδίζουν την απορρόφηση της χοληστερίνης στο έντερο. Αυτό συντελεί στην πρόληψη καρδιοπαθειών. Επίσης παρεμποδίζουν την εμφάνιση καρκίνου, προστατεύουν τα κύτταρα του εντέρου από τους όγκους, ιδιαίτερα του παχέος εντέρου.

Οι πολυφαινόλες δρουν και αυτές σαν αντιοξειδωτικά. Τη μεγαλύτερη θρεπτική αξία μεταξύ των πολυφαινολών έχουν τα "φαινολικά οξέα" και τα "Φλαβονοειδή". Αυτά δρουν και σαν αντιμικροβιακά και ανακαρκινικά. Τα φαινολικά οξέα (καφεϊκό ελαγικό) περιέχονται στα πράσινα λάχανα (λαχανίδες) πράσινα φασολάκια, ρυπινάκια, πιπεριές, βατόμουρα, φράουλες, σμέουρα κλπ. Υπάρχουν κυρίως σε εξωτερικούς ιστούς ιδιαίτερα φλοιούς πατάτας, καρότου σπορικιών και τα φρέσκα φρούτα και λαχανικά. Οι ουσίες αυτές αποικο-

δομούνται στη διάρκεια της συντήρησης των προϊόντων απλών στα ψυγεία.

Τα φλαβονοειδή (κατεχίνη, ανθοκυανιδίνη, φλαβόνη, φλαβανόνη, φλαβανόλη) περιέχονται κυρίως στα κρεμμύδια 347 χλσ.γρμ ανά κιλό, το πράσινο λάχανο 110 χλσ.γρμ ανά κιλό, φασολάκια, μήλα κεράσια, μπρόκολα 30-389 χλσ.γρμ ανά κιλό. Είναι γνωστές 4000-5000 δομές φλαβονοειδών. Περιέχονται και σε κατσαρό μαρούλι, τα ακτινίδια, τους ζοιμνύς κλπ. Το καθάρισμα των μήλων μειώνει την περιεκτικότητά τους σε φλαβονοειδή όπως και η αποφλούωση της τομάτας. Κατά τη διάρκεια της συντήρησης των μήλων στα ψυγεία, αποικοδομούνται πάνω από το 50% των φλαβονοειδών. Μεταποιημένα λαχανικά περιέχουν 50% λιγότερα φλαβονοειδή.

Οι ανθοκυανιδίνες από τα φλαβονοειδή είναι οι χρωστικές των λαχανικών και ανθών που δίνουν το κόκκινο μπλε βιολέ κλπ χρώματα. Τα φλαβονοειδή είναι κυρίως αντικαρκινικά ιδιαίτερα μειώνουν τον κίνδυνο καρκίνου του στομάχου, παχέος εντέρου και στήθους. Υποβοηθούν και τη δράση της βιταμίνης C.

Γενικά οι βιοενεργές αυτές ουσίες στα φρούτα και λαχανικά μειώνουν κατά 50% τον κίνδυνο καρκίνου ιδιαίτερα τα νωπά λαχανικά και φρούτα τον καρκίνο του πνεύμονος. Το ξεμάτισμα στα φρούτα και λαχανικά μειώνει τη συγκέντρωση βιοενεργών ουσιών

Ετσι με τη κατανάλωση 250-400 γραμ. νωπών φρούτων και λαχανικών την ημέρα επιτυγχάνεται καλή προστασία της υγείας του καταναλωτή

Οι γλυκοζινόλες είναι μία άλλη ομάδα ουσιών που εντοπίζονται σε όλα τα είδη λαχανών της οικογενείας των σταυρανθών (Crucifere) λάχανο (ασπροκόκκινο), κοινουπιδία, μπρόκολα, λαχανάκια Βρυξελλών, γουλιά, σγουρές λαχανίδες, όπως το ρεπάνι και το ριπανάκι, κάρδαμο, γογκύλια κλπ. Η γνωστή σε όλους καυτερή γεύση των λαχανικών οφείλεται στις γλυκοζινόλες.

Αυτές είναι θειούχες ενώσεις που δημιουργούνται με τον δευτερογενή μεταβολισμό των φυτών. Υπάρχουν πάνω από 100 διαφορετικές γλυκοζινόλες (Αλκενιζές, ινδολικές κλπ) Όταν τρώμε λάχανο ρεπάνι κλπ έχουμε τη γεύση της καυτερότητας.

Σε μεγάλες ποσότητες κατανάλωσης οι ουσίες αυτές μπορεί να είναι τοξικές στο θυρεοειδή αδένα με τη δημιουργία της ορμόνης του θυρεοειδούς. Επίσης παρατηρούνται νεκρώσεις και δυσλειτουργία κυττάρων. Οι δυσμενείς επιδράσεις προέρχονται όταν η δόση που λαμβάνεται από αυτά είναι από 10-600 χλσ.του γραμ. ανά κιλό σωματικού βάρους ανά ημέρα. Πειράζουν το σπινθή, τα νεφρά, τη χολή, το επιθήλιο των νεφρών, το έντερο και το πάγκρεας.

Οι θετικές επιδράσεις σε κανονικές τιμές είναι η μείωση του ρυθμού ανάπτυξης των όγκων του στομάχου του λεπτού εντέρου και στην εξάλειψη καρκινογόνων στην αύξηση της δραστηριότητας των ενζύμων μεταβολισμού ξένων υλών και στην παρεμπόδιση της σύνδεσης και με-

θυλάωσης στο DNA. Ιδιαίτερα με κατανάλωση μπρόκολοι και λάχανοι Βρυξελλών επιτυγχάνεται σημαντική προληπτική θεραπεία - προστασία από πιθανές προσβολές καρκίνου του στομάχου και των εντέρων. Η συνολική πρόσληψη σε γλυκοζινόλες από κατανάλωση λάχανου πρέπει να είναι σε ετήσιο μέσο όρο 40χλσ του γραμμαρίου το άτομο την ημέρα.

Συμπερασματικά πιστεύεται ότι με μία μέση κατανάλωση λαχανοειδών δεν αναμένονται τοξικές επιδράσεις όπως βεβαιώνουν πολυετείς εμπειρίες. Επίσης σαν ωφέλιμότητα αναφέρεται και η εξάλειψη των καρκινογόνων η αύξηση της δραστηριότητας των ενζύμων ξένων ουσιών και αποκλεισμός των αντιδράσεων με το DNA. Οι βιομετασχηματισμοί αυτοί δρουν προστατευτικά μειώνοντας τον κίνδυνο του καρκίνου.

Οι κυριότερες πηγές γλυκοζινών είναι το κοινουπιδί, το ασπρο λάχανο, το λάχανο των Βρυξελλών, το μπρόκολο και το κινέζικο λάχανο κατά σειρά προτίμησης. Η συγκέντρωση γλυκοζινών στα διάφορα αυτά λαχανικά διαφέρει ανάλογα με την εποχή συγκομιδής, το στάδιο ωριμότητας, την ποικιλία, το είδος και τον τρόπο καλλιέργειας.

Η διατροφή των Ελλήνων χθές και σήμερα

Από τα Ομηρικά χρόνια η διατροφή των Ελλήνων είχε σαν βάση τα φυτικά προϊόντα με πολύ λίγο κρέας κυρίως από τους άρχοντες. Αυτό διατηρήθηκε μέχρι λίγες δεκαετίες πριν οπότε άρχισε να αλλοιώνεται.

Στην αλλαγή αυτή συνέβαλαν διατροφικές συνήθειες που εισήχθησαν από το εξωτερικό, τη διαφήμιση νέων ειδών τροφίμων και υποκατάστατων φυσικών τροφών καθώς και η αλλαγή των συνθηκών ζωής, εργασίας και κοινωνικών σχέσεων.

Ανησιχίες υπάρχουν για τη μείωση κατανάλωσης λιπολίδου σε όφελος σπορελαιών και της κατανάλωσης φρέσκων λαχανικών καθώς και η αύξηση της κατανάλωσης κρέατος, συνεχώς επεξεκκινούνται σε κοινωνικές ομάδες και μικρότερες ηλικίες.

Η τάση απομάκρυνσης από τις παραδοσιακές διατροφικές συνήθειες των Ελλήνων πρέπει να ανακοπεί και να επαναφέρουμε στο διαιτολόγιό μας διατροφικά στοιχεία από την πατροπαράδοτη Μεσογειακή μας δίαιτα, που σύμφωνα και με τα ιατρικά δεδομένα συμβάλλει σημαντικά, σε συνδυασμό με την σωματική άσκηση, στη μακροβιότητα.

Η δίαιτα αυτή πρέπει να περιλαμβάνει σε καθημερινή βάση τροφές πλούσιες σε υδατάνθρακες (ψωμί, ζυμαρικά, πατάτες κλπ) φρέσκα λαχανικά, ελαιόλαδο, ελιές, φρούτα, λίγες φορές τη βδομάδα πουλερικά, ψάρια, λιγότερα αυγά και γλυκά και λίγες φορές το μήνα κρέας.

Η προσπάθεια ενημέρωσης του κοινού απαιτεί πανελλήνια στατιστογραφία που θα πρέπει να αναληφθεί από τους αρμόδιους επιστημονικούς φορείς.

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΥΛΛΟΒΟΛΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ ΝΑΟΥΣΑΣ

Από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα

Του Ιωάννη Χατζηχαρίση
Αναπλ. Ερευνητή Β' - Δ/ντή

Ιστορικό ίδρυσης:

Το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων ιδρύθηκε το 1961, βάσει του με αριθμό 4 Β.Δ., "περί Οργανισμού του Υπουργείου Γεωργίας", που δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. 3, Τεύχος Α στις 2 Ιανουαρίου 1961, με το όνομα "Ινστιτούτο Δενδροκομίας" και έδρα τη Νάουσα και εντάχθηκε στη Διεύθυνση Γεωργικών Ερευνών του Υπ.Γεωργίας.

Με το ίδιο Β.Δ. ως αντικείμενα έρευνας αυτού ορίστηκαν τα κάτωθι:

- η δημιουργία και εξεύρεση βελτιωμένων ποικιλιών,
- η βελτίωση αγροτεχνικών μεθόδων,
- η θρέψη-λίπανση,
- οι εχθροί και οι ασθένειες,
- η τεχνολογία μετασυλλεκτικών χειρισμών και μεταποίησης καρπών
- η παραγωγή και ο έλεγχος πολλαπλασιαστικού υλικού,
- για όλα τα είδη των φυλλοβόλων οπωροφόρων που υπάγονται στα πυρηνόκαρπα,
- γυγαρτόκαρπα και ακρόδεννα.

Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του προστέθηκαν και τα εξής αντικείμενα:

- η δημιουργία και εξεύρεση βελτιωμένων υποκειμένων,
- η μελέτη μεθόδων και τεχνικών πολλαπλασιασμού ποικιλιών και υποκειμένων, η
- συμφωνία μεταξύ τους, το ασυμβίβαστο των ποικιλιών κ.λ.π.
- η μελέτη αντιμετώπισης των νόσων.
- η διατήρηση γενετικού υλικού ποικιλιών και υποκειμένων φυλλοβόλων οπωροφόρων.

Αμέσως μετά την ίδρυσή του, με την Υπουργική Απόφαση αριθμός, 125564 / 2972 / 20-6-61 που δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. 234, Τεύχος Β, με ημερομηνία 12-7-61 και σύμφωνα με αριθμό 12, εντάχθηκαν στο Ινστιτούτο ως παραρτήματα αυτού, το Πρότυπο Δημόσιο Κτήμα Μακροχωρίου Βεροίας και το Πρότυπο Δημόσιο Κτήμα Σκύδρας.

Με το Π.Δ. 433/77 (ΦΕΚ 133, Τ.Α', 17 Μαΐου 1977),

περί "Οργανισμού του Υπουργείου Γεωργίας, το Ινστιτούτο Δενδροκομίας μετονομάστηκε σε Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων, εντάχθηκε στο νεοσυσταθέν με το ίδιο Π.Δ. Κέντρο Γεωργικής Ερεϊνής Βορείου Ελλάδος και η έδρα του μεταφέρθηκε στη Θεσ/νίκη, προσωρινώς όμως η έδρα του θα παρέμενε στη Νάουσα.

Με το Π.Δ. 915/81 (ΦΕΚ 233, Τ.Α', 28 Αυγούστου 1981) περί "Συστάσεως και Αναδιοργανώσεως Υπηρεσιών των του Υπουργείου Γεωργίας", το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων παρέμεινε ενταγμένο στο Κέντρο Γεωργικής Ερεϊνής Βορείου Ελλάδος, αλλά η έδρα του μεταφέρθηκε και πάλι στη Νάουσα.

Με τη σύσταση του Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής Έρευνας (ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.) το 1989, (Νόμος 1845, ΦΕΚ 102, Τεύχος Α', 26 Απριλίου 1989) και βάσει της 288611/21-8-90 Κοινής Υπουργικής Απόφασης, το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων, εντάχθηκε στο ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. όπου παραμένει μέχρι σήμερα, με τα ίδια αντικείμενα έρευνας και το ίδιο όνομα.

Πριν την ίδρυση του Ινστιτούτου, το 1961, το Αγρόκτημα Νάουσας ήταν Δενδροκομικός Σταθμός του Υπουργείου Γεωργίας, από το 1954, βάσει του Β.Δ. αριθμός 10/20-8-54, που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 221, Τ.Α', 18 Σεπτεμβρίου 1954, περί καταργήσεως του Φυτωρίου Αμερικανικών Αμπελών Ναούσης και ιδρύσεως Δενδροκομικού Σταθμού.

Το Φυτώριο Αμερικανικών Αμπελών Ναούσης, πρέπει να ιδρύθηκε το 1920, βάσει του άρθρου 12 του Νόμου 2488/1920 "περί οργανισμού της Εξωτερικής Γεωργικής Υπηρεσίας κ.λ.π.". Στοιχεία αυτής της περιόδου δεν υπάρχουν στο Ινστιτούτο, από δε τους Νόμους που μνημονεύονται στο Β.Δ. "περί καταργήσεως του Φυτωρίου Αμερικανικών Αμπελών Ναούσης", ο Νόμος 214/1914 αναφέρεται σε μέτρα προστασίας κατά της φυλλοξήρας, ενώ ο Νόμος 6300/1934 τροποποιεί και συμπληρώνει το Νόμο 214/1914.

Οργανωτικό σχήμα

Με την ίδρυση του οργανώθηκε άτυπα και για εσωτερική εξυπηρέτηση, σε τρία τμήματα:

Τμήμα πυρηνόκαρπων
Τμήμα γιγαρτοκαρπων
Τμήμα ακροδρύων
και ορίσθηκαν υπεύθυνοι ερευνητές για κάθε είδος
οπωροφόρου, που περιλαμβάνονταν σε κάθε τμήμα.

Με το Π.Δ. 433/77 νομοθετήθηκαν τα παρακάτω τμή-
ματα:

Βελτίωσης
Φυσιολογίας
Τεχνικής Καλλιέργειας
Αναπαραγωγής Φυτικοί Υλικοί Καλλιτερευτοί.

Με το Π.Δ. 915/81 αναδιοργανώθηκαν τα παρα-
πάνω τμήματα στα παρακάτω:

Γενετικής βελτίωσης
Φυσιολογίας
Τεχνικής καλλιέργειας
Βιοοικολογίας και περιβάλλοντος

Τα τμήματα αυτά οι-
δέποτε συγχροτήθηκαν,
ούτε ορίσθηκαν προϊστά-
μενοι. Το Ινστιτούτο σιנέ-
χισε να λειτουργεί ως μια
οντότητα με προϊστάμενο
τον Δ/ντή, κατανέμοντας
την εργασία ανά είδος ο-
πωροφόρου.

Τα δύο παραρτήματα,
Σκύδρας και Μακροχω-
ρίου, που υπάγονται στο
Ινστιτούτο και δημιουργή-
θηκαν λόγω της ένταξης
των αντίστοιχων κτημά-
των, εξυπηρετούνται διοι-
κητικά και οικονομικά α-
πό την Κεντρική Υπηρεσία του Ινστιτούτου και παρα-
κολουθούνται από Προϊσταμένους, που ορίζονται α-
πό τον Δ/ντή του Ινστιτούτου.

Το Ινστιτούτο διαθέτει επίσης γραφεία λογιστικής
και διοικητικής εξυπηρέτησης, αποθήκης και διαχεί-
ρισης κτημάτων, που λειτουργούν επίσης ως μία οντό-
τητα, με υπεύθυνους, που ορίζονται από τον Δ/ντή του
Ινστιτούτου.

Γενικά για το έργο του Ινστιτούτου

Κατά τα 36 χρόνια λειτουργίας του, το Ινστιτούτο
Φυλλοβόλων Δένδρων ασχολήθηκε με όλα τα αντικεί-
μενα έρευνας της αρμοδιότητάς του και με τα είδη ο-
πωροφόρων:

Από τα πυρηνόκαρπα: τη ροδακινιά, τη νεκταρινιά,
τη βερικοκιά, την κερασιά και τη δαμωκηνιά.

Από τα γιγαρτόκαρπα: την μηλιά, την αχλαδιά και
την κυδωνιά.

Από τα ακροδρύα: την αμυγδαλιά, την καρυδιά, την
λεπτοκαριά και φιστικιά.

Εκτός των παραπάνω και με δικιά του πρωτοβουλία
ασχολήθηκε με τους μικρούς καρπούς: σμέουρα, φρα-
γκοστάφυλα και φράουλα. Τα αντικείμενα αυτά τα ε-
γκατέλειψε προ δεκαετίας λόγω ελλείψεως πιστώσε-
ων και προσωπικού. Πρόσφατα και από πιστώσεις
προγράμματος της Ε.Ε. άρχισε να ασχολείται με τα
φρούτα μικρότερης σημασίας, όπως, ρόδια, κυδωνία,
μούσμουλα, κ.λ.π.

Από το 1984 μέχρι το 1986 και από πιστώσεις προ-
γράμματος του F.A.O. της International Bank for Plant
Genetic Resources, ασχολήθηκε με την εξερεύνηση,
επισημάνση, συλλογή
και αξιολόγηση γενετι-
κού υλικού πυρηνόκαρ-
πων από τον Ελλαδικό
χώρο.

Από τα παλιά κτίρια του Ινστιτούτου

Τα αποτελέσματα των
ερευνητικών εργασιών
του, ανακοινώνονται στο
Υπουργείο Γεωργίας,
δημοσιεύονται σε επι-
σημονικά και εκλαϊκευ-
τικά περιοδικά και δια-
χέονται στους γεωπό-
νους Γεωργικών Εφαρ-
μογών και τους παραιτω-
γούς, με εκπαιδεύσεις, η-
μερίδες, ομιλίες και προ-
σωπικές επαφές.

Στα αποτελέσματα αυτά στηρίχθηκε η αλματώδης
ανάπτυξη της δενδροκομίας στη χώρα μας, που ση-
μειώθηκε από το 1960 και μετά.

Εκτός από τα ερευνητικά προγράμματα, το Ινστιτού-
το ασχολήθηκε με επιτυχία και με την επίλυση των προ-
βλημάτων που αντιμετώπιζαν οι παραγωγοί στην πρά-
ξη και χρειάζονταν επιστημονική μελέτη και έρευνα.

Ερευνητικά προγράμματα

Τα πάγια εθνικά ερευνητικά προγράμματα, που ε-
κτελούνται στο Ινστιτούτο και χρηματοδοτούνται από
πιστώσεις του Υπουργείου Γεωργίας, που χορηγού-
νται στο ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε., μέσα στα πλαίσια του προϋπολο-

γισμον του Ινστιτούτου, είναι:

Η βελτίωση ποικιλιών και υποκειμένων, με υβριδισμό, επιλογή από τον εγχώριο πληθυσμό και αξιολόγηση εισαγομένων από όλες τις χώρες του κόσμου.

Η βελτίωση μεθόδων και τεχνικών καλλιέργειας, με τη μελέτη και την ανάπτυξη αυτών μέσα στα πλαίσια της τεχνολογικής εξέλιξης.

Η θρέψη-λίπανση σπυροφόρων, με μελέτες στο εργαστήριο και πειραματισμό στον αγρό.

Η μελέτη του πολλαπλασιασμού ποικιλιών και υποκειμένων, με έμφαση στον αγενή πολλαπλασιασμό.

Η μελέτη της συμφωνίας μεταξύ ποικιλιών-υποκειμένων, των ασυμβιβάστων των ποικιλιών, της γενετικής βάσης των αγρονομικών χαρακτηριστικών με σύγχρονες βιοτεχνολογικές μεθόδους, κ.ά.

Η αντιμετώπιση των ιώσεων των πυρηνοκάρπων με φιντοτεχνικές μεθόδους.

Οι μετασυνλεκτικοί χειρισμοί και η τεχνολογία καρπών σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Τεχνολογίας.

Η διατήρηση άνοσου πολλαπλασιαστικού υλικού σε εντομοσπείρες θαλάμους.

Η διατήρηση μητρικού γενετικού υλικού ποικιλιών και υποκειμένων στον αγρό, σε ειδικές συλλογές.

Τα παραπάνω προγράμματα είναι διαχρονικά, όπως και σε όλες τις χώρες του κόσμου και οι εργασίες αυτών γίνονται για όλα τα είδη σπυροφόρων που μελετούνται.

Χιλιάδες ποικιλίες και υποκείμενα έχουν δημιουργηθεί, μελετηθεί και αξιολογηθεί. Οι καλύτερες απ' αυτές έχουν διαδοθεί για καλλιέργεια από τους παραγωγούς και συνεχίζεται η διάδοση νεότερων, μέσα από τα σχετικά προγράμματα του Υπ. Γεωργίας. Το 90% των ποικιλιών των φυλλοβόλων σπυροφόρων που καλλιεργούνται στη χώρα μας, μελετήθηκαν στο Ινστιτούτο.

Οι βελτιωμένες μέθοδοι και τεχνικές καλλιέργειας, φιντοπροστασίας, λίπανσης, κ.λ.π. που αναπτύχθηκαν, εφαρμόστηκαν από τους παραγωγούς και αναπροσαρμόζονται συνεχώς σύμφωνα με τα νεώτερα δεδομένα, για την συνεχή βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων, την μείωση του κόστους παραγωγής και την αύξηση των αποδόσεων.

Εκτός των εθνικών προγραμμάτων, το Ινστιτούτο διεξάγει, σε συνεργασία με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ερευνητικά προγράμματα, που χρηματοδοτούνται από την Ε.Ε., μέσω των προγραμμάτων AIR, FAIR, ECLAIR, GEN RES, κ.λ.π. καθώς και μέσω της Γ.Γ.Ε. και Τεχνολογίας του Υπ. Βιομηχανίας.

Τα κυριότερα από αυτά είναι:

Βελτίωση της καλλιέργειας περικοκίας με έμφαση στις ιώσεις.

Βελτίωση ξηρών καρπών (ακρόδρα).

Αντιμετώπιση του βακτηριακού καψίματος στην αχλαδιά.

Δημιουργία ποικιλιών μηλιάς, ανθεκτικών στις ασθένειες.

Μελέτη και αντιμετώπιση της χλώρωσης του σιδήρου στη ροδακινιά.

Ολοκληρωμένη παραγωγή καρπών ροδακινιάς και κερασιάς.

Συλλογή γενετικού υλικού καρπών μικρότερης σημασίας.

Οργάνωση του ευρωπαϊκού και διεθνούς δικτύου διατήρησης γενετικού υλικού πυρηνοκάρπων.

Στα πλαίσια του προγράμματος FAIR της Ε.Ε. το Ινστιτούτο έχει υποβάλλει, σε συνεργασία με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, εξερευνητικές προτάσεις, εξ' αυτών από την επιτροπή εμπειρογνομώνων δύο βαθμολογήθηκαν με Α και δύο με Β, αλλά δεν χρηματοδοτήθηκε καμία.

Παροχή υπηρεσιών

Το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων δένδρων ασχολείται κυρίως με έρευνα και η παροχή υπηρεσιών περιορίζεται στα εξής:

Την χορήγηση μητρικού πολλαπλασιαστικού υλικού νέων ποικιλιών και υποκειμένων, για τη διάδοση αυτών.

Την διάδοση νέων μεθόδων καλλιέργειας, νέας τεχνολογίας και τεχνογνωσίας.

Την επίλυση προβλημάτων που χρειάζονται ερευνητική διερεύνηση και αντιμετωπίζουν οι καλλιεργητές στην πράξη.

Την καθοδήγηση, ενημέρωση και εκπαίδευση γεωπόνων και παραγωγών σε δενδροκομικά θέματα.

Την διάσωση πολιτισμών γενετικών πόρων της χώρας μας.

Υποδομή

Το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων, διαθέτει τρία αγροκτήματα συνολικής έκτασης 1.000 περίπου στρεμμάτων, όπου διεξάγονται οι ερευνητικές εργασίες. Το Κεντρικό Αγρόκτημα στη Νάουσα, όπου βρίσκεται το κεντρικό κτίριο, με γραφεία, εργαστήρια, βιβλιοθήκη και αίθουσα διαλέξεων. Το Αγρόκτημα του Παραρτήματος Μακροχωρίου και το Αγρόκτημα του Παραρτήματος Σκύδρας. Όλα τα αγροκτήματα είναι αυτοδύναμα σε προσωπικό, μηχανολογικό εξοπλισμό και κτιριακές εγκαταστάσεις.

Στο Κεντρικό Αγρόκτημα βρίσκονται επίσης: Θερμοκήπιο, υδρονέφωση, εντομοστεγείς θάλαμοι, ψυγεία και πολλές άλλες βοηθητικές εγκαταστάσεις. Διαθέτει άτυπα πέντε εργαστήρια επαρκώς εξοπλισμένα με όργανα:

Εργαστήριο φυσιολογίας φυτών.
Εργαστήριο χημικών αναλύσεων.
Εργαστήριο ηλεκτροφόρησης.
Εργαστήριο για test ELIZA.
Εργαστήριο μεριστοματικού πολλαπλασιασμού και θερμοθεραπείας.

Δεν διαθέτει εργαστήριο φυλλοδιαγνωστικής και εδαφολογικών αναλύσεων, που θεωρείται τελείως απαραίτητο για τη μελέτη θεμάτων θρέψης-λύπανσης οπωροφόρων.

Οι δυνατότητες των εργαστηρίων είναι περιορισμένες και για να διευρυνθούν χρειάζονται περισσότερο εξοπλισμό σε όργανα, εκσυγχρονισμό και κατάλληλο προσωπικό. Διαθέτει εσωτερικό δίκτυο Η/Υ, με 7 μονάδες και κεντρική τράπεζα δεδομένων. Διαθέτει επίσης βιβλιοθήκη και προμηθεύεται τα πιο έγκυρα ερευνητικά περιοδικά που εκδίδονται στον κόσμο στα δενδροκομικά θέματα. Δεν διαθέτει όμως πιστώσεις για την προμήθεια σιγγραμμιάτων.

Κτιριακή Υποδομή

Είδος χώρου	Εμβαδόν (m ²)
Γραφεία	872
Εργαστήρια	1.500
Αποθήκες	655
Άλλα κτίρια	2.822
Σύνολο	5.849

Προσωπικό

Στο Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων εργάζονται επτά ερευνητές διαφόρων βαθμίδων. Τρεις διοικητικοί υπάλληλοι, τρεις τεχνικοί διαφόρων κατηγοριών, τρεις οδηγοί ελκυστήρων και επτά εργάτες. Συνολικά 23 άτομα, τα οποία δεν επαρκούν για τις στοιχειώδεις ανάγκες λειτουργίας του Ινστιτούτου. Για το λόγο αυτό και πολλές δραστηριότητες έχουν εγκαταλειφθεί ή περιοριστεί, ενώ τα εργαστήρια και η βιβλιοθήκη υπολειπονται. Από τα 23 άτομα τα 16 είναι αποσπασμένα από το Υπ.Γεωργίας. Προ δεκαετίας εργαζόταν 54 άτομα συνολικά.

Για εποχιακές ανάγκες, κατά τη βλαστική περίοδο των δένδρων, προσλαμβάνονται 10-12 εργάτες γης και 1-3 επιμελητές πειραμάτων, από τον προϋπολογισμό του ΕΘΙΑΓΕ και ένας άλλος μικρός αριθμός που προ-

βλέπεται από τα ανταγωνιστικά ερευνητικά προγράμματα της Ε.Ε. Προ δεκαετίας προσλαμβάνονταν 25-30 άτομα.

Άλλες δραστηριότητες

Το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων συνεργάζεται με ανάλογα Ινστιτούτα και Πανεπιστήμια όλων των χωρών του κόσμου, τα οποία αναφέρονται σε επισυναπτόμενο πίνακα. Είναι διεθνώς αναγνωρισμένο και απολαμβάνει ιδιαίτερης εκτίμησης.

Οργανώνει και συμμετέχει με επιστημονικές ανακοινώσεις σε διεθνή και εθνικά συνέδρια, συμπόσια, ημερίδες και δημοσιεύει ερευνητικές εργασίες σε διεθνή και ελληνικά επιστημονικά περιοδικά.

Συμμετέχει επίσης σε επιτροπές εμπειρογνομόνων, συμβούλια, ομάδες εργασίας, κ.λ.π. τόσο της Ευρώπης όσο και της χώρας μας.

Υποβάλλει προτάσεις, εισηγήσεις και γνωμοδοτεί, σε θέματα της αρμοδιότητάς του, προς το Υπουργείο Γεωργίας και το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. κάθε φορά που θα του ζητηθεί.

Παρέχει πληροφορίες και οδηγίες σε δενδροκομικά θέματα, σε κάθε ενδιαφερόμενο φορέα ή φυσικό πρόσωπο από όλη τη χώρα.

ΠΙΝΑΚΑΣ

συνεργασιών του Ινστιτούτου με Ινστιτούτα,
Πανεπιστήμια και άλλους φορείς

α. Ιδρύματα Εξωτερικού

- (Α) Πρόγραμμα
- (Β) Ανταλλαγή Ερευνητών
- (Γ) Ανταλλαγή γενετικού υλικού

Estacion Experimental de Aula Dei ES.I.C.
Zaragoza, ESPANA (A,B)

Unidad de ciencias e tecnologias Agrarias da
Universidade da Algaire, PORTUGAL (A).

Institut fuer Oekologish Pflanzen Physiologie,
Dusseldorf, GERMANY (A,B)

Angel Luego Martinez, Zaragoza, ESPANA (A)
Universita di Bologna, Dipartimento Colture
Arboree Universita di Bologna, ITALY (A)

INRA, Centre d'Angers, France (A)
University of Bath-School of Biological Sciences,
ENGLAND (A)

Instituto Sperimentale per la Fruticultura, Roma,
ITALY (A,Γ)

Instituto Valenciano de Investigaciones Agrarias, ESPANA (A)

H. R. I., Wellesbourne and East Malling, ENGLAND (A,Γ)

CPRD-DLO Centre for Plant Breeding & Reptoduction Research, Wageningen, HOLLAND (A)

Bundesanstalt fur Zuchtungsforshung Ahkensburg, GERMANY (A)

INRA, Station d'Alimentation des especes frutieres et Ornementales angers, FRANCE (A)

The Scottish Agricultural College Edinburg, ENGLAND (A)

Katholieke Universiteit Leuven, BELGIUM (A)

Institut fur Pflanzewissenschaften, Zurich, SWITZERLAND (A)

Institut Agronomique Mediterranéen de Saragosse, ESPANA (A)

Centro de Edafologia & Biologia Aplicada del Segura, Murcia, ESPANA (A)

INRA, Station de Recherches Fruitieres Mediteraneennes, Montfavet, FRANCE (A,B,Γ)

INIA,Estata National de Fruticultura de Vieira Natividade,PORTUGAL (A)

Istituto Sperimentale per la fruticultura di parlamento di Caserta, ITALY (A)

Istituto Sperimentale pathologia vegetale, Roma, ITALY (A)

IRTA, Centre de Mas Bove-Rens, ESPANA (B)

INRA, Station de recherches forestieres Clermont-ferrant, FRANCE (B)

IRTA, Institut de Recherche Afroalimentaries, ESPANA (Γ)

Diputation General d'Aragon, Zaragoza, Espana (Γ)

1. Unidade, de ciencias e tecnologias Agrarias da Universidare Do Algarve, PORTUGAL (Γ)

2. Fruit Growing and Ornamental Istitut Budapest, HUNGARIA (B,Γ)

3. Fruit Growing Institute Plovdiv, BULGARIA (B,Γ)

4. S.G.P.P. Bonease, Fruit Growing Institut, Pitesti, ROMANIA (B,Γ)

5. Fruit Frowing Institut, Cacak, YOGOSLAVIA (B)

6. Centre de Recherches, Bortaux, FRANCE (B,Γ)

7. University of Novisad, YOGOSLAVIA (B)

8. Ubidade de ciencias e tecnologias agrarias da Universidade do Algarve, PORTUGAL (Γ)

9. Institut Coltivazioni Degli Studi Bologna, ITALY (Γ)

10. Research Station Cegled, HUNGARY (Γ)

11. A. FELIPE S.I.A-DGA, Zaragoza, ESPANA (Γ)
12. Institut Erd, HUNGARY (Γ)
13. Φυτωριακές Επιχειρήσεις Dalbar, FRANCE (Γ)
14. Research Station Summerland, CANADA (Γ)
15. W.R. Okie U.S.D.A. ARS se Fruit and Tree Nut Res.Lab., U.S.A.

16. Research Breeding Station. CZECHOSLOVAKIA (Γ)

17. Horticultural Field Station, Fresno,California, U.S.A.

18. International Plant-Genetic Resources Institute (Γ)

19. International Society for Horticultural Science (Γ)

20. Institut de Cercetari Stiintifice Selectie si Tehnologii Pentru Pomicultura (Γ)

β. Ιδρύματα Εσωτερικού

(Α) Πρόγραμμα

(Β) Ανταλλαγή Ερευνητών

(Γ) Ανταλλαγή γενετικού υλικού

(Δ) Άλλα

1. Ελληνική Τράπεζα Γενετικού υλικού (Δ)

2. Αριστοτέλειο Παν/μιο Θεσ/νίκης, Τμήμα Γεωπονίας (Α,Β)

3. Γεωργικό Παν/μιο Αθηνών (Δ)

4. Θεσσαλικό Παν/μιο, Τμήμα Γεωπονίας (Δ)

5. Ελληνική Εταιρεία της Επιστήμης των Οπωροκηπευτικών (Δ)

6. Ελληνική Επιστημονική Εταιρεία Γενετικής Βελτίωσης Cornell University, New YorkState, Agricultural Station Geneva, New York, U.S.A. (Γ)

7. USDA-Agricultural Research Service, Fresno, California, U.S.A. (Γ)

8. Φυτών (Δ)

γ. Παραγωγικοί φορείς

(Α) Πρόγραμμα

(Β) Ανταλλαγή Ερευνητών

(Γ) Ανταλλαγή γενετικού υλικού

(Δ) Άλλα

1. Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (Δ)

2. Αγροτικοί Συνεταιρισμοί (Δ)

3. VITRO ΕΛΛΑΣ Α.Ε. (Α,Γ,Δ)

4. Φυτωριούχοι δενδροδών καλλιέργειών (Γ,Δ)

5. Γεωργικές Βιομηχανίες Μεταποίησης φρούτων (Δ)

6. Όλα τα Ινστιτούτα του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. και οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργίας.